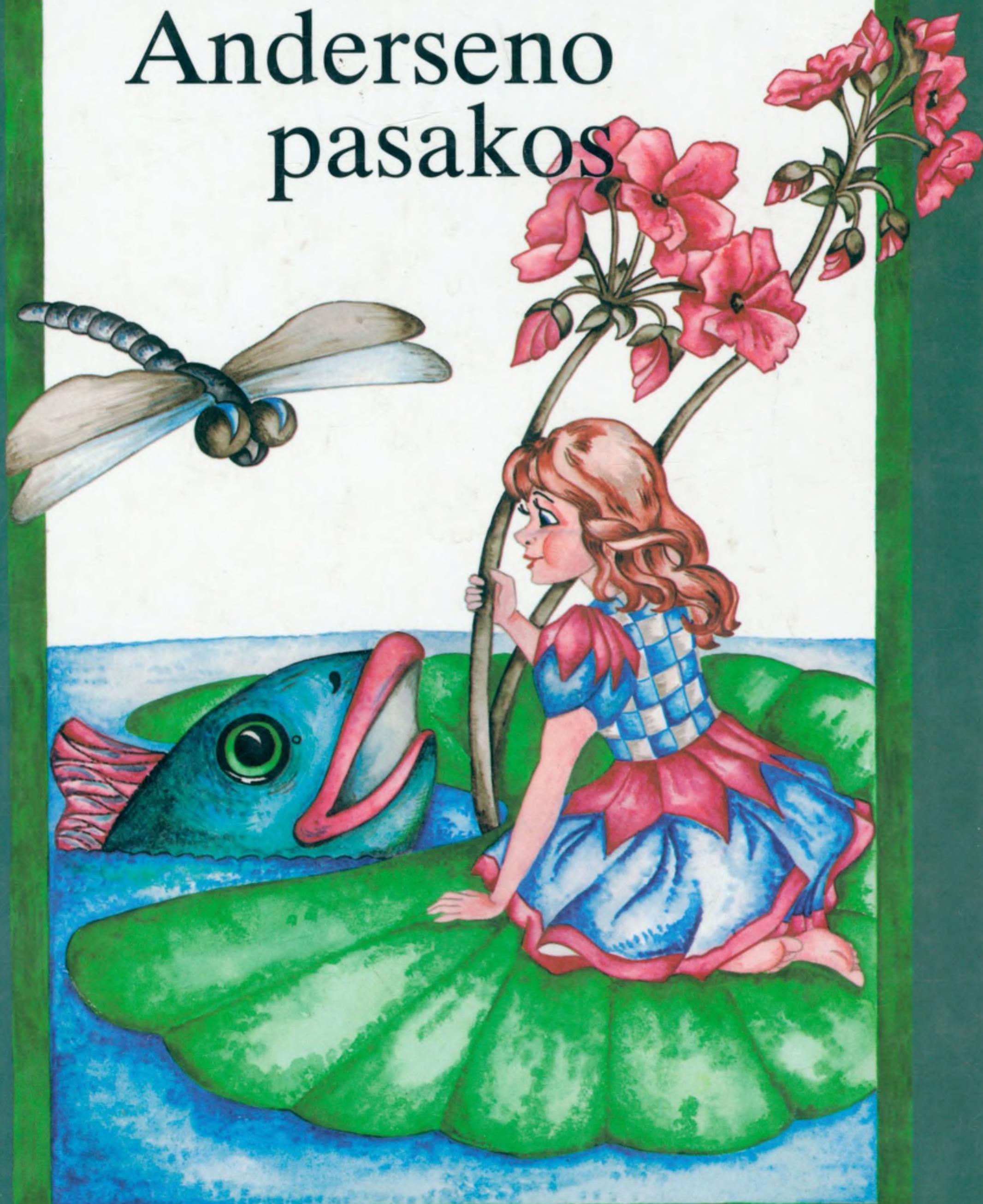
Gražiausios Andherseno pasakos

PC
PELĖS NAMAI

I dalis

LEIDYKLA
„VAIGA"
1997

Gražiausios Anderseno pasakos

UDK 839.8-93
An-19

Iš vokiečių kalbos vertė
JUOZAS BALČIKONIS

Dailininkė DALIA DAPKUTĖ

Sudarė VIKTORAS VAITKŪNAS

ISBN 9986-432-79-0 (1 d.)
ISBN 9986-432-80-4 (2 d.)

Paukščiai

Atvežė antį iš Portugalijos, kiti sakė, kad iš Ispanijos, — bet tai visai nesvarbu. Todėl ją praminė portugale. Ji dėjo kiaušinius, paskui ją papjovė, iškepė, iščirškino ir suvalgė — štai ir visa jos istorija. Visos antys, išriedėjusios iš jos kiaušinių, taip pat vadinosi portugalės, o tas juk ši tą reiškia. Dabar iš visos pirmosios portugalės šeimos beliko viena antis. Paukštyne gyveno nemažas būrys vištų; jų tarpe buvo didelis gaidys, jis labai ir iš didžio ėjo.

— Jis mane erzina savo riksmu, — sakė portugalė. — Bet jis gražus, reikia tiesą pasakyti, nors ir negali lygintis su antinu. Jis turėtų kiek susilaikyti, bet susilaikymas yra didelis, ne bet kam prieinamas mokslas. Tuo skiriasi paukšteliai, kurie aure gyvena kaimyno sode, liepose. Kaip gražiai jie gieda! Jų giesmelės net širdį man veria, jų balsai tikrai portugališki. Kad aš turėčiau tokį paukštelį, kur mokėtų gražiai giedoti, kaip aš jį mylėčiau, kaip aš jį saugočiau! Aš jam būčiau kaip motina gera! Ta ypatybė yra mūsų kraujuje, mūsų portugališkame kraujuje!

Lig tik pasakė tuos žodžius, nuo stogo į kiemą nukrito mažas paukštelis, iš tų giesmininkų tarpo. Paukštelį buvo

pagavus katė, bet jis ištrūko iš jos nagų, nors ir su perlaužtu sparneliu, todėl į kiemą kriste nukrito.

— Tai vis katės darbas! — tarė portugalė. — Aš ją gerai pažįstu nuo to laiko, kai mano pačios buvo ančiukų. Tiesiog nesuprantu, kaip tokioms kraujagerėms leidžia gyventi ir lakstyti po stogus! Aš nemanau, kad Portugalijoj tas būtų!

Ir ji išreiškė savo užjautą mažam paukšteliui, gražių giesmelių giedotojui; kitos antys, ne iš portugalių veislės, taip pat labai jo gailėjosi.

— Vargšas mažulėlis! — sakė jos, eidamos viena po kitos prie sužeisto paukštelio. — Tiesa, mes pačios negiedam, bet turim jautrų muzikos jausmą. Mes gerai jaučiam, nors apie tai nekalbam.

— O aš kalbėsiu! — tarė portugalė. — Aš noriu ką nors gero tam vargšui padaryti. Tai mano priedermė.

Ji įlipo į lovį su vandeniu ir ėmė taškyti sparnais, paukštelis visas sušlapo ir ko neprigėrė. Bet tai buvo padaryta iš geros širdies.

— Tai geras darbas! — aiškino portugalė. — Tegu visi ima iš manęs pavyzdį!

— Pip! — čirptelėjo paukščiukas, kuriam sužeistas sparnelis neleido gerai nusikratyti vandenį. Bet vis dėlto jis suprato, kad buvo išmaudytas iš geros širdies.

— Jūs labai gera, poniute! — tarė jis, bet daugiau nebenorėjo, kad jį maudytų kitą kartą.

— Niekados apie savo gerumą negalvojau! — atsakė portugalė. — Bet drąsiai galiu pasakyti, kad myliu visus savo artimus, išskyrus katę. Bet iš manęs to reikalauti juk negalima: ji suėdė mano du ančiukus!.. O dabar būk čia kaip namie — tas bus man labai malonu. Aš pati esu iš kito krašto, kaip gali matyti iš mano plunksnų ir būdo. Jei kas tave čia iš visų paukščių gali suprasti ir nuskųsti, tai drįstu sakyti, aš viena.

— Jos gurkly portulakija! — tarė vienas mažas ančiukas, laikomas labai sąmojingu. Tas juokingas žodis visoms antims baisiai patiko: juk „portulakija“ skamba beveik taip pat kaip Portugalija. Ir kumštuodamosis antys už viena kitos kvarksėjo:

— Kvar! A, kaip tai juokinga!

Ir kiekviena antis stengėsi kuo nors nuteikti mažą paukštelį.

— Portugalė, žinoma, iškalbingesnė už mus, — sakė jos. — Nors mes nemokame taip gražiai kalbėti, bet užjaučiame tave nei kiek ne mažiau. Jei mes nieko gero tau nedarome, tai ir nesigiriame tuo. Mūsų nuomone, tai daug padoriau.

— Koks gražus tavo balselis! — tarė viena sena antis. — Kaip malonu turi būti jausti, kad gali tiek džiaugsmo daryti kitiems. Tiesa, aš nedaug tenuvokiu apie tavo giedojimą, bet užtat ir laikau liežuvį prikandus. Tai daug geriau, negu pliaukšti visokius niekus, kurių čia tu tiek girdi iš kitų.

— Nevarginkit jo! — įsikišo portugalė. — Jam reikalingas atilsis ir gera priežiūra. Ar nenori, mažasis giesmininke, kad aš dar kartą tave išmaudyčiau?

— O ne, ne! Geriau aš sausas pabūsiu! — atsakė paukštelis.

— O man geriausiai padeda vanduo, kai apsergu, — toliau sakė portugalė. — Pramoga irgi naudingas daiktas. Netrukus ateis mūsų aplankyti vištos iš kito kiemo; jų tarpe yra dvi kinės. Jos labai mokytos ir vaikščioja kelnėtos. Jos taip pat ne iš čia, todėl jas gerbiu labiau negu kitas.

Atėjo vištos, o su jomis ir gaidys. Šį kartą jis buvo toks mandagus, jog ir keiktis nesikeikė.

— Jūs labai gražiai giedat! — tarė jis. — Iš savo mažo balselio jūs darote viską, ką tik galima iš jo padaryti. Bet

reikėtų, kad jis būtų tvirtesnis: tada kiekvienas žinotų, kad esi vyras.

Kinės paukšteliu negalėjo atsigrožėti. Išmaudytas jis buvo visas pasišiaušęs ir labai panašus į kinišką viščiuką.

— Koks jis gražus! — sakė jos ir pradėjo su juo kalbėtis. Kalbėjo pašnibždomis, pridėdamos prie kiekvieno žodžio dalelę „pa", kaip paprastai daro aukštos kilmės kinės.

— Mes tos pačios veislės kaip jūs, — kalbėjo jos. — Antys, net pati portugalė, — vandeniai paukščiai, kaip jūs būsit jau pastebėję. Jūs dar nepažįstat mūsų, kaip nepažįsta daugumas ir nenori pažinti, net vištos, nors mes esame iš tokios giminės, jog turėtume daug aukščiau būti už kitus. Bet mums tas nerūpi. Mes ramiai einame savo keliu kartu su kitais, nors jų pažiūros visai mums svetimos: mes žiūrime tik į gerąsias puses, kalbame apie gerumą, nors sunku jį rasti ten, kur visai nieko nėra. Be mūsų dviejų ir gaidžio, iš vištų tarpo nerasi nei vieno, kad būtų kiek talentingesnis ir teisingesnis. O apie antis ir kalbėti nėra ko... Mes norėtumėm tave perspėti, mielasis paukšteli! Niekados negali pasitikėti ana trumpauodege antim — ji baisiai klastinga! O štai ta margoji, su kreivu dryžiu per plunksnas, — baisus ginčas, niekuomet neužsileis, vis jos bus paskutinis žodis, nors labai dažnai esti neteisi. O štai ta riebioji antis kiekvieną mėgsta apkalbėti — baisi ji liežuvninkė; tas yra priešinga mūsų prigimimui. Mūsų nuomone, jei negali apie ką pasakyti kokį gerą daiktą, tai verčiau tylėk. Viena portugalė dar kiek mokytesnė, ir su ja gali draugauti, bet ji per karšta ir jau per daug kalba apie savo Portugaliją.

— Ir ko jos taip daug šnibždasi! — stebėjosi pora prastų antelių. — Juk tai be galo nuobodu! Aš su jomis niekados nesišneku!

Tuo tarpu atvyko antinas. Jis manė, kad tas paukštelis su pažeistu sparnu buvęs žvirblis.

— Antra vertus, aš čia jokio skirtumo nematau! — tarė jis. — Visi paukščiai lygūs, kur gieda!

— Neklausyk, ką jis tauškia, — tarė pašnibždomis portugalė. — Jis tik savo reikalus gerai išmano, o apie kitus dalykus jokio supratimo neturi!.. Gerai, bet dabar turiu pasilsėti. Mes pačios turime rūpintis, kad būtumėm riebios, jei norim, kad mus balzamuotų obuoliais ir slyvomis.

Ji pritūpė prieš saulutę ir primerkė vieną akį. Vieta, kur ji tupėjo, buvo graži, ji pati irgi graži, todėl ir miegojo labai gražiai.

Mažasis paukštelis pakuteno, pasikasė pažeistąjį sparnelį ir prisiglaudė iš vieno šono prie savo globėjos. Saulė švietė, ir toj vietoj jam labai gera buvo tupėti.

Bet vištos, atėjusios iš kito kiemo, dar nemiegojo; jos vaikščiojo po visur ir kapstė žemes. Tiesą sakant, jos čia ateidavo tik dėl maisto. Kinės pirmos išėjo namo, paskui jas išsekė ir kitos vištos.

Sąmojingasis ančiukas, pastebėjęs portugalę snaudžiant, pasakė: „Portugalė netrukus suvaikės." Visos antys ėmė juoktis iš to sąmojingo jo pasakymo. „Portugalė netrukus suvaikės!" — kvarksėjo jos. Kaip gražiai pasakyta! Koks jis juokdarys! Tada jos atsiminė ir pirmąjį sąmojingą ančiuko pasakymą: „portulakija". Visos antys leipo juokais. Paskui nurimusios sutūpė ir jos.

Bet neilgai teko joms ilsėtis. Mergaitė, išnešusi iš virtuvės pamazgas ir visokias valgymų liekanas, pūkštelėjo į kiemą taip garsiai, jog visi paukščiai šoko iš miegų ir suplasnojo sparnais. Atbudo ir portugalė. Ji pasivertė į kitą šoną ir prispaudė nelaimingąjį paukštelį.

— Čir! — čirptelėjo paukštėlis. — Skauda, poniute!

— O ko lendi man po šonu? — atsakė portugalė. — Nebūk toks pėpė! Aš taip pat turiu nervus, bet niekados nepypsiu!

— Tik nepyk, poniute! — tarė mažasis paukštelis. — Aš pats nepasimačiau, kaip man tas „čir“ ištrūko nuo liežuvio.

Bet portugalė jo nebeklausė. Paknopstomis pribėgo prie išmesto ėdesio ir gerai prisikirto. Prisikimšus gurklį, puikioji antis vėl atsitūpė. Mažasis paukštelis prišoko prie jos ir, norėdamas ją palinksminti, sugiedojo:

Mano širdele,
Mano rūtele!
Tau aš čiulbėsiu,
Tau aš čiulbėsiu!
Kur tik skrajosiu,
Tau vis giedosiu!

— Po pietų aš mėgstu pasilsėti! — tarė portugalė. — Metas būtų priprasti prie mūsų tvarkos. Dabar aš noriu miegoti.

Paukštelis labai susidrovėjo ir nebežinojo, ką atsakyti: juk jis buvo turėjęs geriausius norus! Kai portugalė atbudo, paukštelis vėl stovėjo prieš ją su grūdeliu snapely, tą grūdelį jis buvo radęs ir dabar padėjo prie savo globėjos kojų. Bet portugalė neišsimiegojo, kiek reikėjo, todėl atsikėlė visa pikta.

— Atiduok jį viščiukui! — tarė ji. — Ko čia man vis lendi į akis?

— Ko jūs pykstat ant manęs? — klausė paukštielis. — Ką gi aš padariau?

— Ką padariau? — atkartojo portugalė. — Tai nelabai dailus reiškinys, drįstu tau pasakyti.

— Vakar diena buvo tokia skaisti, saulėta, — tarė mažasis paukštelis. — O šiandien dangus apsiniaukęs, oras toks tvankus.

— Daug tu nusimanai apie orą! — atsiliepė portugalė. — Diena dar nepasibaigė. Ir ko taip spoksai kaip apuokas, atsistojęs prieš mane?

— Dabar jūsų tokios pat piktos akys, kaip tos, nuo kurių gelbėdamasis aš čia atbėgau.

— Begėdi tu! — sušuko rūsčiai portugalė. — Tu drįsti mane lyginti su kate, su ta grobuoniu! Mano kraujuje nėra nei vieno netikusio lašelio! Aš tave paėmiau į savo globą ir turiu išmokyti žmoniškai elgtis.

Ir ji nužnybo paukšteliui galvą; paukštelis parvirto negyvas.

— O čia kas dar?! — tarė portugalė. — Nuo to menkniekio žuvo! Matyti, ne šio pasaulio gyventojas! O aš jį mylėjau kaip tikra motina, aš tai žinau! Juk aš turiu gerą širdį!

Tuo tarpu kaimyno gaidys iškišo galvą pro tvorą ir garsiai sukudakojo.

— Ko čia gargaliuoji, paleidęs gerklę kaip mintuvus? — sušuko antis. — Tai tu čia vis kaltas! Mane iš galvos išvarysi. Štai vienas nebeteko galvos, ir aš greit nebeteksiu!

— Menkas nuostolis! — tarė gaidys.

— Prašom kalbėti apie jį su didesne pagarba! — atšovė portugalė. — Jis turėjo gerą balsą, mokėjo gražiai giedoti, buvo labai mokytas. Be to, jis buvo neapsakytai minkštos ir jautrios širdies, o tas labai dera paukščiams, kaip ir vadinamiesiems žmonėms.

Aplink negyvą paukštelį susirinko visas būrys ančių. Antys, apskritai, jausmingi paukščiai ir moka rodyti savo jausmus: pavydą ir pasigailėjimą. Čia pavydėti nebuvo ko, todėl jos gailėjosi.

Pagaliau atėjo ir vištos kinės.

— Tokio paukštelio, tokio kito giesmininko mes daugiau nebeturėsim! Jis buvo gyvas kinas! — kalbėjo jos, griaudžiai karkdamos. Kitos vištos irgi labai gailėjosi, bet ančių akys buvo raudoniausios.

— Širdį mes turime! — sakė jos. — To niekas iš mūsų neatims.

— Širdį! — atkartojo portugalė. — Taip, to turto čia beveik tiek pat, kiek ir Portugalijoj.

— Geriau pagalvokime, kuo galėtumėm gurklius prikimšti! — tarė antinas. — Tai svarbiausias daiktas! Ar verta čia krimstis, kad sudužo vienas žaislas? Ar maža tokių mums dar liko?

Drąsus cino kareivis

uvo dvidešimt penki cino kareivėliai. Jie gimė iš vieno cino šaukšto, vadinas, jie buvo tikri broliai. Jų mundurai buvo mėlyni ir raudoni, ant pečių turėjo užsidėję šautuvus, galvas laikė iškėlę. „Cino kareiviai!“ — buvo pirmi žodžiai, pasiekę jų ausis, kai atsidarė dėžutė, kur jie gulėjo. Tai suriko mažas berniukas ir suplojo delnais. Kareivius jis buvo gavęs savo vardo dienoj ir tuojau sustatė juos ant stalo. Cino kareiviai buvo panašūs į viens kitą kaip du vandens lašai, ir tik vienas skyrėsi nuo kitų: tas teturėjo vieną koją. Jis buvo liejamas paskutinis, ir jam nepriteko cino. Tačiau jis su viena koja stovėjo taip pat tvirtai kaip kiti su dviem. Ir reikia pasakyti, kad tas su viena koja labiausiai išgarsėjo.

Ant stalo, kur išrikiuoti stovėjo kareiviai, buvo daugiau žaisliukų, bet labiausiai traukė akis graži popierinė pilis. Pro mažus langelius galėjai pažvelgti į vidų. Prieš pilį stovėjo mažučiai medžiai aplink mažą veidrodėlį lyg aplink kokį ežerą. Vaškinės gulbės plaukė po tą ežerą, atsimušdamos jo paviršiuje. Viskas buvo puiku, bet gražiausia buvo maža mergytė, stovinti tarp atvirų pilies durų. Ji taip pat buvo iškirpta iš popieriaus, jos sijonėlis buvo iš ploniausio mus-

lino, siauras mėlynas kaspinas, prisegtas prie pečių su žibančia žvaigždute, ėjo per nugarą. Ta gražuolė buvo šokėja. Ji stovėjo ant vienos kojos, ištiesusi abi rankas priekin, o kitą koją iškėlusi taip aukštai, jog kareivėlis iš karto jos nepastebėjo ir galvojo, kad, lygiai kaip jis, ji teturėjo vieną koją.

„Tai būtų man gera pati! — pagalvojo kareivis. — Tik ji tikrai bus didžiūnų giminės, ji gyvena pilyje, o aš tik dėžutėj ir tai bendrai su dvidešimt penkiais draugais. Ne, ji ne mano nosiai! Bet susipažinti vis nebus iš kelio!" Ir atsigulęs pasislėpė už tabokinės ant to paties stalo, kad geriau galėtų matyti gražią šokėją, stovinčią tvirtai ant vienos kojos.

Atėjus vakarui, visi kiti kareiviai sugrįžo į dėžutę. Žmonės sumigo, tada žaislai ėmė žaisti „svečius", „karą", paskui padarė „balių". Cino kareiviai pradėjo dėžutėj kaukšėti, norėjo irgi pažaisti, bet negalėjo pakelti dėžutės viršelio. Riešutų spaudukliai šokinėjo kaip ožiukai, o gripelis šoko su lentele. Pasidarė didelis triukšmas, atbudo kanarėlė ir pradėjo kalbėti — eilėmis! Tiktai cino kareivis ir mažoji šokėja nesijudino iš vietos. Ji vis stovėjo ant vienos kojos, ištiesusi priekin rankas, o tas stypsojo su šautuvu ant peties, nenuleisdamas nuo jos akių.

Laikrodis išmušė dvyliktą valandą. Spragt, spragt — atsivožė tabokinė. Tabokinėj nebuvo tabokos, tik joj tupėjo labai gudraus darbo mažas juodas velniūkštis.

— Kareivi! — sušuko velniūkštis. — Nežiopsok, kas tau nelygus!

Bet kareivis apsimetė negirdintis.

Kitą rytą atsikėlė vaikai ir pastatė cino kareivį ant lango. Nėr žinios, ar čia dėl velniūkščio padarymo, ar dėl vėjo, langas staiga atsidarė, ir kareivis stačia galva nuo trečio aukšto nubrazdėjo žemėn. Baisi buvo kelionė! Kareivis iškėlė koją į viršų, o jo aukšta kepurė įsmego tarp grindinio akmenų.

Tarnaitė ir mažas berniukas tuoj nubėgo į apačią jo ieškoti. Ieškojo ieškojo, vos jo nesumindė, bet vis dėlto nerado. Jei jis būtų surikęs „aš čia“, tai tikrai būtų radę, bet rėkti jis laikė nepadoriu daiktu — juk jis buvo uniformuotas karys! Netrukus užėjo lietus. Lijo labai smarkiai, o kai nustojo, atbėgo iš kur du vaikagaliai.

— Žiūrėk! — tarė vienas. — Čia guli cino kareivis! Reikia jį pavažinėti su laive!

Padarė iš laikraščio lapo laivę, pasodino į ją kareivį ir paleido grioveliu. Abu vaikai bėgo šalimais ir plojo delnais. O griovio bangos po smarkaus lietaus buvo didelės, vanduo liejosi per laivės kraštus. Popierinė laivė suposi, krypo čia į vieną šoną, čia į kitą, kareiviui iš baimės širdis mirė, bet jis to nerodė, stovėjo nemirksėdamas su ginklu ant peties.

Staiga laivė plaukdama palindo po tiltu, ir pasidarė tamsu kaip dėžutėj.

„Kur mane neša? — galvojo kareivis. — Čia bus vis to velniūkščio darbas! Kad šalia sėdėtų gražioji šokėja, nieko nesakyčiau, nors du kartus tamsiau būtų.“

Tuo metu iš patiltės iššoko didelė žvynė — ji čia gyveno.

— O pasą turi? — suriko žvynė. — Parodyk savo pasą!

Bet cino kareivis tylėjo ir dar tvirčau glaudė prie savęs šautuvą. Laivė plaukė vis toliau, ir žvynė sekė paskui ją. Oi kaip ji griežė dantimis ir rėkė, pasitikdama kokią skiedrelę ar šiaudelį:

— Laikykit jį! Laikykit! Jis nesumokėjo muito ir neparodė paso!

Bet srovė darėsi vis stipresnė, pro tilto grindis jau buvo regėti dienos šviesa. Tuo metu pasigirdo kažkoks baisus trenksmas, galėjęs išgąsdinti drąsiausią vyrą. Ten, kur baigėsi tiltas, vanduo šniokšdamas bėgo į kanalą; tai kareiviui buvo tiek pat pavojinga, kiek mums artinantis prie didelio krioklio. Artinosi taip greitai, jog nebegalėjo susilaikyti. Van-

duo laivę nešė vis toliau, o kareivis stovėjo nieko nepaisydamas — juk jis buvo ne bailys!

Laivė ėmė virsti ant šono, vanduo semtis per kraštus, ji turėjo skęsti. Kareivis stovėjo lig kaklo vandeny, laivė grimzdo vis labiau, popierius težo vis daugiau. Pagaliau vanduo pradėjo kareiviui lietis per galvą, ir jis atsiminė mažą gražią šokėją, jos daugiau niekados nebeeregės, ir jam ausyse suskambėjo šie dainos žodžiai:

Į priekį, kareivi, tu šok,
Kol gyvas, už tiesą kovok!

Popierius visai ištežo, ir kareivėlis nugrimzdo į vandenį, bet tuo metu prarijo jį didelė žuvis.

Kaip buvo tamsu jos viduriuose! Daug baisiau kaip griovio apačioj! Ir taip ankšta! Bet kareivis nesijaudino — ramiai gulėjo su šautuvu ant peties.

Prarijus kareivį, žuvis ėmė į visas puses puldinėti, bet paskui greitai nurimo. Praėjo kiek laiko, ir iš tamsos kareivio akyse tartum žaibas žybtelėjo, paskui pasidarė visai šviesu, ir kas balsu sušuko: „Cino kareivėlis!“ Atsitiko taip, kad ta žuvis buvo pagauta, turguj parduota, ir virėja, skrosdama su dideliu peiliu, rado jos pilve tą kareivį. Ji paėmė kareivėlį su dviem pirštais ir nunešė į kambarį, kur visi žiūrinėjo tą keistą padarėlį, gyvenusį žuvies pilve. Bet kareivis tuo nesididžiavo.

Kareivėlis buvo pastatytas ant stalo, ir pasirodė, kad — kokių dalykų atsitinka pasaulyje! — jis atsidūrė tame pačiame kambaryje, kur jau buvo buvęs. Jis vėl regėjo tuos pačius vaikus ir tuos pačius ant stalo sudėtus žaislus; regėjo puikią pilį su maža gražia šokėja, ta tebestovėjo ant vienos kojos, o kitą turėjo iškėlusi į aukštį; ji taip pat nebuvo atsimainiusi. Tai didžiai sujaudino kareivį, bet jis nepravirko cino ašaromis — taip elgtis jam nederėjo. Jis žiū-

rėjo į ją, o ji į kareivį, bet abu viens kitam nesakė nei žodžio.

Tuo metu vienas vaikas pagriebė kareivėlį ir švilpt į krosnį — nėra žinios dėl ko, greičiausiai čia buvo kaltas tas tupėjęs tabokinėj kipšiukas.

Kareivėlis stovėjo vidury liepsnos, ir jam buvo negirdėtai karšta, tik jis nežinojo, ar jį degino paprasta ugnis, ar meilės ugnis. Jo spalvos nubluko, bet niekas negalėjo pasakyti, ar tas atsitiko kelionės metu, ar iš sielvarto. Jis vis laikė akis įspyręs į mažąją šokėją, ta irgi žiūrėjo į jį. Jis jautė, kad tirpsta, bet visą laiką stovėjo drąsiai su šautuvu ant pečių.

Bet staiga darė kas duris, vėjas pagavo mažąją šokėją, ir ji, nelyginant drugelis, įskrido į krosnį, tiesiai pas cino kareivį, skaisčiai suliepsnojo ir išnyko. Kareivis visai sutirpo. Nuo jo liko tik mažutis cino kąsnelis. Kitai dieną tarnaitė, šluodama pelenus iš krosnies, rado tą kąsnelį, panašų į širdį. O nuo šokėjos liko tik segelė, bet ji nebespindėjo, buvo juoda kaip anglis.

Nauji karaliaus drabužiai

eniai, labai seniai gyveno karalius, kuris taip mėgo taisytis, jog drabužiams visus savo pinigus išleisdavo. Jis nesirūpino kareiviais, retai tevaikščiojo į teatrą, nuolat tik važinėjosi po miestą, kad visi matytų, kaip jis gražiai apsitaisęs. Kiekvienai valandai jis turėjo tam tikrus drabužius, ir, kaip apie kitus karalius kalbėdavo, kad jie taryboje, taip apie tą sakydavo: „karalius velkasi naujus drabužius".

To karaliaus sostinėje virė triukšmingas, linksmas gyvenimas; kasdien privažiuodavo ten daugybė žmonių iš svetimų žemių. Kartą tarp atvažiavusiųjų buvo du apgavikai: jie dėjosi audėjais ir sakėsi moką austi tokį audeklą, kurio niekur kitur nepamatysi, ir kad pasiūti iš to audeklo drabužiai esą ne tik nepaprastai gražios spalvos ir raštų, bet dar turi vieną nepaprastą ypatybę: jie nematomi tiems žmonėms, kurie neverti jų turimos vietos arba per daug kvaili.

— Kad taip man įsitaisius tokius drabužius! — galvojo karalius. — Jais apsivilkęs, aš tuojau pažinčiau, kas mano karalystėje vertas tą arba kitą vietą turėti, kas nevertas;

galėčiau taip pat atskirti protingus nuo mulkių. Taip, būtinai aš turiu tokius drabužius pasisiūdinti!

Ir tiems apgavikams tuojau jis davė nemaža pinigų, kad netrukdomi pradėtų darbą.

Tariami audėjai pastatė dvejas stakles ir ėmė riesti, skietus dėti, pakojas mindyti, muštuvais pyškinti, bet iš tikrųjų jų staklės buvo tuščios. Jie tuojau pareikalavo geriausių šilkų ir auksinių siūlų, bet tuos šilkus ir siūlus susikimšo į kišenes, o patys iki vidurnakčio tuščiose staklėse sėdėjo.

— Norėčiau pažiūrėti, ar daug jie išaudė, — tarė sau karalius, bet jį baidė mintis, kad mulkis arba nevertas savo vietos žmogus nematysiąs to stebuklingojo audeklo. Dėl savęs, žinoma, jis nieko nebijojo, bet vis dėlto geriau, — svarstė jis, — pirma pasiųsti ką kitą. Visas miestas jau buvo girdėjęs, kokią nuostabią ypatybę turi naujas audeklas, ir kiekvienas troško žinoti, ar labai didelis mulkis jo kaimynas.

— Siųsiu savo senąjį teisingąjį ministerį, — galvojo karalius. — Jis geriausiai matys, koks tas audeklas: jis tikrai išmintingas ir puikiausiai atlieka savo pareigas.

Ir teisingasis ministeris nuėjo į tą kambarį, kuriame sėdėjo abudu apgavikai ir audė tuščiose staklėse.

„Viešpatie mano! — tarė jis sau išsigandęs, plačiai skėsdamas akis, — juk aš nieko nematau!"

Bet jis to garsiai nepasakė.

Abudu apgavikai gražiai paprašė ministerį prieiti arčiau ir paklausė, ar tinka jam spalva ir raštai. Klausdami jie rodė į tuščias stakles, o vargšas senelis žiūrėjo, išpūtęs akis, bet nieko nematė, nes nieko ir matyti negalėjo.

„Viešpatie Dieve, — galvojo jis, — argi aš būčiau kvailas? Niekuomet aš to nesitikėjau, ir niekas neturi to žinoti. O gal aš esu blogas ministeris? Ne, niekam nereikia pasakoti, kad aš nieko nemačiau!"

— O ką tamsta pasakytum apie mūsų audeklą? — paklausė vienas audėjas.

— O, gražus, neapsakomai gražus! — sušuko ministeris žiūrėdamas pro akinius. — Kokie raštai, kokios spalvos. Aš pasakysiu karaliui, kad jūsų audeklas man be galo tinka.

— Malonu mums girdėti, — atsakė audėjai ir pradėjo aiškinti, kaip vadinasi spalvos, kaip išausti raštai, o ministeris vis klausė ir sugrįžęs viską plačiausiai nusakė karaliui.

Tuomet apgavikai pareikalavo dar daugiau pinigų, šilkų ir auksinių siūlų, kad galėtų toliau varyti savo darbą. Visus tuos daiktus jie vėl susikrovė į kišenes ir susėdę vėl dirbo, pykšėdami tuščiose staklėse.

Netrukus karalius vėl nusiuntė vieną valdininką, taip pat labai teisingą žmogų, pasiteirauti, ar greitai bus pabaigtas darbas. Jam atsitiko tas pats, kas ir anam: jis žiūrėjo žiūrėjo į stakles, bet kaip ten nieko nebuvo, tai nieko ir nematė.

— Ar ne tiesa, kad audeklas puikus? — klausė apgavikai, rodydami ir aiškindami raštų gražumą, kurių visai nebuvo.

„Ar aš kartais ne kvailas! — krūptelėjo valdininkas. — Vadinas, netikčiau savo vietai? Vieni juokai! Bet rodytis tai kitiems nėra tiesiog reikalo."

Ir jis ėmė girti audeklą, kurio visai nematė, stebėtis ir grožėtis spalvų įvairumu ir raštų dailumu.

— Neregėtai puikus daiktas! — pranešė jis karaliui.

Visame mieste apie nieką daugiau negirdėti buvo kalbant, tik apie tą nuostabųjį audeklą.

Galop ir pats karalius įsigeidė pamatyti audeklą, ligi dar nebuvo išimtas iš staklių. Lydimas daugybės aukštų valdininkų, tarp kurių buvo ir abudu siųsti ministeriai, jis

nuėjo pas tuos gudragalvius, kurie tada dar smarkiau šoko austi, nors neturėjo nei apmatų, nei ataudų.

— Ar ne gražus gi audeklas? — klausė buvusieji ministeriai. — Prašom tik pažvelgti, šviesiausias karaliau, kokie čia raštai! — Ir jie rodė į tuščias stakles manydami, kad kiti tai jau tikrai matą, kas ten yra.

„Kas čia gali būti? — išsigando karalius. — Juk aš nieko nematau! Baisus daiktas! Ar aš mulkis būčiau? Gal aš blogas karalius? Tai būtų dar baisiau!"

— Tikrai gražus! — pratarė paskui balsu karalius. — Jūsų darbas labai labai man tinka.

Dėdamasis patenkintas, karalius linktelėjo galvą nenustodamas žiūrėti į tuščias stakles, kad kiti nepastebėtų jį nieko namatant. Visi dvariškiai žiūrėjo įspyrę akis ir matė ne daugiau kaip pats karalius, bet už viens kito sakė: „Koks gražus, koks gražus!" Ir jie sakė, kad karaliui labai tiktų pasisiūdinti iš to audeklo drabužius didelei iškilmei, kuri turėjo netrukus būti.

— Puiku, gražu, nuostabu! — kartojo nuolat palydovai, gėrėdamiesi audeklu.

Karalius dovanojo apgavikams po kryžių ir davė jiems rūmų audėjų vardą.

Prieš pačią iškilmę apgavikai nėjo gulti visą naktį. Jie užsidegė per tuziną žvakių, ir visi miesto gyventojai galėjo įsitikinti, kaip jie skubino baigti karaliaus drabužius paskirtam laikui. Išaudę jie vyniojo audeklą iš staklių, paskiau karpė orą didelėmis žirklėmis, siuvo be siūlų adatomis ir galų gale tarė:

— Štai jau drabužiai pabaigti!

Atsiimti drabužių nuvyko pats karalius su žymiausiais dvariškiais. Apgavikai pakėlė vieną ranką aukštyn lyg laikytų ką, sakydami: „Štai kelnės, štai švarkas, štai apsiaustas ir t. t. Šie drabužiai lengvi kaip voratinklis; jais apsivilkus

rodos, kad kūnas nieku nepridengtas; bet čia ir yra visa gudrybė!“

— Taip, taip! — sakė visi dvariškiai, patys nieko nematydami.

— Prašytumėm, kad šviesiausias karalius dabar nusivilktum, — tarė apgavikai. — Norėtumėm pažiūrėti prieš šitą didelį veidrodį, kaip tinka tamstai drabužiai.

Karalius nusivilko visiškai, o apgavikai ėmė jį vilkti savais drabužiais. Tuo laiku karalius tai į vieną, tai į kitą pusę sukinosi prieš veidrodį.

— Kaip jie tinka tamstos didenybei! Kaip puikiai guli! — gražėjosi visi. — Kokie raštai, kokios spalvos! Stebuklingai gražūs drabužiai.

— Baldakimas, po kuriuo jo didenybė teiksis eiti, jau prie durų! — pranešė vyriausias iškilmių tvarkytojas.

— Aš apsirengęs! — atsakė karalius. — Juk tiesa, kad puikiai guli?

Ir dar kartą jis apsisuko prieš veidrodį, norėdamas pasirodyti visiems, kaip jam rūpi gerai apžiūrėti savo drabužius.

Rūmų valdininkai, kurie turėjo nešti šleifą*, pasilenkė lyg ką keldami nuo žemės ir nuėjo paskui karalių pasipūtę, tartum laikydami ką rankose; jie nedrįso pasirodyti nieko nematą.

Taip ėjo karalius po puikiu baldakimu, ir visi žmonės gatvėse ir iš namų langų stebėjosi:

— Dieve, kokie gražūs karaliaus drabužiai. Kaip jie jam tinka, ir koks puikus šleifas!

Niekas nenorėjo sakyti, kad nieko nemato: tai būtų reiškę prisipažinti, kad esi kvailas ir nesąžiningai savo darbą dirbi. Jokie karaliaus drabužiai lig šiol nebuvo taip patikę visiems, jokiais jo drabužiais niekados taip visi nesigrožėjo.

---

* Šleifas — apatinė drabužių dalis, kuri velkasi žeme (*vert.*)

— Žiūrėkite, karalius visai nuogas! — staiga sušuko vienas mažas vaikas.

— Viešpatie Dieve, klausykite, ką sako nekaltas kūdikis, — tarė tėvas, ir visi pašnibždomis kits kitam kartojo vaiko pastebėjimą.

— Tikrai jis nuogas! — galop sušuko visi žmonės.

Karalius baisiai nustebo, ir jam pačiam buvo matyti, kad čia tikra tiesa yra. Bet vienas sau galvojo: „Vis tiek reikia procesiją baigti“.

Ir rūmų valdininkai, taip pat pasipūtę, ėjo iškilmingai nešdami šleifą, kurio visai nebuvo.

Bėgikai

uvo paskirta dovana, ir dar ne viena, o dvi už greitą bėgimą: viena didžioji, kita mažoji, — ir ne už lenktynių laimėjimą vieną kartą, o už greitumą per visus metus.

— Aš gavau didžiąją dovaną! — apsidžiaugė kiškis. — Juk visada galima tikėtis, kad reikalas bus teisingai išspręstas, jeigu teisėjai yra artimi tavo draugai ir giminės. Bet antrąją dovaną paskirti sraigei — tiesiog nesusipratimas! Tai įžeidžia mane!

— Ne, — atsiliepė tvoros stulpas, buvęs prie dovanų paskirstymo, — reikia juk dar atsižvelgti į rūpestingumą ir gerą valią, kaip yra nutarę didžiai gerbiami teisėjai, ir aš visiškai sutinku su jų nuomone. Teisybė, sraigė net per slenkstį kol peršliaužtų, praeitų pusė metų, bet nei kiek ne mažiau už kitus ji kiek galėdama skuba. Iš to didelio skubėjimo net šlaunikaulį nusilaužė. Ji visą laiką tegalvojo apie bėgimą ir dar ant nugaros nešiojo savo namus. Už tokį rūpestingumą ji verta didžiausio paskatinimo. Taigi ji ir gavo antrąją dovaną.

— Ir mane, rodosi, galėjo apdovanoti, — sukrykštė kregždė. — Nebus per daug, jeigu pasakysiu, kad už mane niekas greičiau nelakioja. Ir kur aš nesu buvusi? Visur, kur tik nori!

1
2

— O tas jums ir išeina ne į gerą! — atrėžė stulpas. — Per daug jau siuvate po pasaulį. Vos tik čia vėsiau pasidaro, tuoj ir dumiate į svetimus kraštus. Kokia gi iš jūsų patriotė?! Nėra už ką ir dovaną duoti!

— O jeigu aš per žiemą pelkėje permiegočiau, ar už tai mane kas pagirtų? — paklausė kregždė.

— Atneškite pelkių raganos raštą, kad tėvynėje nors pusę metų esate pramiegojusi, tada bus kita byla dėl apdovanojimo.

— Iš teisybės man reikėjo paskirti didžiąją, o ne mažąją dovaną! — atsiliepė sraigė. — Aš žinau, kiškis bėga tiktai iš bailumo, manydamas, kad jį kas veja. O aš visą laiką plušu, toks jau yra mano prigimimas! Beplušėdama net luoša palikau. Kas buvo vertas didžiosios dovanos, kas ne, o aš tikrai turėjau ją gauti. Tiktai nemėgstu girtis ir su panieka žiūriu į visus pagyrūnus. — Ir čia ji nusispjovė.

— Galiu patvirtinti, kad abi dovanos buvo paskirtos teisingai, — iškilmingai tarė girios gairė, buvusi teisėja. — Aš visada ir visur stengiuosi palaikyti tvarką ir gerai jaučiu, kas ko yra vertas. Jau aštuntą kartą turiu garbę kartu su kitais teisėjais skirstyti dovanas. Tačiau tik šiandien padariau, kaip norėjau. Reikalas toks: aš visada dovanas skirstau pagal pirmąją dovanos gavėjo raidę. Pirmąją dovaną duodu tam, kur vardas prasideda raide, esančia abėcėlės pradžioje, antrąją — tam, kur vardas prasideda kuria nors paskutine raide. Dabar atsidėję pasiklausykite, kaip aš čia padariau: vienuoliktoji abėcėlės raidė yra „k“ — taigi aš ir balsavau už kiškį; o septintoji raidė iš galo yra „s“ — antrąją dovaną aš ir paskyriau sraigei. Kitą kartą pirmąją dovaną paskirsiu tam, kur vardas prasideda raide „j“, o antrąją gaus tas kandidatas, kur vardas prasideda raide „r“. Svarbiausia visur ir visada tvarka! Kitaip kuo gi pasiremsi?

— Jeigu aš būčiau teisėjas, tai balsuočiau už save patį! — prabilo asilas. — Reikia atsižvelgti ne tik į greitumą,

bet ir į kitas dorybes, sakysim, į stiprumą. Tai pasakiau tik taip sau; šiuo kartu nenorėjau priminti nei stiprumo, nei kiškio sugebėjimo pabėgti, nei jo vikrumo sumėtyti pėdas, gelbėjant kailį nuo medžiotojų. Tačiau yra vienas dalykas, kurio niekada nereikia išleisti iš akių — tai grožis! Aš tuojau atkreipiau savo akis į kiškio ausų ilgumą, į jų nepaprastą gražumą! Ir man rodėsi, kad matau patį save, kada buvau jaunas, todėl ir balsavau už kiškį.

— *Zzzi!* — suzirzė musė. — Aš nenoriu čia kištis, tarsiu tiktai keletą žodžių: aš už visus kiškius greitesnė, tai gerai žinau. Vienam kiškeliui neseniai net užpakalines kojas sutrupinau! Aš dažnai nutupiu ant garvežio, ant jo būdama, visų geriausiai matau savo greitumą. Kartą aš taip buvau ant garvežio, o kažkoks kiškiūkštis, visai nenujausdamas, kad aš ten esu, ilgai bėgo pirma traukinio. Galiausiai jis turėjo sprukti į šalį, tada garvežys ir nupjovė jam užpakalines kojas, nes aš ant jo važiavau. Kiškis ir liko toje vietoje, o aš nušvilpiau toliau. Vadinas, aš jį pralenkiau! Bet dovanos reikalauti aš visai nelinkusi.

„O mano nuomone, — svarstė laukinė rožė (balsu to ji nepasakė — toks jau buvo jos būdas, nors, tai pasakydama, ji būtų visai gerai padariusi), — o mano nuomone, pirmoji, taip pat ir antroji dovana turėjo kliūti saulės spinduliui. Jis vienu akies mirktelėjimu nulekia visą be galo ilgą kelią nuo saulės iki žemės ir yra toks galingas, kad prikelia iš miego visa, kas gyva. Jis toks gražus, kad mes, rožės, nuo jo vieno pamatymo raustame ir kvepiame. O garbingieji teisėjai jo, rodos, net nepastebėjo. Jeigu aš būčiau spindulys, tai kiekvienas teisėjas gautų man saulės smūgį... o gal geriau ne — jie tada visai pakvaištų, juk ir taip nekoks jų protas! Geriau patylėsiu! Miške ramybė ir tyla. Kaip gera žydėti, kvepėti, svaigti nuo žiedų ir rasų, gyventi pasakomis ir dainomis! Saulės spindulys vis dėlto pergyvens mus visus!“

— O kokia pirmoji dovana? — paklausė sliekas: jis pramiegojo dovanų skirstymą ir tik dabar čia atsirado.

— Atviras kelias į kopūstų daržą, — atsakė asilas. — Aš pats numačiau dovanas! Pirmąją dovaną turėjo gauti kiškis. Aš, būdamas rūpestingas dovanų skirstymo komisijos narys, iš visų pusių apgalvojau kiškio reikalus. Dabar jis aprūpintas. O sraigei mes davėme teisę kiūtoti ant akmenų tvoros, šildytis saulėkaityje ir būti vyriausiu bėgimo lenktynių teisėju — juk labai svarbu, kad teisėjų komisijoj būtų toks didelis specialistas! Ir nesuklysiu pasakęs, kad galima daug tikėtis gero, turint tokią puikią pradžią.

Šeimedžio močiutė

artą vienas mažas berniukas persišaldė. Kur jis sušlapo kojas, niekas negalėjo pasakyti: oras buvo visai sausas. Motina jį nutaisė, paguldė į lovą, liepė atnešti imbriką ir išvirti šeimedžio arbatos vaikui sušilti. Tuo laiku ėjo juokingas linksmas seniukas, gyvenęs tų pačių namų viršutiniame aukšte. Jis buvo visai vienas, neturėjo nei pačios, nei vaikų, o vaikus labai mylėjo, mokėjo jiems pasakoti gražiausias pasakas ir istorijas.

— Dabar išgersi savo arbatą, paskui gal paklausysi pasakos, — tarė motina.

— Kad aš mokėčiau kokią naujesnę! — atsakė seniukas, maloniai linguodamas galvą. — Kurgi tas mūsų vaikas sušlapo kojas?

— Tikrai, kur? — stebėjosi motina. — Niekas negali žinoti.

— O pasaka bus? — paklausė berniukas.

— Pirma norėčiau žinoti, ar gilu vandens griovy toj gatvėj, kur jūsų mokykla? Ar tu gali man tai pasakyti?

— Man vos lig pusės blauzdų! — atsakė berniukas. — Ir tik giliausioj vietoj.

— Mat kur mes sušlapom savo kojas! — tarė seniu-

kas. — Dabar reikėtų tau pasakyti pasaką, tik nei vienos nemoku naujos.

— Jūs tuojau galite sugalvoti ją, — atsiliepė berniukas. — Mama sako, kad ką jūs pamatot, ką paliečiat, vis pasidaro pasaka arba istorija.

— Bet tokios pasakos ir istorijos niekam tikę. Tikros — tos ateina pačios! Ateina ir pasibeldžia į galvą: „Štai aš!"

— Ar greitai kokia nors pasibels? — paklausė berniukas.

Motina susijuokė, pridėjo į imbriką šeimedžio žiedų ir ėmė virti.

— Bet sakykit gi! Sakykit kokią nors!

— Gerai, jei ateitų pati! Tik jos didžiuojasi, ateina tada, kada paima noras. Palauk! — tarė jis staiga. — Štai ji! Žiūrėk į imbriką!

Berniukas pažiūrėjo: imbriko dangtelis pradėjo kilotis, iš vidaus pasirodė gražūs baltučiai šeimedžio žiedeliai, paskui išaugo ilgos žalios šakos. Jos augo net iš imbriko snapelio, ir netrukus pasidarė visas krūmas. Kaip gražiai žydėjo ir kvepėjo šeimedis! Iš žalių lapų žiūrėjo malonaus veido senutė, apsidariusi nuostabiu drabužiu, žaliu kaip šeimedžio lapai ir išpuoštu baltais žiedeliais. Iškart sunku buvo suprasti — ar čia drabužis, ar tiesiog žalinys ir gyvi šeimedžio žiedeliai.

— Kaip vadinasi ta senutė? — klausė berniukas.

— Romėnai ir graikai ją vadino Driada, — tarė seniukas. — Bet tas vardas mums per gudrus, ir Naujasodėj ją praminė „šeimedžio močiutė". Gerai į ją įsižiūrėk ir klausyk, ką aš pasakosiu.

Toks pat didelis sužydęs krūmas augo Naujasodėj vieno mažo kiemelio kampe. Po tuo krūmu popiečio metu sėdėjo ir šildėsi prieš saulę senutis su senute: senas, jau daug metų paleistas iš tarnybos matrosas ir jo lygiai sena pati. Jie jau turėjo anūkų vaikų, netrukus manė atšvęsti savo

auksines vestuves, tik negalėjo tiksliai prisiminti, kurią dieną. Iš žalių lapų žiūrėjo į juos ta maloni Šeimedžio močiutė ir sakė: „O aš tai žinau jūsų auksinių vestuvių dieną!“ Bet senučiai buvo įsileidę į kalbą — minėjo senus laikus ir jos negirdėjo.

— Ar meni, — sakė senasis matrosas, — kaip mes bėginėjom ir žaidėm kartu, kada buvome vaikai? Štai čia, tam pačiam kieme, mes sodinom savo sodą! Meni, bedėm į žemę basliukus ir šakutes?

— Taigi, taigi, — tvirtino senutė. — Menu, menu! Mes netingėdami laistėm tas šakutes. Viena šakutė buvo šeimedžio, ji išleido šakneles, išsprogo ir štai kaip išsikerojo. Mes, senučiai, dabar galime sėdėti jo pavėsy.

— Tiesa! — kalbėjo vyras. — O štai anam kampe stovėjo kubilas su vandeniu. Tenai mes leidom laivelį, mano išdrožtą iš medžio. Kaip jis gražiai plaukė! O netrukus aš paragavau tikrą plaukymą.

— Taip, bet pirma dar mes ėjom į mokyklą ir ką pramokom! — atsiliepė senutė: — Galop buvo mūsų pirmoji komunija. Mes abudu apsiverkėm tada!.. O paskui mes įlipom į aukštą bokštą ir iš ten žiūrėjam į miestą — ir jūrą. Vėliau mes matėm plaukant po kanalą puikioj laivėj karalių su karaliene.

— Tiesa, ir netrukus aš gavau pažinti tikrą plaukymą. Daug, daug metų aš praleidau toli nuo tėvynės!

— Kiek aš ašarų praliejau! Jau maniau, kad tu miręs ir guli ant jūros dugno. Kiek kartų naktį kėliausi pažiūrėti, ar sukasi vėjarodis. Vėjarodis sukosi, bet tu vis negrįžai! Gerai menu, kaip sykį, per patį lietų, į kiemą įbildėjo šiukšlių vežėjas. Aš išėjau su šiukšlių kibiru iš tų namų, kur tarnavau, ir sustojau duryse. Baisus buvo oras! Tuo pačiu metu atėjo laiškininkas ir padavė laišką nuo tavęs. Ilgai gi jis keliavo! Pagavau aš jį ir tuojau pradėjau skaityti. Kartu juokiausi ir verkiau... Kaip aš tada džiaugiausi! Tu rašei,

kad esi šiltuose kraštuose, kur auga kava. Kokia laiminga turėjo būti ta šalis! Tu dar daug ką pasakojai savo laiške, ir viską, rodos, aš mačiau savo akimis. Lietus pylė, o aš vis stovėjau tarp durų su šiukšlių kibiru. Staiga kas apkabino mane per pusiau...

— Ir tu atsivėdėjus drožei jam į ausį!

— Ką aš galėjau žinoti, kad čia buvai tu! Tu pavijai savo laišką! Ir koks tu buvai gražus! Bet ir dabar tu gražus! Tau iš kišenės kyšėjo geltona šilkinė skarytė, buvai užsidėjęs ceratinę kepurę. Tikras elegantas! Koks buvo oras ir į ką panaši buvo mūsų gatvė!

— Paskui mes darėm vestuves, — toliau kalbėjo senasis matrosas. — Meni? Po kiek laiko susilaukėm vaikučių: pirmas buvo berniukas, paskui Marytė, Nilsas, Petriukas ir Jonas-Kristijonas.

— Ir jie visi užaugo ir buvo geri žmonės. Visi juos myli.

— Dabar jie patys turi vaikų, — džiaugėsi senutis. — Kokie sveiki mūsų anūkai!.. Man rodosi, kad mūsų vestuvės buvo lygiai šiuo metu.

— Kaip tik šiandien! — atsiliepė Šeimedžio močiutė ir linktelėjo galvą į senučius, bet jie pagalvojo, kad juos sveikina kaimynė. Jie sėdėjo greta ir nudžiugę žiūrėjo į viens antrą. Po kiek laiko atėjo pas juos vaikai ir anūkai. Jie puikiai žinojo, kad šiandien senučių auksinių vestuvių diena, jie jau sveikino juos rytą, bet senučiai buvo jau pamiršę, nors gerai minė, kas atsitiko prieš daug daug metų. Šeimedis gardžiai kvepėjo, saulė leidos ir švietė senučiams tiesiai į jų paraudusius skruostus. Jauniausias anūkas šoko aplink senelį ir senelę, dainuodamas iš džiaugsmo, kad vakare bus pokylis: vakarienei išvirs karštų bulbių! Šeimedžio močiutė linkčiojo galvą, kartu su kitais ji džiaugėsi.

— Juk čis visai ne pasaka! — tarė berniukas, kai sakytojas sustojo.

— Tu taip kalbi, — atsakė seniukas, — bet paklausim Šeimedžio močiutės.

— Čia ne pasaka, — atsiliepė Šeimedžio močiutė, — bet netrukus prasidės ir pasaka! Iš tikrovės išauga nuostabiausios pasakos. Kitaip mano kvepiantis krūmas nebūtų išaugęs iš imbriko.

Sulig tais žodžiais ji paėmė berniuką iš lovos ant rankų; žiedais aplipusios šeimedžio šakos staiga susiglaudė, ir berniukas su senele atsirado tartum kokioj palapinėj, kuri ėmė su jais švilpti oru. Kaip buvo malonu! Šeimedžio močiutė pavirto į mažą gražią mergytę, bet jos drabužėlis buvo žalias, išmargintas baltais žiedeliais. Mergytės krūtinę puošė šeimedžio žiedas, o galvos garbanas tokių žiedų vainikas. Jos akys buvo didelės, mėlynos. Oi, kaip ji buvo graži! Berniukas pasibučiavo su mergyte, ir abudu pasidarė vienų metų ir vienodai laimingi.

Paskui jie išėjo iš palapinės ir atsirado sode prieš namus. Prie vieno medžio buvo pastatyta tėvo lazda. Vaikams ir lazda buvo gyva; jie apsižergė ją — žibantis bumbulas pavirto į puikią arklio galvą su ilgais karčiais; paskui išaugo keturios laibos stiprios kojos, ir žirgelis ėmė vaikus nešti aplink pievelę.

— Dabar mes josim toli toli! — tarė berniukas. — Į bajorų sodybą, kur mes esame kartą buvę.

Ir vaikai jojo aplink pievelę, o mergytė, — mes juk žinom, kad čia buvo Šeimedžio močiutė, — sakė:

— Štai mes jau už miesto! Matai laukininkų namelius? Ant jų gula šeimedžių šakos. Aure vaikščioja po kiemą gaidys, kapsto šiukšles ir ieško vištoms kirmėlių. O štai mes ant kalnelio pas bažnyčią! Kokie dideli ąžuolai auga aplink ją! Vieno ąžuolo šaknys išlindo į viršų!.. Dabar mes prie kalvės! Matai, kaip liepsnoja ugnis, kaip daužo su kūjais pusnuogiai žmonės. Žiežirbos šoka į visas puses!.. Bet tolyn, tolyn į bajorų sodybą!

Ir viskas, ką vardijo mergytė, sėdėjusi raita ant lazdos užpakaly berniuko, bėgo jiems pro akis. Berniukas viską tą matė, nors jie jojo tik apie pievelę. Paskui jie nuėjo į šoninę alėją žaisti ir atsitvėrė sau mažą sodelį. Mergytė ištraukė iš savo vainiko vieną šeimedžio žiedelį ir pasodino jį, ir jis išaugo lygiai toks, kaip Naujasodėj senučių, kada jie buvo dar vaikai. Mergytė tvirtai apkabino berniuką, iškilo su juo į orą ir aplėkė visą Daniją. Po pavasario ėjo vasara, po vasaros — ruduo, po rudens — žiema; tūkstančiai vaizdų smigo berniukui į širdį, o mergytė vis kartojo:

— To nepamirši tu niekados!

Visos tos kelionės metu šeimedis kvepėjo nepaprastai gardžiai. Berniukas jautė kvapą ir rožių, ir bukų, bet šeimedis kvepėjo labiausiai, — juk jo žiedas spinduliavo nuo mergytės krūtinės.

— Kaip čia gražu pavasarį! — sakė mergytė, ir jie atsidūrė tik išlapojusiam bukų miške, kur žydėjo visokie žolynai. — O, kad amžinai būtų pavasaris kvepiančiuose danų miškuose!

— Kaip čia gražu vasarą! — vėl ji sakė, — ir jie lėkė pro seną bajorų sodybą su riterių pilim; raudonos sienos ir frontonas buvo atsimušę kanale, po kurį plaukė gulbės — ir žvalgėsi į sodo tamsias vėsias alėjas. Javai bangavo nuo vėjo kaip jūra, grioviuose mirguliavo raudonos ir geltonos gėlytės, tvoromis raitėsi apyniai. Vakare patekėjo šviesus apskritas mėnuo, o nuo pievų dvelkė tik nupjauto šieno kvapas. — To neužmirši niekados!

— Kaip čia gražu rudenį! — vėl sakė mergytė, — ir dangaus skliautas pasidarė dukart aukštesnis ir mėlynesnis. Miškai sumirgėjo įvairaus skaistumo raudonomis, žaliomis ir geltonomis spalvomis. Medžiokliniai šunys varinėjo kiškius! Pulkai paukščių čirkšdami skraidė pulkais po kalnelius, kur guli seni akmenys, apsiraizgę gervuogėmis. Tamsiai mėlynoj jūroj subaltavo burės, o kloniuose senos mote-

rys, mergaitės ir vaikai raškė apynius. Jaunimas dainavo senovės dainas, o senos bobos sakė pasakas apie kaukus ir aitvarus. — Kas gali būti gražesnio!

— O kaip čia gražu žiemą! — vėl ji sakė, — visi medžiai apšerkšniję, jų šakos atrodo kokie balti koralai. Sniegas girgžda po kojomis, lyg visi būtų užsimovę naujus batus, o nuo dangaus pabiro po viena kitos žvaigždelės. Namuose uždegė eglutes, davė vieni kitiems dovanas; visi žmonės džiaugėsi ir linksminosi. Kaime laukininkų pirkiose be perstojo girdėti buvo griežtuvų balsai. Net vargšų vaikai sakė: „Kaip gražu pas mus žiemą!“

Taip, gražu! Mergytė parodė visa tai berniukui, visur kvepėjo šeimedžiai, visur plevėsavo danų raudona su baltu kryžium vėliava, su kuria plaukė senasis matrosas iš Naujasodės. Tas berniukas užaugo, ir jis gavo toli plaukti į šiltuosius kraštus, kur auga kava. Atsisveikinant mergytė davė jam gėlę nuo savo krūtinės, ir jis paslėpė ją savo knygoj. Būdamas svetimose šalyse, jis dažnai minė savo tėvynę ir vožė knygą — ir vis toj pačioj vietoj, kur buvo gėlelė, jam duota atminimui. Kuo daugiau jaunikaitis žiūrėjo į gėlę, tuo skaistesnė ji jam rodėsi ir labiau kvepėjo, ir jam matėsi, kad jis jaučia danų miško kvapą. Iš kiekvieno gėlės lapelio jam regėjosi mėlynakės mergytės veidelis; jis tartum girdėjo ją kuždant: „Kaip čia gražu pavasarį, vasarą, rudenį ir žiemą!“ Ir šimtai vaizdų jam plaukė pro akis.

Taip praėjo daug metų; jis paseno ir sėdėjo su savo sena pačia prie žydinčio šeimedžio krūmo, jie sėdėjo šalimais, kaip senelis ir senelė iš Naujasodės, ir, kalbėjo apie praeitas dienas ir apie savo auksines vestuves, visai taip, kaip anie. Mėlynakė mergytė su šeimedžio vainiku ir gėlele ant krūtinės iš krūmo šakų linkčiojo galvą ir sakė: „Šiandien jūsų auksinės vestuvės!“ Paskui ji paėmė iš savo vainiko dvi gėleles, pabučiavo jas, ir jos ėmė žibėti pirma kaip sidabras, paskui kaip auksas. O kai mergytė jas uždėjo ant

senučių galvų, gėlės pavirto į karūnas, ir vyras su pačia sėdėjo prie žydinčio šeimedžio krūmo tarytum karalius su karaliene.

Tada senutis apsakė pačiai istoriją apie Šeimedžio močiutę, kaip pats ją girdėjo vaikystėj, ir jiems rodėsi, kad toj istorijoj buvo daug panašaus iš jų pačių gyvenimo istorijos. Ir kas buvo panašaus, labiausiai jiems tiko.

— Taigi, taigi! — atsiliepė mergytė tarp žalių lapų. — Kas mane vadino Šeimedžio močiute, kas Driada, o tikras mano vardas Atsiminimas. Aš esu medy, kur vis auga ir auga; aš viską menu ir moku apie viską pasakoti! Parodyk gi, ar sveiką išlaikei mano gėlytę!

Ir senutis atvožė knygą: šeimedžio gėlytė gulėjo tokia pat skaisti, lyg būtų tik dabar ten įdėta! Atsiminimas meiliai linkčiojo senučiams, o jie sėdėjo su auksinėmis karūnomis nušviesti raudonos vakaro saulės. Jų akys užsimerkė ir... čia ir pasakos galas!

Berniukas gulėjo lovoj ir pats nežinojo, ar čia jis sapnavo, ar iš pasakos girdėjo. Imbrikas stovėjo ant stalo, bet iš jo niekas neaugo, o seniukas jau ruošėsi išeiti ir netrukus išėjo.

— Kaip gražu! — tarė berniukas. — Mama, aš buvau šiltuose kraštuose!

— Tikiu, tikiu! — atsakė motina. — Išgėrei du puodelius stiprios šeimedžio arbatos, todėl nenuostabu, kad buvai šiltuose kraštuose! — Ir ji gerai apklostė vaiką, kad jis nenušaltų. — Tu gerai pamiegojai, kol mes su seniuku ginčijomės, ar čia pasaka, ar tiesa.

— O kurgi Šeimedžio močiutė? — klausė berniukas.

— Imbrike! — atsakė motina. — Ir tegu ji ten palieka!

Olė-Lukojė

iekas daugiau nemoka tiek pasakų, kiek moka Olė-Lukojė. Ir kaip jis gražiai sako tas pasakas! Vakare, kada vaikai ramiai sėdi prie stalo ar ant suolelių, ateina Olė-Lukojė. Su vienomis kojinėmis jis patyliais užčiaužia laiptais, paskui atsargiai atidaro duris ir leidžia iš savo tokio purkštuvėlio vaikams į akis baltą kaip pienas miglą. Tada vaikų akys sulimpa, jie nebemato Olės, jų galvos linksta, ir juos guldo į lovą. Ir kaip tik jie visai nutyla, jis pradeda sakyti jiems pasakas.

Štai vaikai jau užmigo, ir Olė-Lukojė sėdasi ant lovelės krašto. Jis puikiai apsivilkęs — jo drabužis šilkinis, tik negali pasakyti, kokios tikrai spalvos: jis mainosi įvairiomis spalvomis — tai mėlyna, tai žalia, tai raudona, žiūrint kur pasisuka Olė. Pažasty jis turi du parasonus. Vienas parasonas su paveikslais, tą jis tiesia ant gerų vaikų, ir tada jie sapnuoja gražias pasakas. Kitas parasonas — visai paprastas, tą Olė tiesia ant negerų vaikų, ir jie miega visą naktį kaip užmušti be jokių sapnų.

Dabar paklausysim, kaip Olė-Lukojė visą savaitę lankė mažą berniuką Jalmarą ir kiekvieną vakarą jam sakė po pasaką. Iš viso jam pasakė septynias pasakas — juk tiek dienų turi savaitė.

PIRMADIENIS

— Taip! — tarė Olė-Lukojė, paguldęs Jalmarą į lovą. — Pirmiausia aš išpuošiu kambarį!

Ir štai visos gėlės puoduose bemat išaugo, pasidarė iš jų dideli medžiai ir iškėlė savo ilgas šakas lig pat lubų. Kambarys pavirto į nuostabią palapinę. Medžių šakos pasipuošė žiedais, ir kiekvienas žiedas kvepėjo ir buvo toks gražus kaip rožė, o skanumo (jei būtum norėjęs paragauti) saldesnis už uogas; vaisiai geltonavo kaip auksas. Ant medžių dar augo spurgos, jos buvo labai išsipūtusios nuo sočiai prikimštų razinų. Tikras stebuklas! Bet iš stalinės, kur gulėjo Jalmaro mokslo vadovėliai, pasigirdo garsus vaitojimas.

— Kas ten toks? — tarė Olė-Lukojė ir, priėjęs prie stalo, ištraukė stalinę.

Pasirodė, čia grikšėjo rašomoji lentelė: joje padarytame uždavinio sprendime buvo įsibrovusi klaida, ir visi skaitmenys veržėsi šalin į visas puses; gripelis kaip šuniukas šokinėjo pririštas prie virvelės, jis čia labai norėjo padėti, bet negalėjo. Iš Jalmaro sąsiuvinio taip pat ėjo griaudus vaitojimas, net baisu buvo klausyti. Jalmaro rašto eilutės nėjo lygiai pagal užbrėžtą pieštuku liniją, bet jos buvo vienos peršokusios tą liniją, kitos nepritrauktos iki nužymėtos vietos. Raidės buvo vienos didesnės, kitos mažesnės, dažnai išklypusios į katrą šoną.

— Raidės turi būti visos lygios, truputį palinkusios į dešinę pusę!

— Mes norėtumėm būti tokios, — atsakė Jalmaro raidės, — bet nemokame! Mes tokios nelaimingos!

— Jus reikia gerai pralamdyti! — pasakė Olė-Lukojė.

— Oi ne, nereikia! — suriko raidės ir tuo akimirksniu išsitiesė, net gražu buvo žiūrėti.

— Meskim dabar pasakas! — tarė Olė-Lukojė. — Geriau mokysimės rašyti! Viens du! Viens du!

Ir jis greitai išmokė Jalmaro raides, jos dabar stovėjo tiesios ir gražios, kaip to reikalauja dailyraštis. Bet kai Olė-Lukojė išėjo ir Jalmaras rytą atbudo, raidės vėl pasidarė negražios, kaip jos anksčiau buvo.

ANTRADIENIS

Tik atsigulė Jalmaras, Olė-Lukojė pabūrė su savo purkštuvėliu kambario baldus, ir tuojau visi daiktai pradėjo tarp savęs šnekėti — visi, išskyrus spjaudyklę. Ta tylėjo ir piktinosi kitų daiktų tuščiais pliauškalais: argi dera kalbėti ir galvoti tiktai apie save ir visai nepaminėti tos, kuri glūdi sau viena kampely ir leidžia save spjaudyti.

Ties komodu kabėjo didelis paveikslas paauksuotuose rėmuose. Jis vaizdavo gražią apylinkę: aukštus kalnus, pievas, gėles ir plačią upę, tekančią pro puikius palocius tolyn už miesto į jūres mares.

Olė-Lukojė palietė su savo buriamu purkštuvėliu paveikslą, ir štai išpiešti paukščiai ėmė giedoti, medžių šakos šlamėti, o debesiai plaukti padangėmis; net galėjai matyti jų šešėlius slenkant paveikslu.

Paskui Olė pastatė Jalmarą šalia rėmų, ir berniukas įbrido į aukštą žolę. Nušviestas saulės, marguliuojančios pro medžių lapus, jis pribėgo prie upės ir įsėdo į mažą laivelę, linguojančią vandeny prie kranto. Laivelė buvo nudažyta raudonai ir baltai, o burės žibėjo kaip sidabras. Šešios gulbės su aukso karūnomis aplink kaklus ir spindinčiomis mėlynomis žvaigždėmis ant galvų traukė laivelę pro žalius miškus, kurie šnabždėjo apie plėšikus ir raganas, o gėlės — apie mažus gražius elfus ir apie tai, ką jiems pasakojo pateliškės.

Nuostabios žuvys su sidabriniais ir auksiniais žvynais plaukė paskui laivę, jos pasinerdavo į upę ir vėl pašokusios

aukštyn pūkštelėdavo į vandens paviršių; raudoni ir mėlyni, dideli ir maži paukšteliai skrido paskui Jalmarą dviem ilgom virtinėm, uodai čiulkinį grūdo, karkvabaliai garsiai bimbė. Visi norėjo lydėti Jalmarą, ir kiekvienas turėjo sugalvojęs jam pasaką.

Tikrai gražus buvo plaukimas!

Miškai kartais tankėjo ir tamsėjo, kartais darėsi panašūs į gražiausius sodus, apžertus saulės spinduliais ir išpuoštus visokiais žolynais. Ant upės krantų margavo didelės krištolinės ir marmurinės pilys, o ant balkonų stovėjo princesės, — jos visos buvo Jalmaro pažįstamos mergaitės, su kuriomis jis dažnai žaisdavo; jos dešinėj rankoj laikė gražų cukrinį paršiuką, kokį retai galėjai pirkti iš saldumynų pardavėjų. Plaukdamas pro šalį, Jalmaras griebė iš rankų paršiuką, norėjo ištraukti, bet princesės laikė tvirtai, tada paršiukas lūžo į dvi nelygias dalis. Jalmaro dalis vis buvo didesnė, princesių — mažesnė. Prie visų pilių sargybą laikė maži princai, jie atidavinėjo Jalmarui garbę aukso kalavijais ir jam bėrė razinas ir cino kareivėlius — iš to buvo aišku, kad jie tikri princai.

Jalmaras plaukė per miškus ir per miestus. Praplaukė ir pro tą miestą, kur gyveno jo auklė, ta jį mažą rūpestingai augino ir labai mylėjo. Ir štai jis pamatė ją: ji karštai sveikino berniuką, mosavo rankomis ir dainavo jos pačios jam sudėtą dainelę:

Tave mylėjau visados,
Neini tu vis man iš galvos.
Ant savo kelių lingavau,
Kaktelę tavo bučiavau.
Man žodį pirmą tu tarei,
Kiek skausmo skiriantis darei!
Tesaugoja tave dangus,
Vaikuti mano tu brangus!

Paukšteliai pritardami kartu su ja čiulbėjo, gėlės šoko, o seni žilvičiai džiaugsmingai linksėjo galvas.

TREČIADIENIS

Ir prilijo gi! Jalmaras girdėjo lietų ūžiant net miegodamas, o kai Olė-Lukojė atidarė langą, jis pamatė, kad vanduo pasiekė palangę. Tikras ežeras! Ir prie pačių namų priplaukė gražus laivas.

— Nori pakeliauti, Jalmarai? — paklausė Olė. — Naktį matysi svetimus kraštus, o rytą — vėl namie!

Ir Jalmaras, apsidaręs šventadieniškai, sėdo į tą laivą. Oras staiga išsigiedrėjo, ir laivas ėmė plaukti gatvėmis, pro bažnyčią, o aplink visur tyvuliavo vanduo. Bematant jis nuplaukė labai toli; ir žemė išnyko iš akių. Aukštai padangėmis skrido gužai, vienas paskui kitą; jie traukė iš tėvynės į tolimus šiltus kraštus. Gužai buvo kelionėj jau daug dienų, ir vienas iš jų labai pavargo, sparnai jo nebenešė. Jis skrido atsilikęs nuo kitų, paskui pradėjo ištiesęs sparnus leistis vis žemyn ir žemyn. Dar jis suplasnojo sparnais keletą kartų, bet nebegalėjo toliau paskristi. Jis užkliudė laivo stiebą, virvėmis ėmė šliaužti į apačią ir brazdy brazdy nudribo ant dangčio.

Vienas matrosas pagriebė jį ir įkišo į paukštidę, pas kalakutus, vištas ir antis. Vargšas gužas stovėjo ir nusiminęs žvalgėsi aplink.

— Aure koks tas! — sukudakojo vištos.

Kalakutas pasipūtė, kiek tik galėjo, ir paklausė gužo, kas jis toks, o antys traukėsi atgal, grūdosi ir kvarksėjo:

— Kvailys, kvailys!

Gužas pasakojo jiems apie karštąją Afriką, apie piramides ir stručius, lakstančius dykuma taip greitai, kaip lauki-

niai arkliai. Bet antys iš to nieko nesuprato, vėl grūdosi ir kvarksėjo:

— Tiesa, jis kvailys?

— Žinoma, kvailys! — patvirtino kalakutas, pasipūtė iš piktumo ir kažką suburbuliavo.

Tada gužas nutilo ir galvojo apie savo Afriką.

— Kokios tavo laibos ir dailios kojos! — tarė kalakutas. — Kiek už uolektį?

— Kva, kva, kva! — sukvarksėjo iš juoko antys, bet gužas rodėsi kaip nieko negirdėjęs.

— Ir tu galėtum su mumis pasijuokti! — tarė gužui kalakutas. — Juk aš labai sąmojingai pasakiau! — pridėjo jis. — O gal tu nesupranti juokų? Toks pakurtėlis! Ką padarysi, apseisime ir be jo! — ir vėl jis kažką suburbuliavo.

Vištos sukudakojo, o antys sukvarksėjo: joms buvo baisiai juokinga. Bet Jalmaras priėjo prie paukštidės, atidarė dureles, pašaukė gužą, ir tas iššoko pas jį ant dangčio, — jis jau buvo pasilsėjęs. Tada gužas palenkė galvą prieš Jalmarą, lyg norėdamas padėkoti, suplasnojo savo ilgais sparnais ir išskrido į šiltuosius kraštus. Vištos vėl sukudakojo, antys sukvarksėjo, o kalakutas taip pasipūtė, net jo skiauterė paraudonavo.

— Rytoj iš jūsų išvirs sriubą! — tarė Jalmaras ir atbudo savo lovelėj. Puikiai jie su Ole-Lukoje pakeliavo tą naktį!

KETVIRTADIENIS

— Žinai ką? — tarė Olė-Lukojė. — Tik nebijok! Aš tau tuoj parodysiu pelę! — Ir tiesa, jis rankoj laikė gražią pelytę. — Ji atėjo kviesti tave į vestuves: šiąnakt dvi pelės nori susituokti. Jos gyvena po grindimis tavo motinos sandėliuke. Sako, puiki vieta!

— O kaip aš pralįsiu pro grindų skylutę? — klausė Jalmaras.

— Pasitikėk manim! — atsakė Olė — Lukojė. — Aš padarysiu tave visai mažą.

Tik jis palietė Jalmarą savo buriamu purkštuvėliu, ir tas ėmė mažėti, vis mažėti, galop pasidarė mažesnis už pirštą.

— Mundurą galėsi pasiskolinti iš cino kareivėlio, — tarė Olė-Lukojė. Manau, jis tau kaip tik tiks. Kaip malonu svečiuose su munduru!

— Gerai! — sutiko Jalmaras, ir kai apsivilko, buvo panašus į tikrą cino kareivį.

— Ar nenorėtum sėsti į tavo močiutės pirščiuką? — tarė pelė Jalmarui. — Aš tave vežte nuvešiu.

— Tikiuosi, aš nebūsiu tau labai sunkus, panele! — atsiliepė Jalmaras.

Ir štai jie nuvyko į pelių vestuves.

Išlindę pro pelių pragriaužtą grindyse skylę, pradžioj jie pateko į ilgą išraustą po žemių taką, tokį siaurą, jog čia tik su pirščiuku galima buvo pravažiuoti. Takas buvo nušviestas žibančiais puvėsiais.

— Kaip čia gardžiai kvepia, tiesa? — tarė pelė vežėja. — Visas takas ištrintas lašiniais! Kas gali būti maloniau!

Pagaliau pasiekė tą salę, kur buvo keliamos vestuvės. Dešinėj pusėj stovėjo pelės damos, jos tarp savęs kuždėjosi ir po truputį šaipėsi, kairėj — pelės kavalieriai, tie sukinėjo sau ūselius, o vidury, ant išvalgyto sūrio žievelės, sėdėjo jaunieji ir vis bučiavosi. Tai niekis, jie buvo jau po sutuoktuvių.

Svečiai vis rinkosi ir rinkosi, per ankštumą jaunuosius pristūmė prie angos, ir niekas daugiau negalėjo nei įeiti, nei išeiti. Salė buvo taip pat ištrinta lašiniais; kitų vaišių nebuvo, o desertui svečius vaišino žirniu, ant kurio viena jaunų-

jų giminaitė išgriaužė jų vardų pirmąsias raides. Tikri stebuklai!

Visos pelės sprendė, kad vestuvės labai pavyko, ir laiką praleido su dideliu malonumu.

Jalmaras sugrįžo namo. Jam teko būti geriausioj draugijoj; tiesa, jis turėjo visai susitraukti, kad galėtų apsivilkti cino kareivėlio munduru.

PENKTADIENIS

— Tiesiog negali tikėti, kiek daug pagyvenusių žmonių prašo manęs juos aplankyti! — tarė Olė-Lukojė. — Ypač prašo tie, kurie yra ką piktą padarę. „Mielas Ole, — jie man sako, — mes negalime sudėti akių, kiaurą naktį gulim be miego, neduoda mums ramybės mūsų pikti darbai: susėda, tartum bjaurūs kaukai, lovos pakraščiais ir pliko mus verdančiu vandeniu. Bent, Ole, tu ateitum ir juos išvaikytum, kad mes galėtumėm kietai užmigti; mes tau gerai atsilygintumėm! — sako jie dūsaudami. — Labanaktis, Ole! Pinigai ant lango!“ Bet už pinigus aš pas nieką neisiu, — pabaigė Olė-Lukojė.

— Ką mes veiksim šiąnakt? — paklausė Jalmaras.

— Ar tu nenorėtum vėl į vestuves? Tik ne į tokias, kaip vakar. Didžioji tavo sesers lėlė, kur aptaisyta kaip berniukas, — ją vadina Hermanu, — nori susituokti su lėle Berta. Šiandien tos lėlės gimimo diena, galima tikėtis daug dovanų.

— Žinau! Žinau! — tarė Jalmaras. — Kai tik lėlėms prireikia naujų drabužių, sesuo tuojau švenčia jų gimimo dieną arba vestuves. Taip ji jau darė šimtą kartų.

— Tai šiąnakt bus šimtas pirmas ir, vadinas, paskutinis kartas. Todėl ir taisoma kažkas nepaprasto. Tik žiūrėk!

Jalmaras žvilgterėjo į stalą. Ant jo stovėjo kartoninis

namukas su apšviestais langeliais, ir cino kareivėliai su šautuvais ėjo sargybą. Jaunikis su nuotaka susimąstę sėdėjo žemėj prisiglaudę prie stalo kojų; jie turėjo apie ką galvoti! Olė-Lukojė, apsisiautęs senelės juodą sijoną, juos sutuokė. Visi kambario baldai jų garbei iškilmingai sugiedojo maršą.

Paskui jaunieji gavo dovanų, bet nuo valgymo atsisakė — juos sotino meilė.

— Ką dabar veiksim, vyksim į vasarnamį arba į užsienius? — klausė jaunas vyras.

Pasitarti pakvietė prityrusią keliauninkę kregždę ir seną vištą, perėjusią viščiukus jau penkis kartus. Kregždė pasakojo apie šiltuosius kraštus, kur noksta gardžiausios vynuogės, kur oras labai lengvas, o kalnai esti tokių spalvų, apie kurias čia niekas neturi supratimo.

— Bet tenai neauga mūsų garbanoti kopūstai! — tarė višta. — Vieną vasarą aš su savo viščiukais gyvenau kaime; ten buvo didelė krūva smėlio, ir mes galėjom po ją kapstytis, kiek norėjom. Dar mums leido vaikščioti į daržą, kur augo kopūstai. Oi, kokie jie buvo žali! Nieko nėra gražesnio už juos!

— Juk kopūstų viena galva visai panaši į kitą! — tarė kregždė. — O iš kitos pusės, čia dažnai esti prastas oras.

— Prie to galima priprasti, — kalbėjo višta.

— Bet čia taip šalta, kad gali sustipti!

— Tai kopūstams kaip tik tinka, — aiškino višta. — Antra vertus, ir pas mus esti šilta! Pavyzdžiui, prieš ketverius metus vasara truko penkias savaites. O karščiai kokie buvo — negalėjai kvėpuoti! Dar atsiminti reikia, kad mes neturim tokių nuodingų sutvėrimų, kurie gyvena šiltuose kraštuose. Nėra ir plėšikų. Tik atskalūnas nelaiko mūsų krašto geriausiu pasauly. Toks nevertas jame gyventi! — Čia višta pravirko. — Aš taip pat esu keliavusi, dvylika mylių pravažiavau pintinėj, ir jokio malonumo kelionėj nemačiau.

— Tiesa, mūsų višta labai išmintinga, — tarė lėlė

Berta. — Aš taip pat nemėgstu laipioti po kalnus; tik žiūrėk: čia aukštyn, čia žemyn, čia aukštyn, čia žemyn! Geriau mes vyksim į kaimą, kur daug smėlio, ir vaikščiosim po daržą, kur auga kopūstai.

Ir buvo taip sutarta.

ŠEŠTADIENIS

— O šiandien pasakosi? — paklausė Jalmaras, kai Olė-Lukojė jį paguldė į lovą.

— Šiandien nėra kada, — atsakė Olė ir ištiesė ant vaiko savo gražų parasoną. — Pažiūrėk į tuos kinus!

Parasonas buvo panašus į didelę kinų taurę su išpieštais mėlynais medžiais ir siaurais tilteliais, kur stovėjo maži kinai ir lingavo galvas. — Šiandien reikės papuošti rytojaus dienai visą pasaulį! — sakė Olė. — Rytoj šventė, sekmadienis. Aš lipsiu į varpinę patikrinti, kaip dirba bažnyčios kaukai, jie turi nušveisti varpus, kad rytoj gerai skambėtų; paskui eisiu į laukus pažiūrėti, ar vėjas nupūtė dulkes nuo žolės ir lapų. Pagaliau ateis sunkiausias darbas: reikės nukabinti nuo dangaus ir nuvalyti visas žvaigždeles. Aš jas dedu į savo prijuostę, numeruoju kiekvieną žvaigždę ir skylutę, kur ji buvo, kad paskui galėčiau jas vėl sukabinti į tas pačias vietas, kitaip jos prastai laikysis ir kris nuo dangaus viena po kitos!

— Klausyk, mielas Ole-Lukoje! — staiga prabilo kabantis ant sienos senas portretas. — Aš esu Jalmaro senelis ir džiaugiuosi už pasakas, kurias sakai berniukui, bet nereikėtų sukti berniukui galvą nebūtais daiktais. Kabinėti nuo dangaus žvaigždes ir jas valyti juk negalima: žvaigždės tokios pat šviesybės, kaip ir mūsų saulė, todėl jos mums yra gražios.

— Labai dėkui tau, seneli! — atsiliepė Olė-Lukojė. — Dėkui! Tu giminės galva, mūsų pranokėjas, bet vis dėlto aš

vyresnis už tave! Aš vyresnis stabmeldys; senieji romėnai ir graikai laikė mane sapnų dievu. Aš lankydavau garsius namus, ir dabar ten laukiamas, ir žinau, kaip elgtis su dideliais ir su mažais. Dabar gali pasakoti pats.

Ir Olė-Lukojė išėjo pasikišęs parasoną po pažasčia.

— Jau negali pasakyti ir savo nuomonės! — burbtelėjo senas portretas.

Jalmaras tada atbudo.

SEKMADIENIS

— Labas vakaras! — tarė Olė-Lukojė.

Jalmaras linktelėjo jam, pašoko ir apgręžė senelio portretą veidu sieną, kad vėl nesikištų į kalbą kaip vakar.

— O dabar man sakyk tokias pasakas: apie penkis žalius žirnius, gimusius vienoj ankšty, apie gaidžio koją, merginusią vištos koją, ir apie adomą adatą, norėjusią būti siuvama adata, — pasakė Jalmaras.

— Bet gerų daiktų po truputį! — atsiliepė Olė-Lukojė. — Geriau aš ką tau parodysiu. Aš tau parodysiu savo brolį, jis taip pat vadinasi Olė-Lukojė, bet jis niekam nesirodo daugiau kaip kartą gyvenime. O jei jau pasirodė, ima žmogų, sodina ant savo arklio ir sako jam pasakas. O jis dvi pasakas temoka: viena iš jų tokia graži, jog ir apsakyti negali, bet užtat kita... nėra žodžių išreikšti, kokia ji baisi!

Olė-Lukojė apkabino Jalmarą, prinešė prie lango ir tarė:

— Tuojau tu pamatysi mano brolį, kitą Olę-Lukoję. Žmonės jį vadina Giltine. Matai, jis visai ne toks baisus, kaip atrodo iš paveikslų, kur jis piešiamas nuogais kaulais. Drabužis išsiuvinėtas sidabru, kaip husarų munduras; ant pečių plevėsuoja juodo aksomo apsiaustas... Žiūrėk, kaip jis joja!

Ir Jalmaras pamatė Olę-Lukoję raitą lekiant kaip vėjas ir sodinant ant savo arklio senus ir mažus.

Vienus jis sodino prieš save, kitus užpakaly, bet pirma vis klausė:

— Kokie tavo pažymiai?

— Geri! — atsakinėjo visi.

— Parodyk gi! — reikalavo jis.

Reikėjo rodyti. Tuos, kurie turėjo gerus pažymius, jis sodino prieš save ir jiems pasakojo smagią pasaką, o tuos, kur turėjo prastus pažymius, sodino užpakaly savęs ir pasakojo jiems baisią pasaką. Jie drebėjo iš baimės, verkė ir mėgino nušokti nuo arklio, bet negalėjo, nes tvirtai buvo priaugę prie balno.

— Bet Giltinė — puikus Olė-Lukojė! — tarė Jalmaras. — Aš visai jo nebijau!

— Ir nereikia bijoti! — pasakė Olė. — Tik žiūrėk, kad turėtum gerus pažymius.

— Tai geras pamokymas! — atsiliepė senelio portretas. — Vadinas, kartais naudinga pasakyti savo nuomonę.

Ir jis tuo džiaugėsi.

Štai ir visa Olės-Lukojės istorija! O vakare tegu jis pats tau ką papasakoja.

Klausas ir Klauselis

yveno vienam sodžiuj du žmonės, jie buvo bendravardžiai: vienas ir kitas vadinosi Klausas, bet vienas turėjo keturis arklius, o kitas tiktai vieną. Todėl, norėdami juos nuo kits kito atskirti, visi tą, kur turėjo keturis arklius, vadino Klausu, o tą, kur vieną teturėjo arklį — Klauseliu. O dabar paklausykim, kas abiem Klausam atsitiko — juk tokių istorijų nedaug tėra.

Klauselis turėjo visą savaitę arti Klausui ir dar skolinti jam savo vienintelį arklį, užtat Klausas jam padėdavo su visu savo ketvertu, bet tik kartą savaitėj — sekmadieny.

Oi kaip garsiai pliauškėjo tada Klauselis su savo rimbu — tą dieną visi arkliai buvo lyg tikrai jo nuosavi!

Saulė gražiai švietė, bokšto varpai šaukė į bažnyčią, išsipuošę žmonės ėjo su maldaknygėmis po pažastimi išklausyti kunigo pamokslo ir matė Klauselį ariant su penketu arklių ir smagiai pliauškinant su rimbu.

— Naa! — rėkė jis: — visas penketas mano!

— Ką tu ten kalbi? — atsiliepė išgirdęs Klausas: — juk tavo arklys tėra vienas!

Bet kai ėjo vėl kas pro šalį, Klauselis, pasimiršęs, kad jam buvo uždrausta, vėl šaukė:

— Naa! Visas penketas mano!

— Dar kartą sakau, tu nekalbėk niekų! — tarė griežtai Klausas, — jei dar kartą išgirsiu tave kartojant tuos žodžius, duosiu tavo arkliui per galvą, ir tuojau nukratys jis kojas!

— Ne, jau daugiau to nebekartosiu! — atsakė Klauselis, bet kai praeiviai sveikindami tarė jam „labą dieną“, jis iš džiaugsmo, kad aria penketu, pliaukštelėjo su rimbu ir sušuko:

— Naa! Visi arkliai mano!

— Aš tau parodysiu tavo arklius! — pasakė įtūžęs Klausas, paėmė gerą vėzdą, trenkė vieninteliui Klauselio arkliui per galvą, ir tas krito žemėn negyvas.

— Oi, dabar nebeturiu nei vieno arklio! — tarė Klauselis ir gailiai apsiverkė.

Paskui nulupo arkliui odą, gerai išdžiovino ją vėjuje, įsidėjo į maišą, maišą užsimetė ant pečių ir iškeliavo į miestą parduoti tos odos.

Miestas buvo toli, kelias ėjo per didelį tankų mišką, oras pasitaikė prastas, ir Klauselis paklydo. Kol jis vėl surado kelią, sutemo naktis, todėl jau nebegalėjo nei į miestą eiti, nei grįžti namo.

Prie pat kelio buvo dideli laukininko namai, langinės buvo uždarytos, bet pro plyšį matėsi šviesa.

„Gal leis man čia perguleti“, — pagalvojo Klauselis ir pasibeldė.

Šeimininkė atidarė duris, bet išgirdusi, ko jis nori, liepė eiti savo keliu toliau, sakydama, kad vyro nėra namie, o be jo ji negalinti įsileisti nieko svetimo.

— Matyti, gausiu nakvoti lauke, — tarė Klauselis, ir šeimininkė užtrenkė duris.

Čia prie namų stovėjo stirta šieno, o tarp tos stirtos ir namų buvo šiaudais dengta pastogė.

„Galėsiu čia atsigulti, — pagalvojo Klauselis, žiūrėdamas į stogą, — puiki bus nakvynė! Reikia tikėtis, gužas

neapterš manęs ir nenužnybs kojos." Mat aukštai ten ant stogo, susinešęs lizdą, stovėjo gužas.

Klauselis užlipo ant šieno stirtos, o nuo jos ant stogo ir ten pasitaisė sau patogų guolį. Langinės nesiekė lango viršaus, todėl pro tą tarpą jis galėjo gerai matyti, kas darėsi viduj.

Kambary stovėjo didelis gražiai užtiestas stalas, o ant jo buteliai vyno, kepsnys ir puiki žuvis. Prie stalo sėdėjo šeimininkė ir vargoninkas. Jie tebuvo dviese. Ji pilstė jam vyną, o tas šveitė žuvį, mėgstamą savo valgį.

— O, kad taip man tenai patekus! — tarė sau seilę rydamas Klauselis ir, ištiesęs kaklą, ėmė žiūrėti pro langą. Viešpatie, koks puikus gulėjo ant stalo ragaišis! Kaip per didžiausią šventę!

Staiga išgirdo nuo vieškelio kaukšint arklio kanopas — tai grįžo namo šeimininkės vyras.

Jis buvo labai geras žmogus, tik turėjo keistą būdą — baisiausiai nekentė vargoninkų. Jei paregėdavo kokį vargoninką, jį paimdavo tiesiog pasiutimas. Todėl ir tas vargoninkas atėjo pasisvečiuoti pas šeimininkę tuo laiku, kada jos vyro nebuvo namie, o ta gera moterėlė vaišino jį gardžiausiais daiktais. Bet išgirdę parvažiuojant šeimininką, abu labai persigando, ir šeimininkė liepė vargoninkui tuojau lįsti į tuščią skrynią, stovėjusią kambario kampe. Tas, nieko nelaukdamas, įlindo, — juk jis gerai žinojo, kad šeimininkas vargoninko negalėjo akyse regėti. Paskui šeimininkė visus valgymus skubiai paslėpė į krosnį, o butelius į indaują, nes vyras pamatęs tikrai paklaustų, kam čia tos vaišės.

— Aure kas! — balsu atsiduso Klauselis, aukštai nuo stogo žiūrėdamas, kaip nyksta tie gardėsiai.

— Kas ten ant stogo? — paklausė laukininkas, pakėlęs akis į Klauselį. — Ko ten guli? Lipk žemėn ir eikim į pirkią!

Klauselis apsakė, kaip jis paklydo, ir paklausė, ar negalėtų čia pernakvoti.

— Žinoma, nakvok! — pasakė šeimininkas, — tik pirma reikia kiek pasistiprinti.

Šeimininkė pasitiko juos labai meiliai, užtiesė stalą ir padėjo valgyti didelį puodą košės. Vyras buvo išalkęs ir gardžiai kabino tą košę, o Klauselis vis galvojo apie krosnyje paslėptą kepsnį, žuvį ir baltą ragaišį.

Po stalu prie Klauselio kojų gulėjo maišas su arklio oda, nešama į miestą parduoti. Košė jam nelabai tiko, todėl jis paspyrė su koja maišą, ir išdžiūvusi oda garsiai subarškėjo.

— Cit! — tarė pusbalsiu Klauselis maišui, o tuo tarpu vėl spyrė odą, ir ta subarškėjo dar garsiau kaip pirma.

— Ką ten maiše turi? — paklausė šeimininkas.

— Tai mano kerėtojas, — atsakė Klauselis. — Liepia nevalgyti tos košės, jis prikerėjęs pilną krosnį visokių gardžių daiktų: ten, girdi, esantis riebus kepsnys, didelė žuvis ir balčiausias ragaišis.

— Negali būti! — sušuko laukininkas, priėjęs atidengė krosnį ir rado ten visus šeimininkės paslėptus gardžius daiktus, kuriuos jis dabar laikė to kerėtojo padarymu. Šeimininkė nei žodžio nepratarė, tik valgius sudėjo ant stalo, o tie ėmė drožti kepsnį, žuvį ir ragaišį. Paskui Klauselis vėl paspyrė maišą, ir oda barkštelėjo.

— Ką gi dabar jis šneka? — paklausė žmogelis.

— Šneka, — atsakė Klauselis, — kad iškerėjęs mums tris butelius vyno. Jie stovi indaujoj.

Moterėlė turėjo paduoti paslėptą vyną, jos vyras gėrė ir begerdamas taip įsilinksmino, jog panorėjo pats turėti tokį kerėtoją, kokį turėjo Klauselis savo maiše.

— Ar jis galėtų iškerėti ir velnią? — paklausė laukininkas. — Esu dabar linksmas, norėčiau pats kipšą pamatyti.

— Be abejo, — atsakė Klauselis: — mano kerėtojas gali padaryti viską, ką aš noriu. Ar ne tiesa? — paklausė ir paspyrė maišą. Oda vėl barkštelėjo. — Girdi? Jis sakosi galin-

tis, bet kadangi velnias labai bjaurus, tai nepataria į jį žiūrėti.

— O, aš nebijau! Kaipgi jis atrodo?

— Ogi visai toks kaip vargoninkas!

— Eu! — atsakė žmogelis, — tai būtų bjauru! Nemenu, ar esu tau sakęs, kad negaliu pakęsti vargoninko. Bet vis tiek — žinodamas, kad velnias, lengviau pakęsiu! Tikrai nebijosiu! Tik tegu jis per daug prie manęs nesiartina!

— Gerai, paklausiu savo kerėtojo, — tarė Klauselis, paspyrė odą ir atkišo ausį.

— Ką jis sako?

— Sako, kai atvošite aure aną skrynią kampe, tai galėsite matyti velnią ten įlindusį, tik reikia stipriai laikyti antvožą, kad neištrūktų.

— Ar padėsi man laikyti? — paklausė laukininkas ir priėjo prie skrynios, kur tupėjo didžiausioj baimėj šeimininkės paslėptas vargoninkas Laukininkas kiek pakėlė antvožą ir žvilgtelėjo į vidų.

— Ui, — sušuko jis, — tikrai mačiau aną! Atrodo visai kaip mūsų vargoninkas! Bjaurumėlis gi tu mano!

Tokį bjaurumą reikėjo užgerti, ir abudu gėrė lig vėlyvos nakties.

— Tu savo tą kerėtoją parduok man! — tarė laukininkas. — Kiek nori, prašyk, nors visą saiką pinigų!

— Ne, negaliu! — atsakė Klauselis. — Tik pagalvok man, kiek iš to turiu naudos!

— Oi kaip norėčiau jį turėti! — kalbėjo laukininkas ir melste meldė parduoti.

— Na, gerai, — pagaliau nusileido Klauselis, — parduosiu tau kerėtoją, kad buvai man toks malonus ir davei nakvynę, tik pilk pinigų saiką pilną su kaupu!

— Tinku! — tarė laukininkas. — Tik pasiimk kartu ir skrynią, nei valandėlės nenoriu jos laikyti savo namuose! Juk kipšas gal ten tebelindi!

Klauselis atidavė jam savo maišą su išdžiūvusia oda ir už tai gavo pilną saiką pinigų. Laukininkas dar padovanojo jam vienratį, kad turėtų su kuo vežti pinigus ir skrynią.

— Lik sveikas! — pasakė Klauselis ir nuvažiavo su pinigais ir didele skrynia, kur tupėjo vargoninkas.

Kitoj miško pusėj buvo didelė gili upė ir tokia srauni, jog prieš vandenį visai negalėjai plaukti. Per upę buvo pastatytas naujas tiltas. Klauselis sustojo ties viduriu tilto ir tarė kaip galima garsiau, kad išgirstų vargoninkas:

— Kam aš čia vilksiu tą bjaurią skrynią? Ji tokia sunki, lyg būtų prikrauta akmenų! Veždamas toliau, dar galą gausiu, geriau versiu į upę — gal nuplauks man į namus, o jei nenuplauks, tai menka bėda.

Paėmė jis skrynią su viena ranka ir truputi pakėlė, lyg norėdamas mesti į vandenį.

— Palauk! — atsiliepė iš skrynios vargoninkas. — Leisk man išlipti!

— Ai! — riktelėjo dėdamasis labai nusigandęs Klauselis. — Aure jis čia tebėr! Greičiau į vandenį, tegu bjaurybė prigeria!

— Nemesk, nemesk! — prašėsi vargoninkas. — Duosiu tau pilną saiką pinigų, tik paleisk gyvą!

— Čia jau kas kita! — tarė Klauselis ir atvožė skrynią.

Vargoninkas beregint iššoko ir tuščią skrynią nustūmė į upę. Paskui parsivedė Klauselį į savo namus ir ten jam pripylė pilną saiką pinigų. Dabar tas jau turėjo kaupiną vienratį lobio.

— Tikrai gerai pelniau už arklį! — tarė sau Klauselis, kai, parėjęs į savo pirkią, išvertė visus pinigus vidury aslos. — Sužinojęs, kaip aš pralobau iš savo vieno arklio, Klausas gal pasius iš pavydo. Bet visko aš jam nesakysiu!

Todėl pas Klausą nusiuntė berniuką pasiskolinti saiko.

— Kam jam prireikė to saiko? — galvojo Klausas ir išdegutavo saiko dugną, kad priliptų tas, kas bus seikėjama.

Ir tikrai; kai saikas buvo grąžintas, rado prie dugno prilipusius tris sidabrinius pinigėlius.

— Kas čia gali būti? — stebėjosi Klausas ir tuojau nubėgo pas Klauselį. — Iš kur turi tiek pinigų?

— Gi gavau už savo arklio odą! Pardaviau ją vakar vakare!

— Tai gerai tau užmokėjo! — pasakė Klausas, parlėkė namo, čiupo kirvį, pokšt, pokšt visiems savo arkliams per galvas, numovė jiems odas ir išvežė į miestą.

— Odos! Odos! Pirkite odas! — rėkė iš visos gerklės.

Subėgo kurpiai ir kailiadirbiai ir klausia, kiek jis prašo už tas odas.

— Saikas sidabrinių už kiekvieną! — atsakė Klausas.

— Ar pakvaišai? — suriko visi kartu. — Manai, kad pinigus mes iš balos semiam!

— Odos! Odos! Pirkite odas! — rėkė vis toliau, ir kiekvienam, kas klausė kainos, atsakinėjo: „Saikas sidabrinių!"

— Jis iš mūsų juokus daro! — sakė jie, ir kurpiai su savo diržais, o kailiadirbiai su šikšnos prijuostėmis ėmė kulti Klausą.

— „Odos! Odos! „ — mėgzdė jį. — Palauk, mes tau raudonai išdirbsime odą! Kraustykis iš miesto!

— Greičiau iš čia! — rėkė, ir Klausas galvotrūkčiais turėjo bėgti, nes kaip gyvas dar nebuvo gavęs tiek į kailį.

— Gerai, — tarė jis sau, sugrįžęs namo, — už tai man atsilygins Klauselis! Užplieksiu jį!

Tuo tarpu Klauseliui mirė senelė. Tiesa, nebuvo ji jam labai gera, bet jis jos gailėjo ir paguldė į savo šiltą lovą, manydamas, gal kartais atgis. Turėjo ji ten gulėti visą naktį, o jis nakvojo ant suolo.

Naktį atsidarė durys, ir įgriuvo Klausas su kirviu rankoj. Jis žinojo, kur stovi Klauselio lova, priėjo tiesiai prie tos vietos ir skėlė per galvą mirusiai senelei, galvodamas, kad užmuša Klauselį.

— Še tau! — tarė jis. — Daugiau manęs nebemulkinsi! — ir parėjo namo.

— Koks jis bjaurus žmogus! — pasakė Klauselis. — Norėjo mane užmušti! Kaip gerai, kad senelė prieš tai numirė, kitaip būtų ją negyvai užmušęs!

Auštant aptaisė senelę išeiginėmis drapanomis, pasiskolino iš kaimyno arklį, pasikinkė į račiukus, numirėlę pasodino tvirtai ant sėdynės, kad važiuojant neiškristų, ir nuvažiavo per mišką. Saulei patekėjus, sustojo prie didelės smuklės. Klauselis išlipo iš ratų ir nuėjo į vidų ko atsigerti.

Smuklininkaš buvo labai turtingas, bet geras žmogus, tik toks ūmus kaip ugnis.

— Labą dieną! — pasveikino Klauselį. — Anksti šiandien išsiruošei!

— Taip, — atsakė Klauselis. — Važiuoju su savo senele į miestą. Sėdi vežime, negaliu jos čia atsivesti. Ar nenuneštum jai stiklą midaus? Tik ji kurčia, reikia jai labai rėkti.

— Niekis! — atsakė smuklininkas, pripylė nemažą stiklą midaus ir išnešė negyvai senelei, sėdinčiai ratuose kaip baslys.

— Še stiklą midaus, siunčia jūsų anūkas! — tarė smuklininkas, bet negyva moteriškė nepasakė nei žodžio, ji ramiausiai sėdėjo.

— Ar girdi? — suriko smuklininkas kiek galėdamas garsiau. — Še stiklą midaus nuo anūko!

Suriko tą pat dar kartą ir vėl kartą, o ta vis sėdėjo nejudėdama. Baisiai įsirdęs jis tėškė jai stiklą į veidą, midus net per nosį ėmė varvėti, o ji pati aukštielninka išvirto — nebuvo prie sėdynės pririšta, tik taip patupdyta.

— Aure! — sušuko Klauselis, iššokęs iš smuklės durų, ir pagriebė smuklininką už pečių, — tu užmušei mano senelę! Žiūrėk, kokią skylę padarei galvoj!

— Oi kokia bėda! — ėmė dejuoti smuklininkas, laužydamas rankas. — Tai vis dėl mano to karštumo... Mielas

Klauseli, duosiu tau saiką pinigų ir palaidosiu tavo senelę kaip savo paties, tik tu niekam to nesakyk, kitaip nukirs man galvą, o tai būtų labai nemalonus daiktas!

Tokiu būdu Klauselis vėl laimėjo saiką pinigų, o smuklininkas gražiai palaidojo jam senelę.

Sugrįžęs namo, Klauselis tuojau nusiuntė berniuką pas Klausą paskolinti saiko.

— Kas čia gali būti? — labai stebėjosi Klausas. — Argi aš jo nebūčiau užmušęs? Turiu savo akimis pamatyti! — Ir pats su saiku nuėjo pas Klauselį.

— Kur gavai tiek pinigų? — paklausė išvydęs tokį turtą.

— Vietoj manęs užmušei mano senelę, — atsakė Klauselis, — ir aš ją pardaviau už saiką sidabrinių.

— Tai gerai užmokėjo! — tarė Klausas, parėjo namo, užmušė savo senelę, pasodino į ratus ir nuvažiavo į miestą pas vaistininką, klausdamas, ar nepirktų negyvo žmogaus.

— Kas jis toks ir kur jį gavai? — klausė vaistininkas.

— Tai mano senelė! — atsakė Klausas. — Užmušiau, kad gaučiau už ją saiką pinigų.

— Viešpatie apsaugok! — sušuko vaistininkas. — Pagalvok, ką čia kalbi! Žiūrėk, kad kas neišgirstų, kitaip neteksi galvos!

Paskui jam išaiškino, kokį baisų nusikaltimą jis padarė, koks jis piktas žmogus ir kaip sunkiai jis turi būti baudžiamas. Suprato dabar Klausas savo kaltę ir taip išsigando, jog, nieko nelaukdamas, šoko į vežimą, suragino arklius ir pasileido tiesiai namo. O vaistininkas ir kiti žmonės jo nesivijo, manydami, kad jis bus koks pamišėlis.

— Dabar tai jau gausi! Dabar tai jau gausi! — važiuodamas keliu, niršo Klausas. — Palauk, aš tau parodysiu!

Sugrįžęs namo, tuojau paėmė didelį maišą, nuėjo pas Klauselį ir sako:

— Tu vėl man padarei! Pirma per tave netekau savo arklių, o dabar ir senelės! Tai vis tavo kaltybė! Daugiau tu manęs nebekvailinsi!

Pagriebė Klauselį, įgrūdo į maišą, užsimetė ant pečių ir sako:

— Eisiu ir prigirdysiu tave!

Lig upės turėjo gerokai kelio, o Klauselis buvo sunkus. Kelias ėjo pro bažnyčią, vargonai gaudė, žmonės gražiai giedojo. Klausas pastatė maišą prie šventoriaus vartų ir užsuko į bažnyčią, norėdamas kiek pasimelsti, paskui vėl keliauti toliau — juk Klauselio niekas negali paleisti, visi dabar meldėsi bažnyčioj.

— Oi oi! Oi oi! — aimanavo Klauselis maiše, visaip kraipėsi ir vartėsi, bet niekaip negalėjo išlįsti. Tuo metu senas, baltas kaip obelė kerdžius su didele lazda rankoj varėsi pro šalį galvijus, tie užkliudė ragais maišą su Klauseliu ir apvertė jį.

— Oi oi! — suvaitojo Klauselis, — esu toks jaunas, o jau turiu keliauti į dangų!

— O aš, nelaimingas, visai nusenau, bet negaliu ten patekti! — tarė kerdžius.

— Atrišk maišą, — suriko Klauselis, — lįsk čia vietoj manęs ir bematant pateksi į dangų!

— Gerai, su didžiausiu noru! — atsiliepė kerdžius ir atrišo maišą, iš kurio Klauselis tuojau iššoko.

— Ar dabar ganysi mano bandą? — tarė lįsdamas į maišą kerdžius.

Klauselis užrišo maišą ir bandą nusivarė tolyn.

Netrukus iš bažnyčios išėjo Klausas ir užsimetė maišą ant pečių, bet jam pasirodė, kad maišas tapo daug lengvesnis: juk kerdžius svėrė perpus mažiau nei Klauselis.

— Kaip man dabar lengva nešti! Gal dėl to, kad pasimeldžiau.

Priėjo prie gilios upės ir įmetė maišą su kerdžium. Manydamas, kad girdo Klauselį, suriko jam:

— Štai, daugiau tu manęs nebeapgaudinėsi!

Paskui apsigręžęs ėjo namo. Priėjęs kryžkelę, sutiko Klauselį su visa jo banda.

— Gi čia kas? — sušuko Klausas. — Argi aš tavęs neprigirdžiau?

— Taip, — atsiliepė Klauselis, — prieš pusę valandos buvai mane įmetęs į vandenį!

— O kur gavai tiek gražių galvijų? — klausė Klausas.

— Čia upės banda! — atsakė Klauselis. — Tuoj apsakysiu tau visą istoriją. Bet pirma turiu pasakyti tau dėkui, kad mane prigirdei — aš iš to vėl pralobau! Tiesa, baisu buvo, vėjas švilpė aplink ausis, kai tu mane su maišu sviedei į šaltą vandenį. Įmestas nuskendau tuojau į apačią, bet neužsigavau — upės dugnas apžėlęs tankia minkštute žole. Ten kas bematant man atrišo maišą, ir neregėto gražumo mergaitė su baltais drabužiais ir žaliu vainiku ant šlapių plaukų paėmė mane už rankos ir paklausė: „Tu esi Klauselis? Dabar imk šiuos galvijus, o už mylios nuo čia ganosi prie kelio kita dar didesnė banda — aš ir aną tau dovanoju!“ Tada pastebėjau, kad vandenų gyventojams upė yra lyg koks vieškelis. Jos dugnu jie vaikščioja ir važinėja net lig jūros. Kur baigiasi upė, buvo žalių žaliausia pieva, pilna gražiausių gėlių. Žuvys švikšėjo man pro ausis nelyginant paukščiai per orą. Kokie ten gražūs buvo žmonės ir kokia puiki banda ganėsi pievoj!

— Tai ko taip greitai grįžai į žemę? — paklausė Klausas. — Tavo vietoj aš būčiau amžinai ten likęs!

— Žinoma, — atsakė Klauselis, — bet aš ne toks kvailas! Jau esu tau sakęs, kad vandenų gražuolė man liepė pasiimti didelę bandą už mylios nuo tos vietos prie kelio, o kelias jai yra upė. Ta upė labai vingiuojasi, būtų reikėję man eiti labai toli, todėl nusprendžiau išlipti į sausumą, drožti tiesiai ir tuo būdu sutrumpinti sau kelią apie gerą pusę mylios. Taip aš greičiau pasieksiu savo bandą!

— Koks tu laimingas! — tarė Klausas. — Kaip manai, ar ir aš gaučiau bandą, jei nusileisčiau į dugną?

— Be jokio abejojimo! — atsakė Klauselis. — Tik aš negaliu tavęs vilkti maiše lig upės, esi per sunkus. Jei nori, eik pėsčias lig jos, įsilįsk į maišą, tada įversiu tave į vandenį su didžiausiu malonumu!

— Dėkui tau! — pasakė Klausas. — Bet jei negausiu ten bandos, tai žinok, kas tau bus!

— Nebijok! Taip prastai jau nebus!

Ir jie pasuko į upę. Kai ištroškę galvijai pamatė vandenį, tuojau puolėsi gerti.

— Žiūrėk, kaip jie skubina! — tarė Klauselis. — Jie nori greičiausiai patekti į savo dugną!

— Negaišk ilgiau, — ragino jį Klausas: — dar gausi į kailį!

Sulig tais žodžiais pats įlindo maišą, gulėjusį ant nugaros vienam jaučiui, ir pridėjo:

— O dabar įdėk į maišą akmenį, be jo kartais galiu negrimzti į dugną!

— Tuo nesirūpink! — drąsino Klauselis, bet dėl visko įrito į maišą sunkų akmenį, užrišo ir pastūmė. Pūkšt įkrito Klausas į vandenį ir nuskendo.

— Abejoju, kad jis ten rastų galvijų! — pasakė Klauselis ir nusivarė savo bandą namo.

Sniego karalienė

SEPTYNIŲ PASAKŲ ISTORIJA

PASAKA PIRMA

Apie veidrodį ir jo šukas

adinas, paklausykite! Kai pasaka bus baigta, žinosime daugiau, negu žinome dabar.

Buvo toks baisus žynys. Vienas iš pikčiausių — tikras kipšas! Vieną kartą jis labai įsismagino ir padirbo tokį veidrodį, kur kiekvienas geras ir gražus daiktas, atsimušęs jame, dingdavo, o piktas ir bjaurus buvo matomas aiškiai ir rodėsi dar bjauresnis. Gražiausi reginiai, atsimušę tam veidrody, turėjo panašumą į virtus špinatus, o geriausi žmonės regėjosi šlykštūs arba stovėjo aukštyn kojomis, be liemens. Veidai būdavo taip iškreipti, net negalėjo pažinti. Jei kas turėjo dedervinę, tai ji išplisdavo per visą jo nosį ir skruostus. Toks veidrodis labai džiugino žynį. Jei tik žmogui ateidavo į galvą kokia gera ir kilni mintis, tuoj veidas išsikreipdavo, ir žynys juokėsi, džiaugdamasis savo nepaprastu išradimu. Visi žynio mokiniai — jis turėjo savo mokyklą — visur pasakojo apie tą veidrodį kaip apie kokį stebuklą, tvirtindami,

kad tik dabar atėjęs metas matyti žmogų ir net visą pasaulį tokį, koks iš tikrųjų yra. Lakstė visur su tuo veidrodžiu, ir galop neliko nei vieno žmogaus, nei vieno krašto, kur būtų neiškreiptas jame. Galop jie įsinorėjo nulėkti į dangų, kad galėtų pasijuokti iš angelų ir paties Viešpaties Dievo. Kuo aukščiau lėkė su veidrodžiu, tuo labiau viskas jame krypo, viskas darėsi bjauresnis, net sunku buvo laikyti rankose, bet jie nesiliaudami vis artyn kilo prie angelų ir Dievo. Staiga veidrodis baisiai persikreipė, sudrebėjo, sprūdo jiems iš rankų, krito žemėn ir ištiško į milijonus, bilijonus ir dar daugiau šukelių. Tos šukelės padarė nepalyginti daugiau pikto kaip pats veidrodis. Kitos, tokios smulkios kaip dulkelės, išsisklaidė po visą pasaulį, ir kam pateko į akį, ten ir paliko. Žmogus su šukele akyje viską matė išvirkščiai arba tik tai, kas buvo negero, nes mažiausias krislelis turėjo viso veidrodžio ypatybes. Dar prasčiau buvo, jei kam šukelė pakliūdavo į širdį — tada širdis pavirsdavo į gabalą ledo. Pasitaikydavo šukių didumo sulig lango stiklu, tik pro langus su tokiais stiklais nepatogu buvo žiūrėti į savo bičiulius. Kitos šukelės buvo įstatytos į akinius, ir nelaimė buvo su tokiais akiniais žmogui, norėjusiam viską gerai matyti ir teisingai spręsti. O tas žynys be galo džiaugėsi, net juokais plyšo. Po orą skraidė daugybė tų šukelių. Paklausykim, kas atsitiko.

PASAKA ANTRA

Berniukas ir mergaitė

Dideliame mieste, kur tiek namų ir žmonių, jog kiekvienam toli gražu neužtenka žemės įsitaisyti daržiukui, ir kur dėl tos priežasties daugelis tegali pasistatyti prieš langus gėlių vazonuose, gyveno du vargingi vaikai, turėję

daržiuką, didesnį už puodą su gėlėmis. Jie nebuvo brolis ir sesuo, bet mylėjo viens kitą kaip vieno tėvo vaikai. Jų tėvai gyveno dviejų gretimų namų kambarėliuose po stogu. Tų namų stogai beveik siekėsi, vieno kambarėlio langas žiūrėjo į kito langą, išilgai abiejų namų sienos ėjo latakas, todėl užteko tik peršokti tą lataką, ir jau galėjai pasiekti kaimyną, gyvenusį priešais.

Abiejų vaikų tėvai turėjo po vieną medinę dėžę, kur augino daržoves, ir po rožių krūmą. Kartą tėvai sugalvojo pastatyti tas dėžes skersai latako, kad jos siektų nuo vieno lango lig kito ir atrodytų kaip dvi gėlių lovelės. Žirnių viršūnės buvo nusvirusios iš dėžių, o rožių krūmų šakos vyniojosi aplink langus ir kabinosi viena su kita, sudarydamos tartum kokius žalių lapų ir žiedų garbės vartus. Dėžės buvo aukštai padėtos, vaikai negalėjo ten įsiristi, jie tik dažnai eidavo pas vienas kitą ir sėdėdavo po rožėmis prie mažo staliuko. Kaip malonu buvo taip sėdėti!

Žiemą to malonumo nebebuvo. Langai būdavo dažnai apšalę, tada vaikai pasišildydavo krosnyje varinį pinigą, prispausdavo prie užšalusio stiklo, ledas greit ištirpdavo, ir pasidarydavo apskritas langelis, ir pro jį žiūrėdavo graži meili akelė, prie kiekvieno lango viena: tai žiūrėjo į kits kitą berniukas ir mergaitė. Jis vardu buvo Kajus, o ji Gerda. Vasarą užteko vieno žingsnio sueiti, o žiemą reikėjo daug pakopų nusileisti žemyn, paskui tiek pat pakopų lipti aukštyn, kai lauke pustė sniegas.

— Tai spiečiasi baltos bitės! — sakė senelė.

— Ar jos irgi turi karalienę? — klausė berniukas. Jis žinojo, kad bičių spiečius nesti be karalienės.

— Turi, kaip neturės! — atsakė senelė. — Ji skrenda ten, kur sninga tirščiausiai. Ji didesnė už kitas snaiges ir niekados nenusileidžia žemėn — skubinasi greičiausiai grįšti į juodą debesį. Kartais ji žiemos naktimis skraido po miesto gatves ir žvalgosi į visus langus; tada langai taip gražiai apšąla, lyg būtų baltomis gėlėmis išrašyti.

— Matėm, matėm! — šaukė vaikai ir tikėjo, kad viskas tikra tiesa, ką senelė sakė.

— Ar Sniego karalienė negali čia atlėkti? — paklausė maža mergaitė.

— Tegu tik pamėgina! — atsiliepė berniukas. — Tuoj įkišiu į šiltą krosnį, ir ji sutirps!

Senelė paglostė vaikui galvą ir pradėjo pasakoti kitą istoriją.

Vakare, prieš eidamas gulti, Kajus užlipo ant kėdės prie lango ir pasižiūrėjo pro mažą skylutę į kiemą. Snaigės skraidė po orą, ir didžiausia iš jų nukrito ant dėžės krašto su gėlėmis ir pradėjo augti. Augo vis didesnė ir didesnė, galop pavirto į moteriškę, apsivilkusią balta marle, išausta kaip iš milijono sniego žvaigždelių. Buvo graži, tik visa iš ledo, iš blizgančio ledo, bet vis dėlto gyva. Jos akys spindėjo kaip žvaigždės, tačiau jose nebuvo nei šilumos, nei ramumo. Ji pamojo ranka berniukui. Vaikas išsigando ir nušoko nuo kėdės; jam pasirodė, kad pro langą švystelėjęs pralėkė koks didelis paukštis.

Kitą dieną buvo didelis šaltis, paskui pasidarė atodrėkis, o toliau atėjo ir pavasaris. Saulė kaitino, žolė žėlė, kregždės lizdus lipdė, buvo atidaryti langai, ir vaikai vėl sėdėjo savo daržiuke prie latako aukštai nuo žemės.

Tą vasarą rožės ypač gražiai žydėjo. Mergaitė išmoko psalmę, kur buvo minimos rožės; giedodama ją, ji galvojo apie savo pačios rožes. Ji užgiedojo tą psalmę berniukui, o tas jai tarė:

Žydi rožės ir lelijos,
Gimė Jėzus iš Marijos.

Susikabinę rankomis, vaikai bučiavo rožes ir žiūrėjo giedodami į saulę, lyg jos šviesybėj būtų regimas vaikelis Jė-

zus. Kokios gražios buvo vasaros dienos, kaip malonu buvo sėdėti tarp kvepiančių, rodos, amžinai žydinčių rožių!

Kajus ir Gerda sėdėjo ir vartė knygą su paveikslais, su žvėrimis ir paukščiais. Tuo metu bažnyčios bokšto laikrodis išmušė penktą valandą.

— Ai, kas man į širdį dūrė! — staiga sušuko Kajus. — O dabar kas įkrito į akį!

Mergaitė apkabino jį už kaklo, jis mirksėjo, bet akyse nieko nebuvo matyti.

— Gal jau iškrito! — tarė jis paskui.

Bet niekas nekrito. Tai buvo ne paprastas krislas, o mažytė šukelė iš ano sudužusio velnio veidrodžio, kur kiekvienas didelis ir gražus daiktas rodėsi menkas ir bjaurus, o bjaurus ir piktas darėsi dar bjauresnis ir piktesnis. Vargšas Kajus! Jam į širdį buvo įkritusi tokia šukelė. Dabar jo širdis turėjo pavirsti į ledo gabalą. Sopulio jau nebebuvo, bet šukelė laikėsi tvirtai.

— Ko tu žliumbi? — klausė Gerdos. — Ui, kokia dabar tu negraži! Man nieko nesopa! Fe! — staiga sušuko jis. — Šitą rožę graužia kirminas. O tos, aure, liemuo visas susirietęs! Kokios bjaurios rožės! Riogso čia tokiose prastose dėžėse, ir pačios išbjaurėjo!

Paspyrė su koja dėžę ir nudrėskė dvi rožes.

— Ką tu darai, Kajau? — sušuko mergaitė, o jis, pamatęs ją išsigandusią, nudrėskė dar vieną ir nubėgo nuo Gerdutės į savo langą.

Nuo tos dienos kiekvieną kartą, kada tik ateidavo mergaitė su paveikslų knyga, jis sakė, kad tie paveikslai tinkantys tik mažiems vaikams. Kai senelė pasakojo kokią istoriją, jis kibo prie kiekvieno žodžio, o paskiau ėmė net mėgdžioti ją: atsistoja iš užpakalio, užsideda akinius, eina ir kalba tokiu balsu kaip senelė. Buvo labai panašu, ir žmonės juokėsi. Netrukus jis išmoko mėgdžioti visus kaimynus. Jam labai sekėsi išjuokti jų keistumus ir ydas, ir žmonės sakė:

„Turi galvą tas berniukas!" O čia buvo kalta ta veidrodžio šukelė, patekusi jam į akį, o paskui ir širdį. Todėl jis vis erzindavo ir Gerdutę, mylėjusią jį iš visos širdies.

Jam nebetiko ir seni žaidimai, dabar jis norėjo tokios pramogos, kur reikėjo protauti. Kartą žiemą, sningant, jis atėjo pas Gerdą su didinamuoju stiklu. Jis pakėlė savo mėlyno apsiausto skverną, kad apkristų sniegas, ir tarė mergaitei:

— Pažiūrėk pro stiklą, Gerda!

Pro stiklą snaigės rodėsi daug didesnės, jos buvo panašios į puikias gėles arba dešimtkampes žvaigždes. Gražu buvo žiūrėti.

— Matai, kaip gražiai padaryta! — sakė Kajus. — Daug puikiau už tikrąsias gėles! Koks taisyklingumas! Nei vienos kreivos linijos! O, kad taip jos netirptų!

Netrukus atėjo Kajus su didelėmis kumštinėmis pirštinėmis, su rogelėmis už nugaros ir suriko Gerdai į pačią ausį:

— Man šiandien leido pasivažinėti po miesto aikštę su kitais vaikais! — ir išbėgo.

Po aikštę važinėjosi daugybė vaikų. Kur buvo drąsesni, pribėgę prisiriša savo rogutes prie laukininko vežimo ir tokiu būdu pavažiuoja gerą kelio galą. Buvo labai linksma.

Kada vaikai buvo labiausiai įsilinksminę, į aikštę įvažiavo didelės baltos rogės. Tas, kas sėdėjo jose, buvo susisupęs baltais kailiniais ir turėjo užsidėjęs baltą kailinę kepurę. Rogės du kartus apvažiavo aikštę, o Kajus prišokęs bematant prikabino prie jų savo rogeles ir ėmė čiaužti. Tos rogės pradėjo per aikštę smarkiau važiuoti ir greitai pasuko į vieną gatvę. Kas jose sėdėjo, atsigręžė ir maloniai linktelėjo Kajui lyg geram pažįstamui. Kajus kelis kartus mėgino atsikabinti savo rogutes, bet tas su baltais kailiniais vis jam linksėjo ir dūmė toliau. Netrukus jie išvažiavo už miesto vartų. Tada sniegas ėmė baisiai versti, berniukas nebematė

savo paties rankos prieš akis. Jis atleido virvę, su kuria buvo prisikabinęs už didžiųjų rogių, bet jo rogutės buvo lyg priaugusios prie jų ir švilpė vis tolyn. Tada jis ėmė balsu šaukti, bet niekas negirdėjo. Sniegas vis snigo, rogės lėkė lyg pasiutusios, kartais pasinerdamos į pusnis ar pašokdamos per griovius ir tvoras. Visas drebėdamas, Kajus mėgino sukalbėti „Tėve mūsų", bet galėjo atsiminti tik daugybos lentelę.

Snaigės darėsi vis didesnės ir didesnės, galop pavirto į dideles baltas vištas. Tik staiga vištos išsisklaidė į visas puses, didžiulės rogės sustojo, ir iš jų išlipo aukšta, liekna, šviesiai balta moteris su sniegu apsnigtais kailiniais ir kepure. Tai buvo pati Sniego karalienė.

— Gerokai pavažiavome! — tarė ji. — Tu visai sušalęs! Lįsk po mano lokių kailiniais.

Pasisodino berniuką į roges ir apsuko jį savo kailiniais. Kajus jautėsi lyg pasinėręs į sniego pusnį.

— Ar dar šalta? — paklausė ji ir pabučiavo į kaktą.

Jos pabučiavimas buvo šaltesnis už ledą, kiaurai pervėrė berniuką, pasiekė pačią širdį, jo pusiau suledėjusią širdį. Tuo metu jam pasirodė, kad jis mirs, bet greitai pasidarė gera, visai nebejautė šalčio.

— Mano rogelės! Nepamiršk mano rogelių! — pirmiausia atsiminė berniukas.

Rogeles uždėjo ant nugaros baltai vištai, stipriai pririšo, ir ji turėjo skristi su jomis paskui didžiąsias roges. Sniego karalienė dar kartą pabučiavo Kajų, ir jis pamiršo Gerdą, senelę ir visus namiškius.

— Daugiau tavęs nebebučiuosiu, — tarė Sniego karalienė, — bučiuodama galėčiau tave negyvai užbučiuoti.

Kajus pažvelgė į ją. Ji buvo baisiai graži! Jis nebuvo matęs išmintingesnio ir gražesnio veido. Ji dabar nebesirodė iš ledo, kaip tą kartą, kada pamatė ją už lango ir ji linktelėjo jam — dabar ji jam buvo vienas tobulumas. Jis nustojo

jos bijoti ir pasigyrė mokantis visus keturis aritmetikos veiksmus, net su trupmenomis, ir žinantis, kiek kraštas turi ketvirtainių mylių ir kiek gyventojų. Ta visą laiką šypsojosi. Tada jis pagalvojo, kad moka dar maža, ir ėmė žiūrėti į galo neturinčias oro platybes. O ji kilo su juo vis aukštyn ir aukštyn už juodų debesų; vėtra kaukte kaukė, tartum giedodama senovės giesmes. Jie lėkė per miškus ir ežerus, per jūres ir sausumą. Toli žemai ūžė šaltas vėjas, staugė vilkai, snigo sniegas, skrido krankdami juodi varnai, o viršum aukštai aiškiai švietė pilnas mėnuo. Kajus žiūrėjo į mėnesį visą ilgą žiemos naktį, o dieną miegojo prie Sniego karalienės kojų.

PASAKA TREČIA

Žynės gėlių darželis

Ką darė Gerda, negrįžus Kajui? Kur jis dingo? To niekas nežinojo, niekas nemokėjo paaiškinti. Tik vaikai pasakojo matę jį prisirišant rogutes prie didelių puikių rogių, tos pasukusios į vieną gatvę ir nudulkėjusios už miesto vartų. Niekas nežinojo, kur jis pasidėjo. Daug buvo išlieta ašarų, gailiai ir ilgai verkė Gerda. Pagaliau nusprendė, kad Kajus miręs: gal nuskendęs upėj, tekančioj prie pat miesto. Ilgai traukėsi tamsios žiemos dienos.

Bet atėjo pavasaris, ir saulė ėmė šildyti.

— Kajus mirė ir jau nebegrįš! — tarė Gerda.

— Netikiu! — atsiliepė saulės spindulys.

— Jis mirė ir daugiau nebegrįš! — atkartojo ji kregždėms.

— Netikim! — atsakė tos.

Paskui ir pati Gerda liovėsi tikėjus.

— Apsiausiu savo naujas raudonas kurpeles. Kajus dar

nebuvo jų matęs, — tarė ji vieną rytą, — ir nuėjusi pasiklausiu upės, gal ta bus ką girdėjusi apie jį.

Buvo dar labai anksti. Gerda pabučiavo miegančią senelę, apsiavė raudonąsias kurpeles ir nudrožė vienui viena pro miesto vartus ant upės kranto.

— Ar tiesa, kad esi paėmusi mano mažų dienų draugą? Jei man jį gražinsi, atiduosiu savo raudonąsias kurpeles!

Jai pasirodė, kad vilnys pleškendamos patvirtino jos klausimą, ir ji nusiavusi metė į upę raudonąsias kurpeles, brangiausią savo turtą. Bet jos nukrito prie pat kranto, ir vilnys išnešė į sausumą, lyg upė, neturėdama Kajaus, nenorėjo iš jos imti, kas buvo jai brangiausia. Mergaitei pasimatė, kad ji numetusi kurpeles per arti nuo kranto, todėl įlipo į laivę, stovėjusią tarp meldų, priėjo prie pat jos galo ir vėl metė į vandenį. Bet laivė nebuvo pririšta, ir ji, mergaitės pajudinta, susvyravusi atsitraukė nuo kranto. Gerda norėjo tuojau iššokti, bet kol atbėgo iš kito galo, laivė buvo jau gerokai atsiskyrusi nuo kranto, o dar akimirka, ir vanduo ėmė greitai nešti ją tolyn.

Gerda tada labai išsigando ir pradėjo verkti; niekas jos daugiau negirdėjo, tik žvirbliai, o tie negalėjo nunešti jos į sausumą, skraidė išilgai kranto ir čirškėjo, lyg norėdami ją paguosti: „Mes čia, mes čia!“ Laivė plaukė pavandeniui, Gerda sėdėjo su vienomis kojinėmis, raudonos kurpelės plaukė iš paskos, bet negalėjo jos pavyti, srovė ją nešė daug greičiau.

Upės krantai buvo labai gražūs: čia žydėjo puikios gėlės, žaliavo dideli medžiai, šlaituose ganėsi avys ir karvės, bet niekur gyvo žmogaus.

„Gal upė mane neša pas Kajų“, — pagalvojo Gerda ir pasidarė smagesnė, atsistojo stačia ir ilgai gėrėjosi žaliais krantais. Pagaliau ji priplaukė didelį vyšnių sodą; ten tarp medžių stovėjo šiaudais dengtas namukas su keistais raudonais ir mėlynais langų stiklais, prie durų stovėjo du me-

diniai kareiviai ir atidavinėjo šautuvais garbę kiekvienam, kas pro šalį plaukė.

Gerda pagalvojo, kad jie gyvi, ir sušuko, bet tie, žinoma, nieko neatsakė. Laivė plaukė vis artyn prie jų ir priplaukė prie kranto.

Mergaitė sušuko dar garsiau, tada iš namuko iškūprino sena moterėlė su lazdele rankoj ir su didele šiaudine skrybėle, išrašyta gražiausiomis gėlėmis.

— Vargšele tu mano! — tarė senelė. — Iš kur tave atnešė tokia didelė srauni upė?

Senelė įbrido į vandenį, užkabino laivę su savo lazda, pritraukė prie krašto ir iškėlė Gerdą.

Mergaitė labai džiaugėsi pasiekusi kojomis sausą žemę, nors jai kėlė truputį baimės sena nepažįstama moteriškė.

— Eikš ir papasakok, kas tu tokia ir kaip čia patekai? — tarė senelė.

Gerda ėmė pasakoti viską, kas jai atsitiko, o senelė tik lingavo galvą ir kartojo: „Hm, hm!“ Viską išdėjusi, mergaitė paklausė, ar ji nebus kartais mačiusi jos Kajaus. Ta atsakė, kad jis nėra dar čia buvęs, bet netrukus gal atvyksiantis, todėl jai nereikėtų liūdėti. Liepė geriau paragauti jos saldžių vyšnių ir pažiūrėti gėles, daug gražesnes už visas tas, kur esti paveikslų knygose, ir dar mokančias sakyti pasakas. Paskui paėmė senelė Gerdą už rankos ir nusivedė į savo namuką.

Langai buvo aukštai nuo žemės, o stiklai raudonos, mėlynos ir geltonos spalvos, todėl kambario šviesa buvo labai jauki ir maloni. Ant stalo stovėjo pintinėlė gražiausių vyšnių, ir Gerda galėjo jų valgyti, kiek norėjo. Valgant senelė šukavo jai galvą su aukso šukomis, jos gelsvi plaukai gražiomis garbanomis raitėsi aplink apskritą raudoną kaip rožė veidelį.

— Seniai troškau tokios meilios mergytės, — tarė senelė. — Pamatysi, kaip mes puikiai čia gyvensim kartu!

Kai ji sušukavo Gerdos plaukus, ta vis daugiau miršo savo draugą Kajų. Mat senelė mokėjo kerėti. Bet ji nebuvo pikta kerėtoja, kerėjo tik retai, dėl savo malonumo; dabar ji kerėjo norėdama pasilikti pas save Gerdą. Ji nuėjo į daržą, palietė su savo lazda visus rožių krūmus, net ir tuos, kur gražiausiai žydėjo, ir jie visi susmego į žemę, jokios žymelės nebeliko, kad jie čia augę. Senelė bijojo, kad Gerda, pamačiusi rožes, neprisimintų savo pačios rožių, kartu ir Kajaus, ir kad nepabėgtų nuo jos.

Paskui ji nuvedė Gerdą į darželį. Kaip ten buvo gražu, kaip ten kvepėjo! Čia žydėjo visos gėlės, kokios tik auga pavasarį, vasarą ir rudenį; jokia paveikslų knyga negalėjo būti įvairesnė ir gražesnė. Gerda šokinėjo iš džiaugsmo ir lakstė po tą gražų darželį, kol saulė užėjo už aukštų vyšnių medžių. Gulėti jai pataisė minkštutę lovelę su raudonais šilko pagalvėliais, prikimštais mėlynų gardžiai kvepiančių žibučių, o kai užmigo, sapnavo tokius gražius sapnus, kokius sapnuoja tik karalienė savo vestuvių dienoj.

Kitą dieną Gerda vėl lakstė po tą nuostabų gėlių darželį šiltoj saulutėj. Taip praėjo daug dienų. Mergaitė pažino kiekvieną žolynėlį, ir nors jų buvo labai daug, bet jai vis rodėsi, kad kokio trūksta, tik nežinojo kokio. Kartą ji sėdėjo vartydama šiaudinę senelės skrybėlę, išrašytą visokiomis gėlėmis, o gražiausia iš jų buvo rožė. Senelės būta pamiršta ją ištrinti, kai kitas gyvas rožes ji suslėpė į žemę. Taip visados atsitinka dėl išsiblaškymo!

— Kas, ar čia visai nėra rožių? — tarė Gerda ir ėmė ieškoti po visą darželį. Ieškojo ieškojo, bet niekur nerado. Neradusi atsisėdo ir pradėjo verkti. Jos gailios ašaros krito toj vietoj, kur buvo nusmegęs rožių krūmas, ir, tik ašaros suvilgė žemę, tuoj krūmas išnėrė aukštyn su tokiais pat žiedais, su kokiais nugrimzdo žemyn. Gerda apkabino tą rožių krūmą, bučiavo jo žiedus ir atsiminė tas puikias rožes, kur žydėjo jos namuose, o paskui ir Kajų.

— O, kaip aš čia ušgaišau! — tarė mergaitė. — Juk iškeliavau ieškoti Kajaus! Ar nežinot, kur jis yra? — paklausė rožių. — Gal manote, kad jis miręs ir jo jau nebėra?

— Ne, nemirė! — atsakė rožės. — Mes juk buvom po žemių, kur guli visi numirėliai, o Kajaus ten nebuvo.

— Dėkui jums labai! — pasakė Gerdutė, ėjo prie kitų gėlių, žiūrėjo į jų žiedus ir vis klausinėjo: „Ar nežinote, kur yra mano Kajus?“

Gėlės šildėsi prieš saulę, kiekviena pasakojo savo pačios pasakas, Gerda daug jų išklausė, bet niekur nieko nebuvo apie Kajų.

Ką sakė lelija?

— Ar girdi būgno trenksmą: bum bum! Girdi gedulingą moteriškės giesmę, girdi vaidilų šauksmą! Su ilgais raudonais drabužiais stovi ant laužo indo pati, liepsna supa ją ir jos mirusį vyrą. Bet moteriškė galvoja ne apie jį, bet apie kitą čia pat stovintį gyvą, galvoja apie tą, kieno žvilgsniai degina jos širdį labiau už ugnį, kuri netrukus jos gražų žydintį kūną pavers į pelenus ir dulkes. Argi gali širdies karštį užgesinti laužo liepsna?

— Nieko aš čia nesuprantu! — tarė Gerdutė.

— Tai mano tokia pasaka! — atsakė liliją.

Ką pasakė vijoklė?

— Ant aukštos uolos, prie siauro keliuko stovi sena riterių pilis. Gebenės šakos, lipdamos į viršų, tirštai kloja raudonas mūro sienas, žali lapai dengia visą balkoną. Balkone stovi mergaitė gražuolė; pasilenkusi per turėklą, ji žiūri žemyn į keliuką. Ji skaistesnė už kiekvieną rožę, nusvirusią nuo šakos; ji lengvesnė už obels žiedą, vėjo nešamą nuo medžio. Kaip gražiai šlama jos šilko drabužiai! „Argi jis neateis?“ — atsidūsta ji.

— Ar tu kalbi apie Kajų? — paklausė Gerda.

— Aš tik sakau pasaką, savo svajones! — atsiliepė žolynas.

Ką sakė palazdys?

— Tarp medžių kaba ant virvių ilga lenta — tai sūpynė. Ten sėdėdamos, supasi dvi mažos gražios mergytės su baltais kaip sniego drabužiais ir plevėsuojančiais žalio šilko kaspinais prie skrybėlaičių. Broliukas, vyresnis už jas, stovi stačias sūpynėj apsikabinęs virvę, kad neiškristų, vienoj rankoj laiko mažą puoduką su muilo putomis, o kitoj molinį vamzdelį ir leidžia burbulus. Lenta supasi, muilo burbulai lekia į orą mirgėdami įvairiomis spalvomis; štai vienas burbulas dar laikosi prie vamzdelio galo, vėjas į visas puses jį varto. Sūpynė linguoja aukštyn ir žemyn, o juodas šunelis, mažas kaip muilo burbulas, pasistiebęs su paskutinėmis kojomis, nori užlipti ant lentos, bet sūpynė pakyla į aukštį, šunelis virsta ir niršdamas loja. Vaikai erzina jį, muilo burbulai plyšta. Lenta supasi, puta tyška — štai mano dainelė!

— Gal ji ir graži, tik tokia liūdna, ir nieko nesakai apie mano mielą Kajų!

Ką sakė jacintas?

— Buvo kartą trys gražios ir linksmos seserys. Vienos drabužis buvo raudonas, kitos — mėlynas, trečios — baltas kaip sniegas. Šoko jos susikabinusios už rankų prie ežero mėnesio šviesoj. Tai nebuvo elfai, bet gyvos mergaitės. Pakvipo gardžiai oras, ir mergaitės pasislėpė miške. Kvepėjimas darėsi vis didesnis, vis gardesnis, ir iš tankynės išnėrė trys karstai, slinkdami į ežero krantą. Juose gulėjo trys seserys gražuolės, aplink skraidė kaip maži žiburėliai jonvabaliai. Miega tos mergaitės ar mirė? Gėlių kvapas sako, kad jos nebegyvos. Vakaro varpas skamba už numirusias.

— Jūsų pasaka mane griaudina! — tarė Gerdutė. — Jūs taip labai kvepiate, jog turiu galvoti apie mirusias mergaites. Oi, argi Kajus tikrai miręs? Bet rožės buvo po žemių ir sako, kad jo ten nėra.

— Din din din! — skambėjo jacintų varpeliai. — Mes skambam ne už Kajų, mes jo nepažįstam. Mes skambam tą giesmelę, kur mokam!

Gerda priėjo prie snudės, žibančios iš žalios žolės.

— Tu esi kaip maža skaisti saulutė! — tarė Gerda. — Pasakyk, kur galėčiau rasti savo jaunų dienų draugą.

Snudė kaip žiburys švietė ir žiūrėjo į Gerdą. Paskui sugiedojo savo giesmelę, bet ten nebuvo nei žodžio apie Kajų!

— Buvo pirmoji pavasario diena, karšta saulė švietė į mažą kiemelį, jos spinduliai glostė gretimų namų sieną, o pagal tą sieną, tik iš žemės išlindusios, žydėjo geltonos gėlelės, žibančios saulės šviesoj kaip auksas. Kieme, išsinešus krėslą, sėdėjo sena moteris. Jos anūkė, tarnaujanti graži mergaitė, atėjo pas ją ir pabučiavo. Tame pabučiavime buvo auksas, grynas širdies auksas. Auksas iš burnos, auksas iš širdies gilumos, auksas iš ryto valandos! Štai ir viskas! — pabaigė snudė.

— Vargšė mano senelė! — atsiduso Gerda. — Ji bus labai pasiilgusi manęs, bus pasiilgusi ir Kajaus. Bet aš greit grįšiu ir parvesiu jį. Nėr ko daugiau klausinėti tų žolynų — nieko iš jų nelaimėsi. Jie nieko daugiau nežino, tik savo giesmeles!

Ji pasikaišė sijonėlį, kad greičiau galėtų bėgti, ir šoko per narcizą, o tas jai paukšt sudavė per kojas. Tada ji sustojo, pažiūrėjo į liekną žolynėlį ir paklausė pasilenkus į jį.

— Tu gal žinai ką?

Ką gi pasakė narcizas?

— Matau save patį! Matau save patį! O, kaip aš kvepiu! Aukštai pastogėj, mažam kambarėly, stovi pusnuogė maža šokėja, stovi tai su viena koja, tai su dviem, mina kojomis visą pasaulį — ji tik akių apgaulė. Štai iš imbriko ji pila vandenį ant rankoj laikomo vysto. Švarumas — gražus daiktas! Balta suknelė džiūva pakabinta ant stogo, ji buvo taip pat išmazgota su vandeniu iš imbriko. Mergaitė apsivelka

ją, kaklą apsiriša skaisčiai geltona skarele, kuri dar labiau atmuša suknelės baltumą. Ji vėl iškėlė vieną koją aukštyn. Žiūrėk, kaip tiesiai ji stovi su kita — tartum koks žolyno stiebas! Aš joj matau pats save, aš joj matau pats save!

— Tai man nerūpi! — atsiliepė Gerda. — Kam man tai pasakoji?

Ir ji nubėgo į daržo galą. Varteliai buvo uždaryti, bet mergaitė stipriai patraukė surūdijusią velkę, varteliai atsidarė, ir Gerda basa šoko bėgti keliu. Buvo atsigręžus tris kartus, niekas nesivijo. Pagaliau pavargo, nebegalėjo toliau bėgti ir atsisėdo ant akmens. Apsidairiusi ji pamatė, kad vasara jau praėjo, buvo jau geras ruduo, o to, būdama tam dideliam darže, visai nepastebėjo, nes ten buvo tiek saulės ir gėlės žydėjo kiekvienu metų laiku.

— Viešpatie, kaip aš užgaišau! Aure jau ruduo, nėra kada ilsėtis! — tarė Gerda ir vėl ėmė bėgti.

O, kaip skaudėjo jai kojas! Aplink buvo tuščia ir šalta. Pailgi žilvičių lapeliai buvo visai pageltę, rūkas gulė ant jų rasos lašais ir varvėjo žemėn. Tik kryklės kelmas stovėjo apsipylęs vaisiais, bet jie buvo rūgštūs ir aitrūs. Koks liūdnas buvo visas pasaulis!

PASAKA KETVIRTA

Princas ir princesė

Gerda turėjo vėl atsisėdus pasilsėti. Priešais nusileido ant sniego didelis juodas varnas, ilgai žiūrėjo į mergaitę linguodamas galvą ir paskui prabilo: „Kar, kar! Labas!“ Geriau kalbėti jis nemokėjo, bet jam patiko maža mergytė, ir paklausė jos, kur ji taip keliauja viena. Ką reiškia žodis „viena“, dabar ji gerai galėjo suprasti, išpasakojo varnui visą savo gyvenimą, visus vargus ir paklausė, ar tas kartais

nebus matęs Kajaus. Varnas susimąstęs palingavo galvą ir atsakė:

— Galimas daiktas, labai galimas!

— Kaip, ar tikrai galimas? — sušuko mergaitė, ėmė bučiuoti varną ir tik neužbučiavo jo negyvai.

— Ne taip karštai, ne taip karštai! — pasakė varnas. — Aš būsiu matęs tavo Kajų. Bet jis greičiausiai bus tave pamiršęs, gyvendamas pas princesę!

— Ar jis dabar esti pas princesę? — paklausė Gerda.

— Taip, tik paklausyk! — atsakė varnas. — Tik man sunku taviškai išaiškinti. Gal tu moki varnų kalbą? Jei mokėtum, tai galėčiau daug geriau išpasakoti.

— Ne, tos kalbos nesimokiau, — tarė Gerda, — bet senelė ją moka, ji moka ir žirnių ankščių kalbą. O, kad aš būčiau tas kalbas iš jos išmokus!

— Nieko nepadarysi! — atsiliepė varnas. — Aš pasakosiu, kaip moku, kad ir ne visai dailiai.

Ir jis apsakė viską, ką žinojo:

— Toj karalystėj, kur dabar mes esame, gyvena nematytai neregėtai išmintinga princesė. Ji perskaitė visus pasaulio laikraščius ir užmiršo viską, kas ten parašyta — tokia ji išmintinga! Kartą ji sėdėjo soste, bet tai nėra labai malonus daiktas, kaip žmonės sako, todėl pradėjo dainuoti. Tarp kitko, ji dainavo dainelę: „Kad man taip ištekėjus, kad man taip ištekėjus!“ Ir pati pagalvojo: „Kodėl gi aš negalėčiau ištekėti?“ Tik ji norėjo gauti vyrą, mokantį gražiai pašnekėti, o ne taip kokį pasipūtėlį — tai būtų nuobodus daiktas! Ji sušaukė visas rūmų damas, o tos, išgirdusios jos norą, labai apsidžiaugė ir pasakė: „Kaip gerai! Mes pačios apie tai neseniai galvojome!“ Gali patikėti, kad kiekvienas mano žodis yra tikriausia tiesa! — pridėjo varnas. — Aš tai žinau iš savo sužadėtinės, ji yra prijaukinta, viską mato, viską girdi, kas rūmuose darosi.

Jo sužadėtinė irgi buvo varna, nes kiekvienas ieško sau pačios, panašios į save.

Tą dieną išėjo laikraščiai su apvadais iš širdžių ir su princesės parašu. Ten buvo parašyta, kad kiekvienas patogus jaunikaitis gali ateiti į rūmus ir pašnekėti su princese, ir tas, kur mokės elgtis kaip namie ir gražiausiai pakalbės, bus jos vyras.

— Visa tiesa, — tarė varnas, — čia taip tikra, kaip mane gyvą matai! Jauni vyrai iš visų pusių plaukte plaukė, baisus buvo susigrūdimas ir stumdymasis, bet niekas nelaimėjo nei pirmą, nei antrą dieną. Kol stovėjo gatvėje, jie visi kalbėjo gerai, o tik peržengs rūmų vartus, pamatys sidabru blizgančią gvardiją, paauksuotus liokajus prie laiptų ir dideles šviesias sales, tuojau išsigąsta. Priėję prie sosto, kur sėdi princesė, jie tiesiog netenka žado, tiktai kartoja paskutinius jos žodžius, o tas kartojimas jai visai netiko. Visi tylėjo, tartum būtų jiems liežuvį kas ištraukęs, o išėję į gatvę vėl mokėjo kalbėti. Nuo miesto vartų lig rūmų stovėjo ilga jų uodega. Aš pats ten buvau ir viską mačiau! Jie buvo išalkę ir ištroškę, bet iš rūmų nei vandens atsigerti negalėjo gauti. Tiesa, gudresni buvo atsinešę duonos su sviestu, bet kitiems nei pauostyti nedavė galvodami: „Už tokių nudvėsusių princesė nenorės tekėti!“

— O Kajus, Kajus? — paklausė Gerda. — Ar jis tuomet irgi buvo atėjęs pirštis?

— Palauk, palauk! Tuojau viską išgirsi! Trečią dieną atvyko į rūmus mažas bernaitis nei raitas, nei važiuotas, buvo smagus ir tokių skaisčių akių kaip tu, su ilgais gražiais plaukais, bet apsivilkęs skurdžiai.

— Tai bus Kajus! — apsidžiaugė Gerda. — O, pagaliau jį radau! — Ir ji suplojo delneliais.

— Jis buvo su maišeliu ant pečių, — pridėjo varnas.

— Ne, tai buvo greičiau jo rogutės! — pasakė Gerda. — Su rogutėmis jis buvo išėjęs iš namų!

— Tai galimas daiktas, — pasakė varnas, — gerai neįsižiūrėjau. Tik žinau iš savo sužadėtinės, kad jis, eidamas pro pilies vartus ir pamatęs gvardiją su sidabrais ir liokajus su auksais ant laiptų, nei kiek nesujuko, linktelėjo jiems galvą ir pasakė: „Koks nuobodumas čia karksoti ant laiptų! Gerai, kad galiu eiti į vidų.“ Salės buvo iš visų pusių apšviestos, viešpatystės tarėjai ir ministrai vaikščiojo žibančia marmuro asla basi ir nešiojo aukso indus. Buvo labai iškilminga! Vaikino batai baisiai girgždėjo, bet jis neėmė to į galvą.

— Tai tikrai buvo Kajus! — sušuko Gerda. — Atsimenu, jis turėjo naujus batus, būdama pas senelę, pati girdėjau juos girgždant!

— Taip, jie tikrai girgždėjo, — pasakė varnas. Bet jis drąsiai priėjo prie princesės. Ta sėdėjo ant perlo, didumo sulig ratelio ratu, o aplink stovėjo rūmų damos su savo tarnaitėmis ir tarnaičių tarnaitėmis ir kavalieriai su savo tarnais ir tarnų tarnais, tie vėl dar turėjo savo samdinius. Ir kuo arčiau prie durų stovėjo kas, tuo elgėsi didžiau. Tarno samdinio pasiuntinys, visados vaikščiojantis su šlepetėmis ir dabar stovintis prie durų, vos tik leido į save pažvelgti, toks jis buvo puikus!

— Tai baisu turėjo būti! — pasakė Gerda. — O vis dėlto Kajus gavo princesę?

— Kad nebūčiau varnas, ir aš būčiau ją gavęs, nors esu susižadėjęs. Jis pradėjo kalbėtis su princese ir kalbėjo taip gerai kaip aš, kada varniškai kalbu, — taip bent sakė mano sužadėtinė. Jis elgėsi gražiai ir laisvai, sakėsi atėjęs ne piršstis, o tik paklausyti princesės išmintingos kalbos. Ji patiko jam, o jai patiko jis.

— Taip, taip, čia tikrai buvo Kajus! — tarė Gerda. — Jis toks išmintingas! Jis mokėjo aritmetikos visus keturis veiksmus ir dar su trupmenomis! Oi, vesk mane greičiau į rūmus!

— Lengva pasakyti, — atsiliepė varnas, — bet kaip padaryti? Palauk, aš pašnekėsiu su savo sužadėtine, gal ji ką sugalvos ir patars. Tu gal manai, kad tokią mažą mergaitę kaip tu tuoj ir leis į rūmus?

— Mane leis! — tarė Gerda. — Išgirdęs Kajus, kad aš čia, beregint tekinas atlėks ir nusives mane!

— Palūkėk čia manęs prie vartelių! — pasakė varnas, pasukino galvą ir nuskrido.

Buvo jau vėlus vakaras, kai jis sugrįžo.

— Kar, kar! — tarė jis. — Tave labai sveikina mano sužadėtinė ir siunčia tau duonos kampelį, ji nugriebė iš virtuvės, tu tikrai esi alkana. Tik į rūmus tau sunku patekti: sidabruota gvardija ir auksuoti liokajai niekaip tavęs nepraleis. Bet neverk, vis gal šiaip taip įlįsi. Mano sužadėtinė žino, kaip nueiti į miegamąjį kambarį pro užpakalines duris, ir žino, kaip gauti raktą.

Įėjo į daržą, į didelę alėją, rudens lapai krito vienas po kito; kai rūmų languose užgeso žiburiai irgi vienas po kito, varnas privedė Gerdą prie užpakalinių durelių.

O, kaip mušė Gerdos širdis iš baimės ir ilgesio! Tartum ji būtų galvojusi padaryti kokį piktą daiktą, o ji tik norėjo sužinoti, ar ne čia jos Kajus. Taip, žinoma, jis čia! Ji taip gyvai vaizdavosi jo išmintingas akis ir ilgus plaukus, aiškiai matė jį šypsantis, kada jie sėdėjo namie šalimais po rožių krūmu. Tikrai jis apsidžiaugs, ją pamatęs ir išgirdęs, kokį ilgą kelią dėl jo keliavo. Tada jis sužinos, kaip namiškiai rūpinosi, kai jis negrįžo. O, kaip ji drebėjo ir kartu džiaugėsi!

Štai pasiekė ir laiptus. Ant indaujos degė maža lemputė. Vidury aslos stovėjo ta prijaukinta varna, sukino galvą ir spoksojo į Gerdą, o ši tūptelėjo ir nusilenkė, kaip ją mokė senelė.

— Mano sužadėtinis pripasakojo tiek gažių daiktų apie jus, miela mergyte! — tarė prijaukinta varna. — Jūsų vita,

vadinas, gyvenimas, kiekvieną turi jaudinti. Prašom imti lempą, aš eisiu pirma. Eisim tiesiai, čia mes nieko nesutiksim!

— Man rodos, kad kas eina paskui mus! — pasakė Gerda. Ir tuo metu tikrai kas sušlamėjo, tartum prašvilpė pro šalį arkliai su plevėsuojančiais karčiais ir laibomis kojomis, medžiokliai, raitos damos ir raiti riteriai.

— Tai tik sapnai! — atsiliepė varna. — Jie čia ateina, kad galėtų pernešti princo ir princesės mintis į medžioklę. Tuo geriau mums, patogiau apžiūrėti miegančius. Tikuosi, kad, būdama garbėj, jūs parodysite savo širdies prakilnumą.

— Tai savaime suprantama! — įsikišo varnas.

Tada jie įėjo į pirmą salę, jos sienos buvo išmuštos raudonu raštuotu šilku. Pro šalį vėl prašvilpė sapnai, bet taip smarkiai, jog Gerda nieko nepastebėjo iš tos garbingos draugijos. Viena salė buvo puikesnė už kitą, Gerda negalėjo jomis atsigrožėti. Pagaliau jie priėjo miegamąjį kambarį. Lubos buvo panašios į didelę palmę su brangaus stiklo lapais, o vidury kambario prie drūto liemens kabėjo dvi lelijų pavidalo lovos. Viena buvo balta, joj gulėjo princesė, kita buvo raudona, toj Gerda manė rasti Kajų. Ji atsargiai atlenkė vieną raudoną lapelį ir paregėjo rudai įdegusį sprandą. Tai Kajus! Ji garsiai ištarė jo vardą, laikydama ties juo iškeltą lempą. Sapnai raiti vėl sugriuvo į kambarį. Atbudo princas ir atsuko galvą, bet tai buvo ne Kajus!

Princas buvo jaunas ir gražus, bet tik iš sprando turėjo panašumą į Kajų. Iš lovos kaip lelija pakėlė galvą princesė ir paklausė, kas čia yra. Tada Gerda pravirko ir apsakė jai savo gyvenimą ir viską, ką buvo padaręs varnas ir jo sužadėtinė.

— Vargšė mergytė! — tarė princas ir princesė, paskui pagyrė varną ir jo sužadėtinę, sakėsi visai nepykstantys ant jų, tik liepė daugiau taip nedaryti, net juos apdovanojo.

— Norite būti laisvi paukščiai, — paklausė princesė, — arba gauti tarnybą prie rūmų su visu išlaikymu iš virtuvės likučių?

Varnas ir jo sužadėtinė gražiai nusilenkė ir paprašė palikti juos prie rūmų. Jie pagalvojo apie ateinančią senatvę ir atsakė:

— Gerai turėti užtikrintą duonos kąsnelį gyvenimo pabaigoj!

Princas atsikėlė ir užleido savo lovą Gerdai — toks jis jai buvo geras. Ji sunėrė savo rankutes ir pagalvojo: „Kokie geri žmonės ir paukščiai!" Paskui užmerkė akis ir užmigo. Tada vėl pasirodė sapnai, dabar jie buvo panašūs į angelus, vežėsi mažas rogutes, o jose sėdėjo Kajus ir linksėjo galvą Gerdai. Bet tai buvo tik sapnas, ir, kai mergaitė atbudo, viskas išnyko.

Kitą dieną aptaisė ją nuo galvos iki kojų šilkais ir aksomais ir leido viešėti rūmuose, kiek jai patiko, bet ji ėmė prašyti, kad jai duotų vežimuką su arkliu ir batukus, ji norėjo vėl keliauti per žmones, ieškodama savo draugo.

Ji gavo gražias drapanas, batukus ir movą, o kai atsisveikino su visais, prie vartų privažiavo karieta iš gryno aukso, su žibančiais ant durelių kaip žvaigždės princo ir princesės herbais, o vežėjas ir tarnai turėjo ant galvų mažas aukso karūnėles. Princas ir princesė patys pasodino Gerdą į karietą ir palinkėjo jai laimingos kelionės. Varnas, jau vedęs, lydėjo ją tris mylias, jis tupėjo karietoj šalia jos. Jo pati tupėjo ant vartų ir pleveno sparnais; ji nelydėjo Gerdos, jai nuolat sopėjo galvą nuo to laiko, kai gavo pastovią vietą prie rūmų ir pradėjo persivalgyti. Karieta buvo išklota saldžiais riestainiais, o po sėdyne pridėta vaisių ir meduolių.

— Sudiev! Sudiev! — šaukė princas ir princesė.

Gerda ėmė verkti, varno pati irgi. Karietai pavažiavus tris mylias, varnas atsisveikino su mergaite. Sunku buvo skirtis! Varnas užsiskrido ant medžio ir plasnojo sparnais tol, kol karieta, žibanti kaip saulė, išnyko jam iš akių.

PASAKA PENKTA

Galvažudžiukė

Gerda įvažiavo į didelį mišką, o karieta taip spindėjo, jog jos akinančios šviesos negalėjo galvažudžiai pakęsti.

— Auksas, auksas! — rėkė jie, pagriebė arklius už apinasrių, užmušė vežėją su tarnais ir ištraukė iš karietos Gerdą.

— Aure, kokia riebi ir graži, matyti, riešutais penėta! — tarė senė galvažudė su šiurkščia barzda ir užgriuvusiais ant akių antakiais. — Bus gardesnė už riebiausią avieną! Tai bent turėsim pokylį!

Ir ji ištraukė žibantį peilį, nuo kurio kiekvienam per visą kūną ėjo šiurpuliai.

— Ai! — staiga ji sušuko. Tai jai įkando į ausį jos tikra išdykusi duktė, atsinešta ant nugaros.

— O, tu bjaurybė! — sušuko ant jos motina, pamiršusi Gerdą.

— Ji lakstys su manim, — pasakė galvažudžiukė. — Ji atiduos man savo movą, atiduos gražias drapanas ir miegos su manim mano lovelėj.

Ji vėl įkando motiną ir taip skaudžiai, jog galvažudžio pati pašoko į aukštį ir ėmė ratu suktis. Visi galvažudžiai ėmė juoktis ir sakė:

— Žiūrėkit, kaip ji šoka su savo dukrele!

— Aš noriu sėsti į karietą, — tarė galvažudžiukė, ir jos noras buvo išpildytas, nes ji buvo labai išlepinta ir atkakli.

Ji atsisėdo šalia Gerdos, ir karieta ėmė dardėti per akmenis ir duobes. Galvažudžiukė buvo tokio didumo kaip Gerda, bet stipresnė, plačių pečių ir tamsaus veido. Jos akys buvo visai juodos, bet kažkokios nesmagios. Ji apkabino Gerdą ir tarė:

— Jie tavęs nežudys, kol aš ant tavęs neužpyksiu. Tu būsi kokia princesė?

— Ne, — atsakė mergaitė ir papasakojo, kiek ji privargo ir kaip ji myli Kajų.

Galvažudžiukė rimtai pažvelgė į Gerdą, pakraipė galvą ir atsiliepė:

— Tavęs nežudys, nors aš ir papykčiau, greičiau aš tave nužudysiu!

Ir ji nušluostė ašaras Gerdai, o paskui sukišo abi savo rankas į jos minkštą, šiltą movą.

Pagaliau karieta įvažiavo į galvažudžių kiemą ir sustojo. Jų mūro namai buvo supleišėję, iš plyšių skraidė varnai ir varnos. Iš už kertės išlindo baisūs šunys; jie buvo labai dideli, kiekvienas galėjo praryti žmogų, tačiau jie tik šokinėjo, bet nelojo: loti buvo jiems uždrausta.

Dideliame sename ir aprūkusiame kambaryje vidury aslos kūrenosi ugnis; dūmai kilo aukštyn ir, draikydamiesi palubėje, ieškojo tako išeiti; ant vąškaro pakabintame katile virė sriuba, o ant iešmų kepė kiškiai ir triušiai.

— Naktį gulėsi kartu su manim, šalia mano paukštelių, — pasakė Gerdai galvažudžiukė.

Pavalgiusios ir pagėrusios, jos nuėjo į kampą, kur ant grindų buvo patiesti šiaudai. Aukštai ant karčių tupėjo gal šimtas karvelių, ir jie miegojo, o kai prisiartino mergaitės, jie sukrabždėjo.

— Visi mano, — pasigyrė galvažudžiukė ir, pagriebusi vieną karvelį už kojų, gerai papurtė, tas tik sparnais suplasnojo. — Še, pabučiuok! — tarė ji ir tėškė karvelį Gerdai į veidą. — O čia tupi mano miškiniai, — pasakojo ji toliau, rodydama du karvelius, tupinčius sienos įduboj už medinių virbalų. — Jie tokie pakartuvės, reikia laikyti gerai uždarius, kitaip tuoj išlėks į mišką! O čia štai stovi mano senis Be. — Ir mergaitė patraukė pririštą už ragų prie sienos šiaurės elnią su žibančiu vario kaklasaičiu. — Tą irgi reikia lai-

kyti gerai pririšus, gali tuoj pabėgti. Kiekvieną vakarą aš jam kasau kaklą su šiuo aštriu peiliu, jis to baisiai bijo. — Ir, ištraukusi iš sienos plyšio ilgą peilį, patraukė per kaklą elniui. Vargšas elnias ėmė spardytis, o galvažudžiukė gardžiai iš to juokėsi, paskui nusivedė Gerdą gulti.

— Ar tu ir guli su peiliu? — paklausė Gerda, su baime žiūrėdama į peilį.

— Visados su peiliu! — atsakė galvažudžiukė. — Juk nežinai, kas gali atsitikti. Bet dar kartą papasakok apie Kajų ir apie savo keliones.

Gerda papasakojo. Miškiniai karveliai dar burkavo, o kiti jau miegojo. Galvažudžiukė su viena ranka apkabino Gerdos kaklą, o kitoj laikė peilį, ir netrukus ėmė knarkti, o Gerda negalėjo sudėti akių, vis galvojo, ar ją nužudys, ar paliks gyvą. Galvažudžiai sėdėjo aplink ugnį, gėrė ir dainavo, o senė galvažudė visaip vartaliojosi. Baisu buvo vargšei mergaitei į tą viską žiūrėti!

Staiga miškiniai karveliai suburkavo:

— Burkū, burkū! Mes matėme Kajų! Balta vištа nešė jo rogutes ant nugaros, o jis sėdėjo Sniego karalienės rogėse. Jie skrido viršum miško, kada mes tupėjom lizde, tik išriedėję iš kiaušinio; ji pūstelėjo į mus, ir visi žuvo išskyrus mus du. Burkū, burkū!

— Ką jūs sakote! — sušuko Gerda. — Ar jūs nežinote, kur nulėkė Sniego karalienė?

— Tikriausiai į Lapių žemę, ten amžinai sniegas ir ledas. Geriau paklausk to ten pririšto elnio.

— Tiesa, ten amžinas sniegas ir ledas, baisiai kaip gražu! — atsiliepė šiaurės elnias. — Koks smagumas ten lakstyti didžiausiomis mirgančiomis sniego lygumomis! Sniego karalienė turi ten savo vasaros palapinę, o jos nuolatinė pilis stovi aukštai prie šiaurės ašigalio, saloj, vadinamoj Špicbergenu.

— O Kajau, mielas mano Kajau! — atsiduso Gerda.

— Gulėk ramiai! — pasakė galvažudžiukė. — Tuoj įvarysiu peilį į pilvą!

Rytą Gerda papasakojo, ką girdėjo iš miškinių karvelių, o galvažudžiukė rimtai pažiūrėjo į Gerdą, pakraipė galvą ir tarė:

— Gerai! O tu žinai Lapių žemę? — paklausė paskui šiaurės elnio.

— Kur aš nežinosiu! — atsakė elnias, net nušvito jam akys. — Ten aš gimiau ir augau, ten laksčiau sniego lygumomis.

— Tai klausyk, — tarė Gerdai galvažudžiukė. — Matai, visi išvaikščiojo iš namų, liko tik motina; netrukus ji gurkštelės iš didžiojo butelio ir užmigs, tada aš tau šį tą padarysiu.

Čia ji pašoko iš patalo, nubėgus apkabino motiną, peštelėjo ją už barzdos ir pasakė:

— Labą dieną, mano mylima ožkyte!

O motina sprigo keletą kartų į nosį, nuo tų sprigtukų mergaitei nosis net paraudonavo ir pamėlynavo, bet visa tai iš didelės meilės.

Kai motina patraukė keletą gurkšnių iš butelio ir ėmė knarkti, duktė priėjo prie šiaurės elnio ir tarė:

— Dar kartą norėčiau tave pakutenti su savo peiliu, būtų labai man smagu, bet tiek tos, atrišiu tave nuo sieto ir leisiu vykti į Lapių žemę. Užtat tu turėsi nunešti šitą mergaitę į Sniego karalienės rūmus, kur gyvena jos mažų dienų draugas. Tikiuosi, girdėjai, ką ji pasakojo, o ji kalbėjo gana garsiai, nesunku buvo tau nugirsti.

Šiaurės elnias iš džiaugsmo pašoko aukštyn. Galvažudžiukė pasodino ant jo Gerdą, tvirtai pririšo ją ir net davė mažą pagalvėlį, kad minkščiau būtų sėdėti.

— Nieko nepadarysi, — tarė ji, — grąžinu tau ir kailines kurpeles, kad nesušaltų kojos! O movą pasiliksiu sau, per daug ji jau graži. Bet aš nenoriu, kad tu šaltum: imk

mano motinos pirštines, tokios didelės, tau bus lig alkūnių. Maukis jas! Matai, dabar tavo rankos atrodo tokios kaip mano bjauriosios motinos.

Gerda verkė iš džiaugsmo.

— Nekenčiu, kad kas žliumbia! — pasakė galvažudžiukė. — Dabar turėtum džiaugtis. Še tau dar du kepaliukai duonos ir kumpis, kad nereikėtų alkti.

Duoną ir kumpį sukrovė ant elnio. Paskui galvažudžiukė atidarė duris, sušaukė šunis į triobą, perpjovė su peiliu virvę, su kuria elnias buvo pririštas, ir tarė jam:

— Dabar drožk ir žiūrėk mergaitės!

Gerda ištiesė galvažudžiukei abi rankas su didelėmis pirštinėmis ir atsisveikino su ja. Šiaurės elnias šoko bėgti kiek tik gali per kelmus ir akmenis, per miškus, per balas, per pievas. Staugė vilkai, krankė varnos. „Up, up!“ — lyg sučiaudėjo iš dangaus ugnis.

— Tai mano sena šiaurės pašvaistė! — nudžiugo elnias. — Žiūrėk, tartum degte dega!

Ir jis bėgo tolyn, nestodamas nei dieną, nei naktį. Kol suvalgė visą duoną, paskui ir kumpį, jie atvyko į Lapių žemę.

PASAKA ŠEŠTA

Lapė ir suomė

Ten jie sustojo prie mažos apskurdusios triobelės; jos stogas buvo nusviręs beveik lig žemės, o durys tokios žemos, jog žmonės turėjo pro jas repečkomis įeiti ir išeiti. Namie tebuvo viena sena lapė, ji kepė žuvį, užsidegusi lemputę su žuvies taukais. Elnias jai apsakė visą Gerdos istoriją, bet pirmiau savo paties, galvodamas, kad ji daug svarbesnė, o Gerda buvo labai sušalusi ir negalėjo kalbėti.

— Oi jūs vargšai! — tarė senė. — Ilgai dar turėsite keliauti! Reiks nulėkti dar šimtą su viršum mylių, kol pasieksite vietą, kur gyvena Sniego karalienė ir kas vakaras leidžia bengališką ugnį. Parašysiu keletą žodelių ant rūkytos žuvies, popieriaus neturiu, ir nunešite ten gyvenančiai suomei; ji jus geriau pamokys, ką daryti.

Kai Gerda sušilo, pavalgė ir atsigėrė, senelė parašė keletą žodžių ant rūkytos žuvies, liepė Gerdai gerai ją saugoti, paskui pririšo mergaitę ant elnio nugaros, ir tas vėl ėmė bėgti. „Up, up!" — vė sučiaudėjo dangus, ir visą naktį švietė graži šiaurės pašvaistė. Galop elnias su Gerda pribėgo suomės triobelę ir pasibeldė į kaminą, nes triobelė buvo be durų.

Viduj buvo baisiai karšta, pati suomė vaikščiojo beveik nuoga, buvo mažo ūgio ir labai nešvari. Tuojau nutaisė Gerdutę, numovė pirštines ir kurpeles, kad jai nebūtų per šilta, elniui padėjo ant galvos gabalą ledo ir paskui perskaitė, kas buvo parašyta ant rūkytos žuvies. Perskaitė tris kartus, išmoko viską atmintinai ir tada žuvį įmetė į verdantį puodą, kad ji niekais nenueitų.

Elnias pirmiausia apsakė savo paties istoriją, paskui istoriją Gerdos, o suomė tik mėtė savo išmintingas akis, bet nieko nekalbėjo.

— Tu tokia išmintinga! — tarė elnias. — Tu gali su vienu siūlu surišti visus keturis vėjus. Žinau, kad, atrišus jūreiviui vieną mazgą, pučia geras vėjas, atrišus antrą — pasidaro smarkus vėjas, o atrišus trečią ir ketvirtą — ima siausti baisiausia vėtra, medžiai griūte griūva. Prašom išvirti mergaitei tokio gėrimo, kad ji gautų sveikatą dvylikos vyrų ir nugalėtų Sniego karalienę.

— Sveikatą dvylikos vyrų? — paklausė suomė. — Kam jai reikalinga tokia sveikata?

Paskui ji priėjo prie lovos, ištraukė didelę suvyniotą odą ir atvyniojo ją. Oda buvo išrašyta keistomis raidėmis, suo-

mė įniko jas skaityti su tokius atsidėjimu, jog prakaitas nuo kaktos per nosį jai varvėjo.

Elnias vėl prašė padėti Gerdai, o pati Gerda žiūrėjo į suomę tokiomis maldaujančiomis ir pilnomis ašarų akimis, jog ta mirktelėjusi nusikvietė elnią į pirkios kampą ir, dėdama jam ant galvos ledą, kuždėjo:

— Kajus tikrai yra pas Sniego karalienę; jam ten nieko netrūksta, ir jis galvoja, kad geriau negali būti pasauly. Taip jis galvoja dėl to, kad į akį ir į širdį turi įkritusią to veidrodžio mažutę šukelę. Tą reikia jam ištraukti, kitaip jis niekados neišsivaduos iš Sniego karalienės valdžios.

— Ar nesuteiktum Gerdai tokią galybę?

— Negaliu suteikti jai didesnės galybės, kaip ji dabar turi. Argi nematai, kokia ji galinga? Juk jai padeda žmonės ir paukščiai! Ji basa apėjo daugiau kaip pusę pasaulio! Jos visa galybė eina iš to, kad yra geras ir nekaltas vaikas. Jei ji pati negalės patekti į Sniego karalienės rūmus ir ištraukti stiklo šukelės iš Kajaus akies ir širdies, tai tuo mažiau mes jai padėsim. Už dviejų mylių nuo čia prasideda Sniego karalienės sodas, nunešk ten mergaitę ir palik pusnyje prie didelio krūmo, aplipusio raudonomis uogomis, ir netrukdamas grįžk atgal.

Sulig tais žodžiais suomė pasodino Gerdą elniui ant nugaros, ir tas kaip iš ugnies ėmė lėkti.

— Oi, palikau savo kurpiukes ir pirštines! — sušuko Gerda, pajutusi baisų šaltį. Bet elnias, nieko nepaisydamas, bėgo toliau, kol pribėgo krūmą su raudonomis uogomis. Ten nulaipino mergaitę į sniegą, pabučiavo ją į lūpas, ir jam iš akių pasruvo didelės kaip žirniai ašaros. Paskui apsigręžęs dūmė kiek galėdamas atgal. O vargšė mergaitė paliko viena baisiame šaltyje be kurpių ir be pirštinių.

Šoko ji tada bėgti kiek tik gali tolyn, jai iš priešais krito snaigės, bet ne iš dangaus — dangus buvo giedras nuo šiaurės pašvaistės. Kuo arčiau žemės buvo krintančios snaigės,

tuo jos darėsi didesnės. Gerda atsiminė, kokios didelės ir nuostabios būdavo snaigės, kai ji žiūrėdavo į jas pro didinamąjį stiklą, bet čia buvo daug didesnės ir nuostabesnės. Jos buvo gyvos, jos buvo priešakinė Sniego karalienės sargyba ir turėjo keisčiausius pavidalus. Vienos atrodė kaip dideli baisūs ežiai, kitos buvo panašios į gyvačių kamuolius su iškištomis galvomis, trečios į drūtus lokiukus su pasišiaušusiais plaukais. Bet jos visos buvo skaisčiai baltos, visos buvo gyvos.

Gerda pradėjo kalbėti „Tėve mūsų". Buvo taip šalta, jog jos kvėpuojamas oras iš burnos virto į baltą rūką. Tas rūkas vis tirštėjo ir tirštėjo, paskui iš jo pasidarė maži skaistūs angeliukai, ir jie, krisdami artyn į žemę, vis didėjo; ant galvų jie turėjo šalmus, o rankose ietis ir skydus. Jų skaičius vis augo, o pabaigus kalbėti „Tėve mūsų", buvo susirinkęs visas legionas. Angelai subadė ietimis baisiąsias snaiges, tos subyrėjo į tūkstančius gabaliukų. Dabar Gerda galėjo drąsiai žengti tolyn, angelai aptrynė jai rankas ir kojas, tada visai nebejautė šalčio ir beregint prikeliavo Sniego karalienės rūmus.

O dabar paklausykim, ką tuo laiku veikė Kajus. Jis visai negalvojo apie Gerdutę ir sapnuoti nesapnavo, kad ji būtų taip arti, prie pat pilies sienos.

PASAKA SEPTINTA

Kas buvo Sniego karalienės rūmuose ir kas paskui atsitiko

Rūmų sienos buvo sniego supustytos, o langai su durimis smarkių vėjų prakirsti. Ten buvo per šimtą tokių sniego salių įvairaus pavidalo ir didumo, didžiausia turėjo daug mylių išilgai ir skersai, jos visos buvo gražiai šviečiamos

šiaurės pašvaistės. Nors jos spindėte spindėjo šviesa, bet buvo šaltos ir tuščios. Jokio džiaugsmo, jokios linksmybės! Čia niekados nebuvo daromi pokyliai su šokiais, kurių metu būtų žaidusios pūgos ir baltieji lokiai galėję vaikščioti su paskutinėmis kojomis, rodydami savo mitrumą; čia niekados kortininkai nesibardavo ir nesipešdavo, o baltos lapelės nesirinkdavo kavutės ir jaukiai sutūpusios neleidinėjo liežuvių. Ne, Sniego karalienės salės buvo visados tuščios ir šaltos! Šiaurės pašvaistė rodydavosi tokiais vienodais tarpais, jog nesunku buvo žinoti, kada ji labiausiai įsiliepsnos ir kada priges. Vidury didžiosios tuščios sniego salės blizgėjo sušalęs ežeras, o jo ledas buvo suskilęs į tūkstantį į vienas kitą visai panašių, lyg kokio menininko padarytų, kąsnelių. Būdama namie, Sniego karalienė sėdėdavo pačiame to ežero viduryje ir vadindavo tą ežerą išminties veidrodžiu, laikydama jį vieninteliu ir geriausiu veidrodžiu pasaulyje.

Kajus buvo pamėlynavęs nuo šalčio, tapęs beveik juodas, bet jis to nejuto — Sniego karalienės pabučiavimai atėmė jam jautrumą šalčiui, jo širdis buvo pavirtus į ledą. Jis rankiojo plokščius kampuotus ledo kąsnelius, juos dėliojo, kad kas išeitų, kaip mes dėliojame iš medžio gabaliukų visokias figūras ir vadiname tai kinišku žaidimu. Savo sudarytas figūras Kajus laikė didžiausios gražybės ir svarbos dalyku. Taip jis galvojo dėl patekusio į jo akį to prakeikto stiklo kruslelio. Iš ledo kąsnelių Kajus dėliojo visokius žodžius, bet niekaip negalėjo sudėti žodžio „amžinybė“, nors labai to norėjo. Sniego karalienė buvo jam sakiusi: „Tik sudėk šitą žodį, ir tu būsi sau viešpats, o aš tau padovanosiu visą pasaulį ir priedo dar naujas pačiūžas!“ Bet sudėti jis to žodžio nemokėjo.

— Dabar lėksiu į šiltus kraštus, — pasakė Sniego karalienė, — pažiūrėti savo juodųjų puodų. — Juodaisiais puodais ji vadino ugnikalnius Etną ir Vezuvijų. — Aš juos

kiek pabalinsiu. Tai jiems pravers, kai sniegas apibarstys citrinas ir vynuoges.

Ir Sniego karalienė išlėkė, o Kajus paliko vienas didžiausioj ledo salėj. Jis žiūrėjo į ledą ir vis galvojo galvojo, net jam galvą ėmė sopėti. Sėdėjo vienoj vietoj nekrutėdamas ir išbalęs, tartum būtų negyvai sustingęs.

Tuo metu pro didžiuosius rūmų vartus įėjo Gerda. Priešais pūtė baisus vėjas, o ji sukalbėjo vakarinę maldą, ir vėjas nurimo, lyg užmigo. Tada mergaitė įžengė į didžiulę tuščią sniego salę ir išvydo Kajų. Prišokus apkabino jį ir sušuko:

— Kajau! Mielas mano Kajau! Pagaliau tave radau!

O jis sėdėjo visas sustingęs ir šaltas. Gerda pravirko, jos karštos ašaros krito Kajui ant krūtinės, pasiekė širdį, sutirpdė ledą ir stiklo šukelę. Kajus pažvelgė į Gerdą, o ji sugiedojo:

Žydi lelijos ir rožės daržely,
Jėzų atrasime mes ten vaikelį!

Šoko tada Kajui ašaros iš akių, su ašaromis kartu iškrito ir stiklo krislelis; jis pažino Gerdą ir džiaugsmingai sušuko:

— Gerdute! Brangiausia mano Gerdute! Kur taip ilgai buvai? Kur aš pats buvau? — Apsidairė aplink. — Kaip čia šalta, kaip čia tuščia!

Jis prisiglaudė prie Gerdos; ta juokėsi ir verkė iš džiaugsmo. Buvo toks didelis džiaugsmas, jog ledo kąsneliai ėmė šokinėti, o kai pavargo, jie sugulė, ir susidėjo tas pats žodis, apie kurį Sniego karalienė sakė, kad jei jis jį sudės, pasidarys nepriklausomas viešpats, ji dovanos jam visą pasaulį ir priedo dar naujas pačiūžas.

Gerda pabučiavo jo skruostus, ir jie paraudonavo, pabučiavo jo akis — tos ėmė spindėti kaip ir jos akys, pabu-

čiavo jo rankas ir kojas — jis vėl pasidarė sveikas ir greitas. Dabar Kajus nebebijojo Sniego karalienės grįžtant namo — čia gulėjo jos atleidžiamas jam raštas, išrašytas blizgančiomis ledo raidėmis.

Susikabinę rankomis, abudu išėjo iš tos didžios pilies. Jie kalbėjosi apie senelę ir apie rožes, žydinčias aukštai ant stogo. Visur, kur jie ėjo, vėjas nustodavo pūtęs ir pasirodydavo saulė. Prie krūmo su raudonomis uogomis jų laukė elnias. Jis buvo atsivedęs pritvinkusią elnę, ta pagirdė juos savo pienu ir pabučiavo į lūpas. Tada elniai nunešė juos pas suomę, kur jie pasišildė jos prikūrentoj pirkioj ir išsiklausinėjo apie kelią namo; paskui užsuko į Lapių žemę pas senutę, ta pasiuvo jiems naujus drabužius ir sutaisė roges. Jaunus keleivius lydėjo senutė ir abudu elniai lig Lapių žemės sienos, kur jau buvo pradėjusi kaltis pirmutinė žolė. Čia jie atsisveikino su senute ir elniais.

— Laimingai keliaukite! — atsisveikindami sakė lydėtojai.

Netrukus prikeliavo mišką. Paukšteliai čiulbėjo, medžiai sprogo. Iš miško priešais išjojo ant gražaus arklio jauna mergaitė su raudona kepuraite ir pistoletais už diržo. Gerda tuojau pažino arklį ir jojikę: arklys buvo tas pats, kur vežė aukso karietą, o mergaitė buvo toji galvažudžiukė; jai buvo nusibodę gyventi namie, dabar keliavo pasižmonėti į šiaurę, o jeigu ten nepatiktų, tai ir į kitus kraštus. Ji taip pat tuojau pažino Gerdą. Pasimačiusios abidvi labai apsidžiaugė.

— O, tu valkata! — pasveikino ji Kajų. — Kas tai matė, kad dėl tavęs reiktų klaustis į pasaulio galą!

Gerda paglostė jai veidą ir pasiteiravo, kur ir ką beveikia princas ir princesė.

— Jie iškeliavo į svetimus kraštus, — atsakė galvažudžiukė.

— O varnas? — paklausė Gerda.

— Varnas nuskribo. Varna paliko našlė, nešioja dabar juodą vilnonį siūlą ant kojos ir amžinai dejuoja. Bet tas viskas niekai, geriau papasakok, kaip tau klojosi ir kaip tu jį radai!

Gerda ir Kajus viską jai apsakė.

— Tra ta ta, tra ta ta! — sušuko galvažudžiukė, paspaudė atsisveikindama abiem rankas, prižadėjo juos aplankyti, jei atsitiks kada keliauti pro jų miestą, ir kaip žaibas išnyko iš akių. O Kajus ir Gerda ėjo toliau, susiėmę rankas, ir, kur jie ėjo, viskas žaliavo, viskas žydėjo, buvo pavasaris. Skambėjo bažnyčių varpai, ir jie pažino aukštus bokštus gimtojo miesto. Jie užlipo pažįstamais laiptais ir įėjo į kambarį, kur viskas buvo kaip seniau, o laikrodis vienodai taksėjo „tik, tak!“, ir rodyklės sukosi aplinkui. Tik eidami pro duris pastebėjo, kad jie jau užaugę žmonės. Žydinčios rožės nuo latako žiūrėjo pro atvirą langą, ten tebestovėjo mažos vaikų kėdutės. Kajus ir Gerda susėdo ant jų ir susiėmė rankas. Sniego karalienės rūmų šaltas gražybes užmiršo kaip baisų sapną. Senelė sėdėjo nušviesta saulės ir balsu skaitė iš savo didelės biblijos: „Jei nebūsite kaip vaikai, neįeisite į dangaus karalystę!“

Kajus ir Gerda pažvelgė viens kitam į akis ir dabar suprato senos giesmės prasmę:

Žydi lelijos ir rožės darželу,
Jėzų atrasime mes ten vaikelį!

Taip jie ten sėdėjo greta, jau užaugę, bet kaip vaikai, jų širdys tebebuvo vaikų, o iš dangaus švietė skaisti saulė, ir aplinkui kvepėjo pavasario oras.

Bjaurusis ančiukas

ražu buvo už miesto. Vasara buvo puiki; laukuose geltonavo rugiai, žaliavo avižos; šienas pievose gulėjo sudėtas į kupetas. Gandras ilgakojis stypčiojo varlinėdamas ir kažin ką kalbėjo egiptietiškai; tos kalbos jis buvo išmokęs iš savo motinos. Aplink laukus ir pievas žaliavo dideli miškai, o tuose miškuose telkšojo daugybė pelkių ir gilių ežerų. Tikrai gražu ir malonu buvo už miesto!

Ant kalnelio, paskendę saulės spinduliuose, margavo seni dvaro rūmai, apkasti giliais grioviais. Nuo rūmų sienų ligi pat vandens augo dideliausi krūmai varnalėšų, tokie aukšti ir tokiais plačiais lapais, jog po kai kuriais iš jų galėjo vaikai stovėti. Čia buvo taip tylu ir ramu, kaip didžiausiame miško tankumyne. Čia savo gūžtoje, po varnalėšomis, tupėjo jauna antis ir perėjo ančiukus. Tupėti antelei čia labai pakyrėjo. Laukti galo sunku jai buvo ypač dėl to, kad ją retai kas telankė. Kitos antys mėgo labiau plaukyti po vandenį, nekaip tupėti po varnalėšomis ir kvarksėti su ja.

Pagaliau kiaušiniai pradėjo kaltis po vienas kito. „Pi! pi!“ — sučiepsėjo gūžtoje, ir iš kiekvieno kiaušinio pasirodė galvutė.

— Kvar! kvar! — sukvarksėjo antis, ir visi ančiukai susirinko aplink ją po žaliais lapais ir ėmė dairytis į visas puses. Žinodama, kad žalia spalva sveika akims, motina leido jiems dairytis, kiek tik jie norėjo.

— Koks dėlto didelis tas pasaulis! — stebėjosi visi ančiukai.

Iš tikrųjų, dabar jiems buvo daug plačiau vietos, nekaip pirmiau kiaušiniuose.

— Jūs manote, kad čia jau visas pasaulis? — sakė motina, — kur čia! Jis traukiasi dar daug toliau, kaip į aną pusę sodo, tiesiai į klebono lauką, bet ten ir aš pati dar nesu buvusi. Ką, ar visi jūs dabar čia esate? — klausė ji ir pasistojo. — Ne, dar ne visi, pats didysis kiaušinis tebėra sveikas. Kada gi bus jau galas? Veikiai aš visai nebeteksiu kantrybės!

Ir vėl ji atsitūpė.

— O ką? Kas girdėti? — paklausė senė antis, atėjusi jos aplankyti.

— Štai vieno kiaušinio, kad žinotum, negaliu įveikti! — skundėsi perekšlė, — vis nesikala... Užtat pažiūrėk, kokie kiti: ar buvai mačiusi bent kartą tokių gražių ančiukų? Visi jie — gyvas tėvas, o jis, netikėlis, ir aplankyti manęs nenori.

— Duok man pažiūrėti tą kiaušinį, kuris nesikala, — tarė senė antis. — Tikėk manim, tai bus kalakuto kiaušinis! Taip ir mane kartą apgavo. Turėjau tada vargo su tais kalakučiukais: jie baisiai bijo vandens! Aš niekaip negalėjau įsikviesti jų į vandenį; kvarksėjau, kvarksėjau — ir niekas negelbėjo. Parodyk man tą kiaušinį!.. Gi kaip kalakuto! Mesk jį ir geriau pamokyk kitus plaukyti.

— Ne, patupėsiu dar truputį, — atsakė jaunoji antis. — Tiek tupėjau, galiu dar kelias dienas patupėti.

— Kaip sau nori! — atsakė senė antis ir nuėjo.

Galų gale ir didysis kiaušinis trūko. „Pi! pi!“ — sučiep-

sėjo ančiukas ir išriedėjo iš kiaušinio. Tik koks buvo didelis ir bjaurus! Antis, pažiūrėjusi į jį, tarė:

— Koks didelis ančiukas! Visai nepanašus į kitus! Ar nebus jis tiktai kalakučiukas? Tai mes tuoj pamatysim! Turės jis man lįsti į vandenį, kad ir pačiai tektų stumte įstumti.

Kitą dieną oras buvo puikus, saulė švietė varnalėšas. Antis su visa šeima nusileido į upelį. Pūkšt į vandenį. „Kvar, kvar!" — pašaukė, ir visi ančiukai paskui vienas kitą suvirto į upelį. Vanduo apliejo jiems galvas, bet jie tuojau iškilo į viršų ir gražiai ėmė plaukti. Kojytės pačios dirbo. Net bjaurusis plikas ančiukas, ir tas nuplaukė kartu su visais.

— Ne, čia ne kalakučiukas, — tarė motina, — žiūrėk, kaip jis puikiai dirba kojytėmis ir kaip tiesiai plaukia! Ne, jis tikras mano vaikas... Tiesą sakant, jis ir labai gražus, reik tik gerai įsižiūrėti. Kvar! kvar! sekite paskui mane, vaikučiai, aš jums parodysiu platųjį pasaulį, nuvesiu jus į paukštyną; tiktai nesitolinkit nuo manęs, kad jūsų kas nesumindytų, o labiausiai saugokitės kačių!

Ir jie atėjo į paukštyną. Tenai buvo tuo metu pakilęs didelis triukšmas: dvi šeimos pešėsi dėl ungurio galvos, kuri galų gale teko katei.

— Žiūrėkite, taip tat visuomet esti šiame pasaulyje, — tarė senė antis ir pasikasė snapą — ji ir pati norėjo ungurio galvutės.

— Eikite dabar toliau ir gražiai pasveikinkite aną seną antį: ji čia vyriausia. Ji Ispanijos kilimo ir todėl tokia drūta. Matote, jai ant kojos raudonas raištelis — tai neapsakomai gražu; tai yra didžiausia garbė, kurią gali įgyti antis. Vadinas, bijo, kad ji neprapultų. Ta žymė jai duota, kad galėtų ją pažinti ir žmonės, ir gyvuliai. Bet eikite toliau ir nerieskite kojyčių į vidų; gerai išauklėtas ančiukas kečia jas kiek galėdamas plačiau, kaip tėvas ir motina. Šitaip, žiūrėkit! O dabar palenkite galvas ir tarkite: „kvar!"

Jie taip ir padarė. Kitos antys skersai žiūrėjo į juos ir garsiai kalbėjo: „Štai dar vienas pulkas, lyg be jų čia mūsų maža būtų! O vienas koks dar negražus! Mes to nesikęsime!“ Ir tuojau viena antis prilėkusi įžnybo jam į kaklą.

— Labai prašau jo neskausti! — tarė motina, — juk jis niekam nieko nedaro.

— O kam jis toks didelis ir visai nepanašus į kitus, — atšovė įžnybusi jam antis, — gerai reikia jį apžnaibyti.

— Jos labai gražūs vaikučiai, — atsiliepė senė antis su raišteliu aplink koją, — tiktai vienas nenusisekė. Ar negalima būtų jo perdirbti?

— Tai negalimas daiktas, poniute! — atsakė motina. — Tiesa, jis negražus, bet labai gero būdo ir plauko taip pat gerai, kaip ir kiti, ir dar geriau, turiu pasakyti, už kitus. Aš manau, kad ilgainiui jis kiek pamažės ir susilygins su kitais; jis per ilgai išbuvo kiaušinyje ir todėl išėjo toks nedailus. — Ir motina pakasė ančiukui nugarėlę ir suglostė plunksneles. — Be to, — pridėjo ji, — jis yra antinas, ir jam gražumas nereikalingas... Aš manau, jis bus labai stiprus ir toli nueis.

— Kiti vaikeliai labai gražūs, — tarė ispanė, — būkite kaip namie, o jei rastumėt ungurio galvelę, ją galite man atnešti.

Ir jie ten buvo kaip namie. Bet tą ančiuką, kuris paskutinis išriedėjo iš kiaušinio ir buvo toks negražus, visi pešė ir juokėsi iš jo. Jį stumdė ir žnaibė ne tik antys, bet ir vištos. „Per didelis!“ — tvirtino visi, o kalakutas, — gimęs pentinuotas ir dėl tos priežasties statęsis paukščių karaliumi, — išsipūtė, kaip laivas visas bures iškėlęs, pribėgo prie ančiuko, ką sumurmėjo ir iš piktumo kaip vėžys paraudo. Nelaimingas ančiukas nežinojo, kur gyvas dingti. Jam buvo skaudu ir graudu, kad jis toks bjaurus ir visi paukščiai iš jo juokiasi.

Taip praėjo jam pirmoji diena, bet toliau dar prasčiau buvo. Nelaimingąjį ančiuką varė visi nuo savęs. Net seserys ant jo pyko ir nuolat sakė: „Kad bent katinas tave pagautų, tokį bjaurybę!“ Motina taip pat neiškentė kartą nepasakiusi: „Pasitrauktum kur nors atokiau!“ Ir antys jį žnaibė, vištos kapojo, mergaitė, kuri lesino paukščius, spardė jį kojomis.

Galų gale ančiukas nebeiškentęs skrido per tvorą. Maži paukšteliai išsigando ir pakilo iš krūmų. „Vis tat dėl to, kad aš toks bjaurus“, — tarė sau ančiukas ir užsimerkė, bet nesiliovė bėgti toliau, kol pribėgo didelę balą, kur gyveno laukinės antys. Čia jis ištupėjo visą naktį, buvo nuliūdęs ir po tos kelionės labai pavargęs.

Ryto metą laukinės antys pakilo ir pastebėjo nematytą svečią. „Koks čia būtų paukštis?“ — klausė jos. Ančiukas linkčiojo į visas puses ir kaip mokėdamas kiekvieną sveikino.

— Neregėtas tavo bjaurumas! — badė jam akis laukinės antys, — bet mums būtų vis tiek, kad tik neįsigeistum kurios mūsų antelės vesti.

Vargšas! jis nei galvoti negalvojo apie pačias. Jis vieno daikto tenorėjo: kad jam leistų gulėti melduose ir gerti balos vandenį.

Taip ištupėjo jis ten dvi dienas. Tuomet atskrido du laukiniai žąsinai; jie buvo dar neseniai išriedėję iš kiaušinio ir todėl labai drąsūs.

— Klausyk, drauge! — tarė jie, — tu toks bjaurus, jog negali mums kliūti; ar nenorėtum kartais skristi su mumis kur pasižmonėti? Čia netolimais yra kita pelkė, kur gyvena kelios grakščios ir meilios žąselės, visos jos netekėjusios ir moka gražiai gagenti. Tu gali ten rasti sau laimę, nors ir nelabai dailus esi.

„Pykšt! pokšt!“ šovė kas tuo tarpu, ir abudu žąsinėliai krito negyvi į meldus; nuo jų kraujo paraudo vanduo. „Pykšt! pokšt!“ šovė vėl, ir visas būrys žąsų pakilo iš meldų.

Paskiau dar labiau ėmė šaudyti. Buvo didelė medžioklė.

Medžiotojai turėjo apsiautę visą balą; kai kurie buvo įlipę net į medžius, išaugusius pabaly. Melsvi dūmai kaip koks debesėlis slinko pro didelius medžius ir nyko toli už balos. Į balą atbėgo medžiotojų šunys: pūkšt, pūkšt! — nendrės ir viksvos linko į visas šalis, o vargšas ančiukas vos gyvas buvo iš baimės. Norėdamas pakišti galvą po sparneliu, jis truputį pasijudino ir išvydo priešais baisiai didelį šunį: jam liežuvis buvo visas išlindęs, ir akys degte degė. Jis prasižiojo ir buvo besiekiąs savo baltais dantimis griebti ančiuką, bet... šlept, šlept! nubėgo atgal, neliesdamas paukštelio.

— Dievui dėkui! — tarė ančiukas ir atsiduso lengviau, — aš toks bjaurus, jog nei šuo nenori manęs imti. Ir jis prisigūžęs ištupėjo nendrėse visą laiką, kol pro jo ausis švilpė šratai ir pykšėjo po vienas kito šūviai.

Tik vakarop viskas nutilo; bet ančiukas vis dar nedrįso pakilti: palaukė dar kelias valandas, paskui atsargiai apsidairė aplinkui ir leidosi bėgti, kiek kojos nešė. Tekinas bėgo per laukus ir pievas; staiga pakilo tokia audra, jog sunku buvo toliau bėgti.

Iki nakties pribėgo stovinčią vieną trobelę. Trobelė buvo tokia sena, jog pati nežinojo, į kurį šoną virsti, ir dėl to tebestovėjo. Audra taip baisiai siautė, jog ančiukas turėjo pritūpti, kad vėjas jo nenuneštų. Oras ėjo vis prastyn ir prastyn. Galų gale pastebėjo, kad trobelės durys nušoko nuo vieno kablio ir taip persikreipė, jog pro tarpą galima buvo įlisti į vidų. Ančiukas taip ir padarė.

Trobelėje gyveno viena senelė, kuri turėjo vištytę ir katiniuką. Katiniuką ji vadino „sūneliu“; tas mokėjo murkti, gražiai į viršų riesti kuprą ir net žiežirbas leido, bet tam reikdavo jį paglostyti aukštyn, prieš plaukus. Vištytės buvo visai mažos, trumputės kojytės, ir todėl senelė ją vadino latuke; vištytė dėjo gerus kiaušinius, ir senutė mylėjo ją kaip tikrą vaiką.

Rytą svetimąjį ančiuką tuoj pastebėjo: katinėlis sumurksėjo, vištelė sukudaksėjo.

— Kas atsitiko? — paklausė senutė. Ji neįmatė, ir jai pasirodė, kad tas ančiukas bus kokia paklydusi riebi antis.

— Tai bent radinys! — tarė ji, — dabar man bus ir ančių kiaušinių. Kad tik jis nebūtų antinas!

Reik ištirti. Ir senelė ėmė lesinti ančiuką ir laukti kiaušinių, bet tas kaip nededa, taip nededa. Katinas namuose buvo ponas, o vištytė — ponia. Jie kitaip nesakydavo, kaip: „Mes ir visas pasaulis!“, nes tarėsi atstoją visą pusę pasaulio ir net jo gerąją dalį. Ančiukas manė kitaip, bet vištytė su tuo nesutiko.

— Ar tu gali kiaušinius dėti? — klausė ji.

— Ne.

— Tai geriau sveikas tylėk!

O katinas klausė:

— Moki tu riesti į viršų nugarą, murkti ir žiežirbas leisti?

— Ne.

— Tad nėr ko tau nei kištis, kur išmintingi kalba!

Ančiukas glūdėjo kertelėje ir buvo labai nesmagus. Bet tuo tarpu į trobelę įsiveržė srovė lauko oro ir švystelėjo saulutė. Ančiukas baisiai panoro paplaukyti ir neiškentęs pasisakė vištelei.

— Mat dar ko prasimanys? — klausė ji. — Tu nieko neveiki, ir lenda tau į galvą visokie niekai. Dėk kiaušinius arba murk, — tad ir išrūks tie niekai iš galvos.

— Bet kaip gera plaukyti po vandenį! — sakė ančiukas. — Kaip malonu pasinerti ir jausti, kaip vanduo susilieja viršum galvos.

— Taip bent rado malonumą! — tarė vištelė. — Ar tau galva atšalo? Štai klausk katinėlio — žiūrėk, koks jis išmintingas, kito tokio aš niekur nesu mačiusi, paklausk jo, ar mėgsta jis plaukyti ir nardyti vandeny. Apie save jau nekal-

bu. Galop klausk ir senutės, mūsų ponios, — išmintingesnės už ją visam pasauly nerasi, ji tau pasakys, ar jai gera pasinerti ir jausti, kaip vanduo susilieja viršum galvos.

— Jūs nesuprantate manęs! — tarė ančiukas.

— Mes tavęs nesuprantam? Sakykit jūs man! Iš kur tu toks atsiradai, kas gali tave suprasti? Gal kartais tau rodosi, kad esi protingesnis už katiniuką ir mūsų ponią? Apie save aš jau nekalbu!.. Tu čia mums per daug nesipūsk, vyruti, ir dėkok Aukščiausiajam už visas gėrybes, kurias čia radai! Ar tu nepatekai į šiltą trobą, į gerą draugiją, kur yra ko pasimokyti? Bet tu — plepas, su tavim nemalonu turėti reikalo. Tikėk, labai aš trokštu tave atvesti į gerą kelią. Tegu aš tau sakau nemalonių dalykų, bet taip geri draugai tedaro. Verčiau dėk kiaušinius arba mokykis murkti ir žiežirbas leisti!

— Matyti, geriausia bus man iš čia kraustytis, — tarė ančiukas.

— Laimingos kelionės! — atsakė vištytė.

Ir ančiukas pabėgo. Jis plaukė ir nardė vandeny, bet visi paukščiai žiūrėjo į jį su paniekinimu, kad jis toks bjaurus.

Atėjo ruduo. Miške medžių lapai pagelto ir pajuodavo; vėjas pagriebęs kėlė juos aukštyn ir nešiojo po orą. Ėmė šalti. Sniego debesys apklojo dangų ir kabėjo žemai, o ant tvoros tupėjo varnos ir nuo šalčio krankė: „Kran! kran!“ Vien galvojant apie visą tą, jau šalta darydavos. Vargšui ančiukui buvo visai nejauku.

Vieną vakarą, — tik nusileidus saulei, — iš miško išskrido visas būrys didelių gražių paukščių. Tokių gražių ančiukas niekados dar nebuvo matęs. Jie buvo kaip sniegas balti ir turėjo ilgus lieknus kaklus: tai buvo gulbės. Išskėtusios savo ilgus gražius sparnus, jos kažin kaip nuostabiai suriko ir surikusios nušvilpė, nuūžė tolyn. Atvykusios iš šaltų kraštų, keliavo jos dabar per mėlynąsias jūras į šil-

tuosius. Jos skrido aukštai aukštai, ir vargšas ančiukas, žiūrėdamas į jas, jautė kažin kokį labai nepaprastą jausmą. Jis apsuko vandeny ratą, ištiesė aukštyn į jas savo kaklą ir staiga taip garsiai ir keistai suriko, net pats išsigando. Jis negalėjo užmiršti tų puikiųjų, laimingųjų paukščių ir, išnykus jiems iš akių, pasinėrė į pat dugną, vėl išnėrė ir išnėręs ilgai negalėjo sujaudintas atsikvošėti. Jis nežinojo, kokie tie paukščiai, nežinojo, kur jie skrenda, bet taip jam patiko, kaip niekas kitas pasaulyje. Nei kiek jiems nepavydėjo, ir ar galėjo jam į galvą ateiti, kad ir jis būtų toks pat gražus! Nelaimingas, bjaurus ančiukas būtų baisiai smagus, kad bent antys jo nevarytų iš savo tarpo.

O žiema baisiai kokia šalta buvo! Kad vanduo neužšaltų, ančiukas turėjo beveik be poilsio plaukyti; bet po kiekvienos nakties plotas, kur jis plaukiojo, ėjo mažyn ir mažyn. Tada taip kietai šalo, net ledas traškėjo; ančiukui reikėjo be atvangos kojytėmis dirbti, kad likusi eketė visai neužsitrauktų. Galų gale visai pailso, išsitiesė ir įšalo į ledą.

Ryto metą į tą vietą atėjo ūkininkas. Pastebėjęs ančiuką, jis pramušė savo klumpėmis ledą, ištraukė jį ir parnešė namo pačiai. Ten ančiukas vėl atsigavo.

Vaikai norėjo su juo pasiausti; ančiukas išsigando, bijojo, kad nepadarytų jam ko pikto, ir stačiai šoko į pieno puodynę. Pienas tykštelėjo į visas puses, šeimininkė tik rankas susiėmė, o ančiukas iš tos baimės šoko į indą su grietine, paskui į statinę miltų ir iš ten išsirito toks baisus, net pats į save buvo nepanašus! Koks klyksmas pakilo tada troboje! Šeimininkė su pagaikščiu vijosi vainodama ančiuką; vaikai rėkdami ir šaukdami bėgiojo paskui jį, versdami vienas kitą. Laimė dar, kad durys buvo atdaros: ančiukas spruko pro gulėjusius priemenėj žabus ir parvirto į sniegą, kuris buvo neseniai pasnigęs. Buvo privargęs, nebegalėjo nei iš vietos pasikelti.

Sunku būtų pasakoti visas tas nelaimes ir vargus, kuriuos teko iškentėti nelaimingajam ančiukui per visą tą žiauriąją žiemą. Kai saulė vėl ėmė šildyti žemę, jis buvo jau baloje, tarp meldų. Giedojo vieversėliai; vėl buvo grįžęs pavasaris.

Staiga ančiukas pasijuto, kad jo sparnai labai sustiprėjo, suplasnojo jais ir nušvilpė tolyn. Nei nepasijuto atsidūręs dideliame sode, kur žydėjo obelys ir kvepėjo alyvos, palenkusios savo žalias šakeles į vingrųjį upelį. Čia buvo taip gražu, taip kvepėjo pavasariu! Ir štai iš tankių medžių pasirodė trys puikios, baltos gulbės; jos mosavo sparnais ir gražiausiai plaukė vandeniu. Ančiukas pažino tuos nuostabiuosius paukščius, ir jam kažin ko labai pailgo.

— Skrisiu aš į juos, į tuos paukščių karalius. Jie mane užmuš, kad aš toks bjaurus — išdrįsau prie jų artintis. Bet tegu muša! Verčiau tegu jie mane užmuša, nekaip kentėti čia ančių žnaibymą, vištų kapojimą, paukštininkės stumdymus ir visus žiemos vargus.

Ir jis virto į vandenį ir nusuko tiesiog į puikiąsias gulbes; tos jį pastebėjo, suplasnojo sparnais ir šoko plaukti priešais.

— Muškit manè! — tarė vargšas ir, palenkęs galvą į vandenį, laukė galo.

Bet ką gi jis pamatė skaidriam vandeny? Savo paties paveikslą, tik nebe pliko bjauraus paukščio, bet baltos gražios gulbės.

Ne bėda gimti ančių tarpe, kad tik būtum iš gulbės kiaušinio.

Dabar jis net džiaugdamasis minėjo tuos vargus, kuriuos pirma gavo išvargti. Po tiek vargų jis dabar dar geriau galėjo jausti ir pažinti savo netikėtą laimę ir visą tą garbę, kurioje dabar buvo. Didelės gulbės plaukė aplink jį ir mylavo savo snapàis.

Tuo kartu į sodą atėjo keli vaikai; jie ėmė mėtyti į vandenį duoną ir grūdus, o jauniausias sušuko: „Štai nauja gulbė!“

— Tikrai, atskrido nauja gulbė! — džiaugėsi kiti ir plojo delnais, šokinėdami iš džiaugsmo; paskui nubėgo pas tėvą ir motiną, vėl sugrįžo, atsinešę duonos ir pyrago, vėl mėtė į vandenį, sakydami: „Naujoji — gražesnė už visas! Tokia jauna ir tokia graži!“ Ir senės gulbės nulenkė prieš ją savo galvas.

Ji baisai susigėdo ir — paslėpė galvą po sparnu. Ji pati nežinojo, ką daryti; buvo net per daug laiminga, bet visai nesididžiavo, nes gera širdis didybės nežino. Ji galvojo, kaip ją pirma stumdė ir kiekvienas juokėsi, o dabar visi sako, kad ji gražiausia iš visų gražiausiųjų paukščių. Net alyvos lenkė jai savo šakeles, o saulė švietė taip šiltai, taip skaisčiai. Tada ji suplasnojo sparnais, ištiesė savo lieknąjį kaklą ir džiaugsmingai sušuko: „Tikrai, tokios laimės, būdama bjauriu ančiuku, anais laikais aš nei sapnuoti nesapnavau!“

Sriuba iš dešros lazdelės

I

Sriuba iš dešros lazdelės

uikūs buvo vakar rūmuose pietūs! — sakė kartą senė pelė kitai jaunai, negalėjusiai drauge pietauti. — Sėdėjau dvidešimt pirmoj vietoj nuo karaliaus, juk tai nemenka garbė! O kiek ten buvo visokių gardėsių! Supelėjusi duona, lašinių odelė, taukinė žvakė su dešra, o paskui vėl viskas nuo pradžios. Buvo taip skanu, ir mes sušveitėm gal po dvejus pietus. Buvo visi linksmi, šnekėjomės, rėkojom kaip namie. Nieko neliko, tik viena lazdelė, ant kurios buvo užmauta dešra. Pradėjom kalbėti apie sriubą, kad ją galima išvirti iš tos lazdelės. Visi buvo girdėję, kad tokia sriuba verdama, tik niekas jos nebuvo valgęs, o tuo labiau nežinojo, kaip ją virti. Buvo pakelta taurė už tos sriubos išradėją ir juokauta, kad jai už tai bus suteikta elgetų prieglaudos viršininkės vieta. Argi ne sąmojinga? Tada pakilo nuo sosto pelių karalius ir viešai paskelbė, kad ta pelė, kuri išvirs gardžiausią sriubą iš dešros lazdelės, bus karalienė. Apsigalvoti davė metus ir vieną dieną.

— Būtų nei šio, nei to! — tarė kita pelė. — Tik iš ko virti tokią sriubą?

— Taip, iš ko ją virti? — klausė visos pelės, jaunos ir senos. Kiekviena geidė tapti karaliene, tik nei viena nenorėjo pakeliauti po pasaulį ir sužinoti, kaip virti tą sriubą, o be vargo juk niekas nesidaro. Kam gi bus malonu palikti šiltą gimtąjį kampelį, žinant, kad svetur ne kasdien pagriauši sūrio galiuką ir uostysi lašinius, o kartais gali badą padvėsti ir net pakliūti katei į nagus!

Tokie vargai atbaidė daugumą pelių nuo kelionės! Išsirado tik keturios jaunos ir drąsios pelės, pasišovusios laimės ieškoti. Kiekviena pasirinko kitą pasaulio šalį, pasiėmė dešros lazdelę, kad nepamirštų savo kelionės tikslo ir kartu turėtų kuo pasiremti.

Iškeliavo gegužės pradžioj ir po metų, vėl gegužės mėnesy, sugrįžo, bet ne visos, o tik trys; apie ketvirtą nebuvo jokios žinios, nors paskirtas laikas turėjo greitai baigtis.

Atėjo sprendimo diena.

— Taip jau esti, kad didžiausią malonumą turi kas nors pagadinti! — tarė pelių karalius ir liepė sušaukti visas peles iš plačios apygardos per daugelį mylių. Susirinkimas buvo paskirtas karaliaus virtuvėj. Pelės keliautojos sustojo skyrium į eilę, o ketvirtosios dingusios vietoj buvo padėta dešros lazdelė, aprišta juodu krepu. Visam susirinkimui buvo įsakyta tylėti, kol keliautojos pasakys savo žodį ir karalius paskelbs savo sprendimą.

O dabar paklausykime.

II
Ką matė ir ką išmoko savo kelionėj pirmoji pelė

— Kai aš išsirengiau į kelionę, — pradėjo pasakoti pelė, — galvojau, kaip ir daugelis mano amžiaus draugių, kad

jau turiu suėmusi visą žemės išmintį. Pasirodo, kad labai klydau, ir turėjo praeiti visi metai ir viena diena, kol aš pasidariau išmintinga. Iškeliavusi iš namų, aš tuojau pasiekiau jūrą ir sėdau į didelį laivą, plaukiantį į žiemius. Buvau girdėjusi, kad laivų virėjai labai gudrūs, bet mūsų virėjui, rodos, nereikėjo jokio gudrumo: laivo sandėliai buvo pilni visokios džiovintos mėsos, lašinių ir puikių paplėkusių miltų. Gyvenimas ten puikus, todėl nebuvo kur pasimokyti virti sriubos iš dešrų lazdelės. Daug dienų ir naktų mes vis plaukėm, mus supo ir liejo bangos, bet galop vis dėlto priplaukėm uostą, ir aš išlipau ant kranto.

Koks keistas jausmas: palikti savo gimtąjį kampą, plaukti laivu ir staiga atsidurti daugiau kaip už šimto mylių nuo tėvynės visai svetimam krašte!

Buvo didžiausi ten pušynai ir beržynai, o žolė taip kvepėjo, jog aš ėmiau baisiai čiaudyti ir atsiminiau dešrą. O koks ten platus ežeras! Iš arti vanduo rodėsi giedras kaip krištolas, o pasitraukus tolyn, jis darėsi juodas kaip rašalas. Po ežerą plaukė baltos gulbės, iš pirmo aš jas palaikiau puta, bet kai išlipo ant kranto, iš jų eisenos tuoj supratau, kad jos žąsų giminės. Savo kilmės nepaslėpsi! Aš pati netrukus susiuosčiau su savo giminaitėmis, su lauko ir miško pelėmis, bet nedaug iš jų galėjau sužinoti apie valgių gaminimą, o juk dėl to buvau išvykus į užsienį. Sumanymas išvirti sriubą iš dešros lazdelės joms pasirodė labai keistas, ir jos bematant tą žinią išnešiojo po visą mišką, bet visos tai laikė niekų pasaka. Todėl aš nei menkiausios vilties neturėjau, kad jau tą pačią naktį sužinosiu, kaip gaminamas tas valgis. Saulė leidosi, ir dėl to taip smarkiai kvepėjo žolės, toks buvo skaidrus ir tuo pačiu metu juodas ežero vanduo, o tam vandeny tokios gražios atrodė gulbės. Miško pakrašty tarp trejų ar ketverių namų buvo iškeltas aukštas stiebas, papuoštas vainikais ir kaspinais. Griežė muzika, vaikinai ir merginos šoko ir dainavo. Saulei leidžiantis ir mėnesiui te-

kant buvo gražu ir linksma, bet aš prie tos linksmybės nenorėjau dėtis. Kam reikalingi mažai peliukei šokiai miške? Aš glūdėjau minkštose samanose ir tvirtai laikiau naguose savo lazdelę.

Vienoj miško aikštelėj skaisčiau švietė mėnuo, o samanos taip žibėjo (drąsiai tai galiu pasakyti), kaip pelių karaliaus kailelis, tik jos buvo žalios ir malonios akiai. Staiga atsirado maži gražūs padarėliai didumo man sulig keliais. Atrodė kaip žmonės, buvo apsivilkę gražiais drabužėliais, apsiūtais musių ir uodų sparneliais. Tai buvo elfai. Jie, rodos, ieškojo ko, bet nežinojau ko, tik staiga vienas iš jų, garbingiausias, parodė į mano dešros lazdelę ir pasakė:

— Štai tas mums reikalingas! Gražiai nusmailintas galas!

Ir kuo ilgiau žiūrėjo į mano kelionės lazdelę, tuo labiau jis gėrėjosi ja.

— Galėčiau ją paskolinti, tik ne visai atiduoti, — pasakiau.

— Žinoma, tik paskolinti, tuoj grąžinsime, — atsiliepė visi, pagriebė lazdelę ir šokdami nukūrė lig tos aikštelės, kur taip puikiai žaliavo samanos. Lazdelę ten įbedė pačiame viduryje. Elfai norėjo turėti savo gegužės stiebą kaip žmonės, o mano lazdelė buvo lyg tyčia tam padaryta. Įbedę ėmė ją visaip puošti. Gražu buvo žiūrėti!

Maži voreliai apvyniojo stiebelį aukso siūlais, apkabinėjo vėliavėlėmis iš tokio plono ir balto audimėlio, jog mėnesio šviesoj man akis merkė. Paskui elfai pririnko nuo peteliškių sparnelių įvairios spalvos dulkelių ir jomis išbarstė vėliavėles, tada vėliavėlės ėmė mirgėti tūkstančiais deimantų. Dabar mano dešros lazdelės sunku buvo bepažinti — tokio kito gegužės stiebo visame pasaulyje negalėjo būti!

Paskui lyg iš po žemių prigarmėjo nesuskaitomos daugybės elfų. Jie neturėjo drabužių, bet buvo daug gražesni už

puikiausiai apsidariusius. Mane kvietė irgi pasižiūrėti į tas gražybes, bet tik iš tolo, nes aš buvau labai didelė.

Paskiau ėmė griežti muzika. Miškas aidėjo, lyg jį būtų skardenę tūkstančiai stiklinių varpelių. Pradžioj ji buvo man panaši į gulbės giesmę, toliau į gegutės kukavimą ar strazdo čerksėjimą, o paskui man rodėsi, kad giedojęs visas miškas! Skambėjo vaikų balsai, gaudė varpai, giedojo paukščiai, ir visos tos nuostabiausios melodijos ėjo nuo elfų gegužės stiebo. O tas stebuklingas instrumentas buvo mano dešros lazdelė. Niekados nemaniau, kad tokius garsus gali išduoti mano ta lazdelė, bet pasirodo, kad viskas pridera nuo to, kieno rankose ji yra. Aš buvau labai susijaudinusi ir taip griaudžiai verkiau, kaip gali verkti maža pelytė.

Naktis buvo trumpa, tuo laiku neesti žiemiuose jos ilgesnės. Auštant papūtė vėjelis, susiraukė šviesus ežero paviršius, skaidriosios vėliavėlės išsisklaidė į visas puses, o nutiestos nuo lapelio ant lapelio voratinklių girliandos, supantys tiltai ir baliustrados, arba dar kitaip kaip vadinsi, staiga dingo, lyg jų niekados nebuvo. Šeši elfai atnešė man mano dešros lazdelę ir paklausė, ar aš nenorėčiau daugiau ką iš jų gauti. Aš paprašiau pasakyti, kaip reikia virti sriubą iš dešros lazdelės.

— Juk taip, kaip mes tik darėme, — atsakė šyptelėjęs vyriausias elfas. — Tu pati viską matei, tik gal nepažinai savo lazdelės.

— Štai ką jie kalba! — pagalvojau aš ir atvirai papasakojau, koks mano kelionės tikslas ir ko laukia iš manęs tėvynė.

— Tik pasakykite, — baigdama tariau, — kokia nauda pelių karaliui ir visai didžiajai mūsų viešpatystei iš tų visų mano matytų stebuklų? Juk negaliu juos iškratyti iš dešros lazdelės ir pasakyti: „Štai lazdelė, o štai sriuba!“ Nuo to sotus nebūsi, jei bent po pietų!

Tada elfas patraukė su savo mažučiu piršteliu per mėlyną žibutės žiedo lapelį, paskui palietė dešros lazdelę ir tarė:

— Žiūrėk čia! Aš paliesiu ją, o sugrįžusi namo paliesk su ta savo lazdele šiltą karaliaus krūtinę, ir tada tuojau lazdelė apsitrauks gyvomis žydinčiomis žibutėmis, nors lauke didžiausias spigintų šaltis. Vadinas, tu grįžti namo ne tuščia! O štai dar šis tas priedo.

Bet ligi pelytė parodė tą, kas yra „šis tas“, ji palietė šiltą pelių karaliaus krūtinę, ir tuojau ta pačia akimirka išaugo iš lazdelės gražių žibučių puokštė. Žibutės taip kvepėjo, jog pelių karalius liepė arčiau stovėjusioms prie židinio kelioms pelėms tuojau kišti savo uodegų galus į ugnį, kad parūkytų kambarį plaukų svilėsiais: pelės nemėgsta žibučių kvapo, jų labai jautri nosis to nepakenčia.

— O daugiau ką tau davė elfai? — paklausė pelių karalius.

— Tuojau pamatysite, — atsakė pelė. — Tai labai nepaprastas daiktas. Sulig tais žodžiais ji pasuko dešros lazdelę, ir žibutės tuoj išnyko. Paskui pakėlė lazdelę aukštyn kaip dirigentas ir pasakė:

— Žibutės džiugina mūsų akis, uoslę ir lytėjimą, bet liežuvis ir ausys nieko negauna.

Pelytė pradėjo mojuoti su lazdele, ir ta pačia akimirka pasigirdo muzika, tik visai nepanaši į tą, kur skambėjo miške per elfų šventę: šita muzika priminė barškėjimus, girdimus paprastai virtuvėj. Tai bent buvo koncertas! Jis prasidėjo staiga, lyg vėjas būtų sukaukęs kamine. Visuose katiluose ir puoduose staiga užvirė vanduo ir ūždamas ėmė lietis per kraštus, o maišiklis subeldė į varinį katilą. Paskui staiga vėl viskas nurimo: buvo girdėti tik imbriko klekėjimas, bet toks keistas, jog nežinojai, ar jis pradeda, ar baigia virti. Mažame puode kunkuliavo vanduo, dideliame puode irgi kunkuliavo, abudu puodai kunkuliavo, bet į kits kitą nei mažiausiai nekreipė akių, lyg jie visiškai būtų neturėję

proto. Pelytė mojavo su savo lazdele vis greičiau ir greičiau. Vanduo katiluose kunkuliavo, šnypštė ir putojo, vėjas tartum pasiutęs švilpė ir kaukė kamine: ū-ū-ū! Pelytę paėmė tokia baimė, ir ji išmetė lazdelę.

— Tai sunki buvo virti sriuba! — sušuko pelių karalius. — O koks valgis bus toliau?

— Jau viskas, — atsakė pelė, linktelėjusi galvą.

— Vadinas, viskas? — tarė karalius. — Gerai, dabar paklausysime, ką pasakys antroji pelė.

III
Ką pasakojo antroji pelė

— Aš esu gimusi pilies bibliotekoj, — pradėjo antroji pelė. — Per visą savo gyvenimą nei aš, nei mano giminės niekados nesame buvę valgomajame kambaryje, tuo labiau viralinėj. Virtuvę pamačiau pirmą kartą kelionėj ir dabar štai čia. Bibliotekoj mes dažnai badavome, bet užtat daug mokslo įgijome. Kai išgirdau, ką pažadėjo karalius už išvirimą sriubos iš dešros lazdelės, senelė atsiminusi suieškojo seną rankraštį. To rankraščio skaityti ji pati nemokėjo, bet girdėjo kitus skaitant ir įsidėjo į galvą šiuos žodžius: „Jei esi poetas, tai mokėsi išvirti sriubą ir iš dešros lazdelės.“ Senelė paklausė, ar aš turiu poeto dovaną. Aš atsakiau, kad apie tai neturiu supratimo, o senelė liepė man keliauti į pasaulį ir tapti poete. Tada paklausiau senelės, ko tam reikia, nes tapti poete man buvo ne lengviau kaip išvirti sriubą iš dešros lazdelės. Senelė buvo girdėjusi iš rankraščio, kad tam reikalingi trys dalykai: išmintis, svajonė ir jausmas.

— Gauk tą viską ir tapsi poete, — baigdama pasakė senelė. — Tada galėsi išvirti sriubą net iš dešros lazdelės.

Norėdama tapti poete, aš iškeliavau į vakarus. Aš žinojau, kad prie kiekvieno darbo svarbiausias daiktas yra iš-

mintis, o svajonė ir jausmas tiek daug nereiškia, todėl nusprendžiau pirmiausia įsigyti išmintį. Bet kur jos ieškoti? „Eik pas skruzdėlę ir imkis iš jos išminties!“ — buvo sakęs senas didelis žydų karalius, apie tai buvau girdėjusi bibliotekoj. Ir aš niekur negaišau, kol radau didelį skruzdėlyną. Čia daug viešėjau, mokydamasi išminties.

Skruzdėlės labai gudrus sutvėrimas, yra ko iš jų pasimokyti. Jų viskas yra apsvarstyta ir sutvarkyta. Dirbti ir kiaušinius dėti, anot jų, yra gyventi dabar ir žiūrėti, kas bus priešais. Visos skruzdėlės yra skirstomos į vyresniąsias ir darbininkes. Pagal visuomenės padėjimą kiekviena turi numerį. Skruzdėlių karalienė turi pirmąjį numerį, su jos nuomone sutinka visos skruzdėlės, nes ji nuo senų senovės turi pasisavinusi visą žemės išmintį. Man buvo svarbu tai sužinoti. Ji kalbėjo tiek daug ir taip išmintingai, kad jos kalba man pasirodė net perdaug išmintinga. Ji, sakysim, tvirtino, kad visame pasaulyje nėra aukštesnio daikto už jų skruzdėlyną, nors čia pat, visai šalimais, stovėjo daug aukštesnis medis; tam niekas negalėjo prieštarauti, reikėjo tylėti. Kartą vakare viena skruzdėlė medžio liemeniu užlipo labai aukštai ir ten paklydo; tiesa, ji nebuvo pasiekusi viršūnės, bet užlipo daug aukščiau už visas lig šiol lipusias skruzdėles. Kai ji sugrįžo namo ir ėmė pasakoti, kad pasaulyje esą ir aukštesnių už jų skruzdėlyną daiktų, tai kitos skruzdėlės palaikė tai visos skruzdėlių giminės įžeidimu ir nuteisė įmesti ją į kalėjimą ir laikyti ten iki gyvos galvos. Netrukus paskiau buvo užlipusi į medį kita skruzdėlė, bet, sugrįžusi namo, kalbėjo apie tai atsargiai ir neaiškiai, ir kaip ji buvo iš vyresniųjų, tai patikėjo kitos, o po jos mirties pastatė jai paminklą iš kiaušinio kevalo — tuo buvo parodyta didelė pagarba mokslui.

— Dažnai matydavau, — toliau pasakojo pelė, — skruzdėles nešant kiaušinius ant pečių. Kartą vienai skruzdėlei benešant nudribo kiaušinis žemėn, ji norėjo vėl užsikelti ant

pečių, bet niekaip negalėjo. Prišokusios kitos dvi skruzdėlės padėjo jai vėl užsikelti, nors besitampydamos vos nenumetė savo pačių naštų. O karalienė pagyrė jas už tai, kad jos parodžiusios širdį ir išmintį. „Tos dvi dorybės kelia mus, skruzdėles, aukščiau už visus kitus gyvus sutvėrimus, — sakė ji. — Išmintis yra svarbiausias daiktas, o mano yra didesnė už visų kitų." Tada ji atsistojo ant paskutinių kojyčių, o aš smakt ją prarijau, vadinasi, paėmiau kartu su ja visą didelę jos išmintį, kaip buvo liepta to žydų karaliaus: „Eik pas skruzdėlę ir imkis iš jos išminties!"

Paskui aš priėjau prie didelio medžio, augusio šalia skruzdėlyno. Tai buvo aukštas šakotas ąžuolas, matyti, labai senas. Žinojau, kad jame gyvena deivė, vadinama Driada. Ji gimsta ir miršta kartu su medžiu. Tai buvau girdėjusi bibliotekoj, o dabar savo akimis išvydau tą girios dievaitę. Pastebėjusi mane, ji baisiai sukliko: kaip kiekviena moteris, ji labai bijojo mūsų, pelių. Bet ji turėjo didesnę priežastį bijoti kaip kitos: aš galėjau pagriaužti tą medį, nuo kurio priderėjo jos gyvenimas. Aš prakalbinau ją gražiai ir nuraminau, o ji padėjo mane ant savo švelnios rankutės. Išgirdusi, ko aš keliauju, ji pažadėjo, kad gal dar tą patį vakarą rasiu abudu tuos turtus, kur ieškojau. Driada pasakė, kad jos artima bičiulė yra Svajonė, kad ilsinti ji dažnai po šlamančiais medžio lapais, kad ji mėgstanti tuos puikius namus, kurių šaknys giliai nueina į žemę, o šakotas liemuo aukštai iškilęs į dangų ir pažįsta lygiai šaltą sniegą, smarkius vėjus ir karštus saulės spindulius.

— Taip, — kalbėjo Driada, — ten aukštai gieda paukščiai ir pasakoja apie svetimus tolimus kraštus, o ant vienos sausos šakos susinešė lizdą gužas, iš jo gali daug išgirsti apie piramidžių kraštą. Tas viskas labai patinka Svajonei, bet jai to negana, aš turiu jai dar pasakoti apie miško gyvenimą, apie tai, kaip aš maža buvau ir mano medis mažas buvo, net mažesnis už dilgynę, ir apie tai, kaip gyvenau jau

užaugusi. O dabar pasislėpk tarp čiobrelių ir žiūrėk. Kai ateis Svajonė, ištrauksiu jai plunksną iš sparno ir tau atiduosiu. Geresnės plunksnos joks poetas neturi!

— Atvyko Svajonė, — toliau pasakojo pelė, — ir aš gavau jos plunksną. Išmirkiau aš ją vandenyje, sugriaužiau visą, nors ji nebuvo visai gera virškinti. Nelengva tapti poetu mūsų laikais, reikia daug visko suvirškinti. Dabar aš jau turėjau išmintį ir svajonę, o jausmą maniau rasti savo pačios bibliotekoj. Ten aš girdėjau kalbant vieną didelį žmogų apie tokius romanus, kurių svarbiausias tikslas yra saugoti žmones nuo nereikalingų ašarų. Tai lyg kokia kempinė, gerianti jausmus. Atsiminiau kelias panašias knygas. Jos buvo daug skaitytos ir taukuotos, todėl labai gardžios.

Sugrįžusi namo, tuojau sugriaužiau visą romaną, tikriau sakant jo minkštimą, o plutą, tai yra apdarą, palikau neliestą. Kai aš suvirškinau tą romaną, o paskiau ir kitą, pajutau man kylant kažkokį jausmą. Tada nugriaužiau kąsnelį trečio romano — ir tapau poete. Tai aš paskelbiau visiems. Man pradėjo sopėti galvą, raižyti vidurius, ir daug kitų skausmų atsirado! Tada pradėjau galvoti, ką galėčiau papasakoti apie dešros lazdelę. Tuojau man galvoj atsirado visokių istorijų su lazdele. Tikrai skruzdėlių karalienė turėjo didelę išmintį. Pirmiausia, atsiminiau žmogų, kuris, paėmęs į rankas kerų lazdelę, tapo nematomas, paskui atsiminiau visokių pasakymų: „lazda turi du galus“, „lazda varnos nenušausi“, „prie barzdos reik lazdos“, „kas nori šunį mušti, tas ir lazdą randa“, „dabar tėvo nenori klausyti, ryt lazdos paklausys“. Vadinas, visos mano mintys sukosi apie visokias lazdas. Poetas turi mokėti apdainuoti ir paprastą lazdą. O aš dabar poetė, ir ne prastesnė už kitas. Nuo šio laiko aš kasdien galėsiu jus vaišinti apsakymais apie kokią nors lazdelę — tai ir yra mano sriuba!

— Dabar paklausykim, ką pasakys trečioji! — tarė pelių karalius.

— Ci-ci-cii — pasigirdo už durų, ir į virtuvę įbėgo trūkčiagalviais maža pelytė, ketvirta iš eilės — ta pati, kuri buvo palaikyta kaip žuvusi. Besiskubindama apvertė dešros lazdelę, aprištą juodu krepu. Ji bėgo dieną naktį, važiavo geležinkeliu su prekiniu traukiniu, į kurį vos spėjo įšokti, ir vis dėlto tik tik nepavėlavo.

Kelionėj ji pametė savo dešros lazdelę, bet nepametė kalbos, ir dabar, visa pasišiaušusi, atlindo į priešakį ir tuojau ėmė pasakoti, lyg čia būtų jos vienos laukę, jos vienos norėję paklausyti, lyg niekam daugiau niekas nebūtų pasaulyje rūpėję.

Ji atsirado taip netikėtai ir tarškėjo vis be paliovos, niekas negalėjo jos sustabdyti, ir ji viską išbeldė iki galo.

Todėl paklausykime ir mes.

IV
Ką pasakojo ketvirtoji pelė, kalbėjusi prieš trečiąją

— Aš tuojau nuvykau į didelį miestą, — pasakojo ta pelė, — bet jo vardo neatmenu, turiu silpną atmintį vardams. Tiesiai iš geležinkelio stoties su konfiskuotomis prekėmis patekau i miesto valdybą, o iš ten, nieko nelaukdama, nubėgau pas kalėjimo sargą. Jis daug pasakojo apie kalinius, ypač apie vieną iš jų, pakliuvusį už neatsargiai prasitartą žodį. Buvo sudaryta garsi byla, bet ji, tiesą sakant, skatiko neverta. „Visa ta istorija tėra sriuba iš dešros lazdelės, — sakė kalėjimo sargas, — bet už tą sriubą vargšas gali prikaisti galvą.“ Suprantamas daiktas, aš susidomėjau kaliniu ir, ilgai negaišdama, nugurnėjau į jo kamerą: juk nėra taip aklai uždarytų durų, kad nebūtų plyšelio pelei įlįsti. Kalinio buvo žibančios akys, išblyškęs veidas ir ilga barzda. Lempa rūko, bet sienos buvo pripratusios prie dū-

mų ir juodesnės pasidaryti nebegalėjo. Kalinys braižė baltus paveikslus ir eilutes ant juodos sienos, bet aš jų nežiūrėjau. Matyti, jam ilgu buvo, ir labai džiaugėsi sulaukęs viešnios. Norėdamas mane prisivilioti, bėrė duonos trupinius, švilpė ir šnekino gražiais žodžiais. Aš nustojau jo bijoti, ir mes greitai susidraugavom. Jis dalinosi su manim duoną ir vandenį, vaišino mane sūriu ir dešra, žodžiu, gyvenau ten puikiai, o svarbiausia buvo tai, kad jis mane pamilo. Jis leido man laipioti jo rankomis, net lįsti už rankovių ir raičiotis po barzdą; jis mane vadino savo drauge. Aš jį irgi pamilau. Dėl jo aš pamiršau, ko keliavau, pamiršau savo dešros lazdelę kažkur plyšyje, galimas daiktas, ji ten tebeguli lig šiolei. Aš nutariau niekados nebemesti savo naujo draugo: be manęs, vargšas nieko daugiau neturėjo pasaulyje, o vienam gyventi labai sunku. Vadinas, aš ten palikau, tik jis nepaliko. Kada mes matėmės paskutinį kartą, jis buvo nuliūdęs, davė man dvigubą porciją duonos ir sūrio, atsisveikindamas mostelėjo man pabučiavimą ranka. Išėjo ir visai nebegrįžo. Nieko apie jį daugiau nebegirdėjau. Atsiminiau kalėjimo sargo žodžius: „Sriuba iš dešros lazdelės“, ir nukeliavau pas jį. Jis buvo negeras žmogus. Prisiviliojęs jis mane pagavo ir įleido į sukantįsi narvelį. Bėgi bėgi, o vis toj pačioj vietoj esi, ir visi juokiasi iš tavęs.

Sargas turėjo mažą geltonplaukę mergaitę linksmų akių ir amžinai šypsančiu veideliu. „Vargšė pelytė!“ — tarė ji kartą, pažiūrėjusi į mano bjaurų narvelį, ir atkišo dureles. Aš tuojau šmukšt iššokau ant lango, paskui lataku tolyn. „Laisva, laisva!“ — tik apie tai begalvojau, o apie savo kelionės tikslą visai pamiršau.

Bet pradėjo temti, ir atėjo naktis. Aš apsinakvojau senam bokšte, kur gyvena sargas ir pelėda. Pradžioj aš jų kiek bijojau, ypač pelėdos — juk ji labai panaši į katę ir kaip katė mėgsta peles. Bet kas iš mūsų neapsirinka! Šį kartą ir aš apsirikau. Pelėda buvo didelio mokslo, žinojo daugiau už

sargą, tiek pat, kiek aš. Jauni pelėdžiukai kartais dėl gyvo nieko labai karščiavosi. „Tik nevirkite sriubos iš dešros lazdelės!“ — mokė senė pelėda savo vaikus, smarkiau bartis ji nemokėjo. Ji buvo labai gera motina Tokį ji kėlė man pasitikėjimą, jog aš išdrįsau cyptelėti iš savo plyšelio. Tas mano pasitikėjimas jai patiko, ir ji ketino mane globoti. Ji žadėjo niekam neduoti mane suėsti, geriau tai padarysianti ji pati, ypač žiemy, kada stinga maisto.

Pelėda buvo labai išmintinga. Ji man išaiškino, kad sargas negalėtų trimituoti, jei neturėtų kabančio prie jo diržo rago. „Jis labai pučiasi, manosi esantis koks bokšto pelėda, bet iš tikrųjų daugiau nieko, tik sriuba iš dešros lazdelės!“ Tada aš jos prašiau pasakyti, kaip reikia virti tą sriubą. O ji man atšovė: „Sriuba iš dešros lazdelės tėra toks priežodis. Kiekvienas supranta, kaip jis nori. Gerai apsvarsčius išeina, kad čia jokios sriubos nėra.“ — „Kaip nėra? — atsiliepiau aš, — Tai man naujiena!“ Tiesa ne visados maloni, bet ji svarbiausia už viską. Tą pat buvo sakiusi ir sena pelėda. Pagalvojau aš, pagalvojau ir supratau, kad jei aš parnešiu namo tai, kas yra svarbiausia, vadinas, tiesą, tai bus daug naudingiau kaip kokia ten sriuba. Ir aš skubinau namo, kad laiku parneščiau tą svarbiausią daiktą — tiesą. Pelės mokytas sutvėrimas, o pelių karalius mokytesnis už visus savo valdinius.

— Tavo tiesa — melas! — suriko dar nekalbėjusi pelė. — Aš moku virti tą sriubą, ir išvirsiu!

V
Kaip verdama sriuba

— Aš niekur nekeliavau, — tarė trečioji pelė. — Aš palikau savo krašte — tai išmintingiausia. Nėra reikalo bastytis kažkur po pasaulį, jei viską gali gauti namie! Ir aš pa-

likau. Aš neklausinėjau dvasių, kaip virti sriubą, nerijau skruzdėlių, nesibičiuliavau su pelėdomis. Aš ilgai galvojau ir tą savo mokslą įgijau savo pačios protu. Prašom pripilti puodą sklidiną vandens ir užkaisti ant ugnies. Gerai! Palaukim, tegu vanduo užverda ir ima kunkuliuoti. Labai gerai! Dabar merkite į puodą dešros lazdelę! O dabar ar nesiteiktų jūsų didybė kišti savo karališką uodegą į verdantį vandenį ir palengva maišyti sriubą! Kuo ilgiau maišysite sriubą, tuo skanesnė ji bus! Čia nereikia jokių kitų prieskonių — tupėk tik gražiai ir mataruok uodegą po sriubą!

— Ar negalėtų tą maišymą atlikti kas kitas? — paklausė karalius.

— Ne, — atsakė pelė, — niekas kitas! Tą galybę turi tik karaliaus uodega!

Prisiartino karalius prie puodo ir ištiesė uodegą — taip pelės graibo grietinę nuo pieno, o paskui laižo savo uodegas. Bet karštas garas kaip čiups karaliaus uodegą, tas stačia galva lyg sudegęs šoko žemėn.

— Aišku, tu būsi karalienė! — paskelbė karalius. — Tą sriubą maišysim lig mūsų auksinių vestuvių, tada vargšai mano karalystėj lig soties prisivaišins!

Paskui buvo iškeltos vestuvės, tik daugelis pelių, grįždamos namo, bambėjo:

— Sriuba buvo visai ne iš dešros lazdelės, o greičiau iš karaliaus uodegos!

Jos galvojo, kad trijų pelių apsakymas apskritai buvo neprastas, tik daug kas galėjo būti geriau nusakyta.

Tiesą sakant, čia buvo kritika, o kritika po laikui esti visados gudri. Ta istorija aplėkė visą pasauli, nuomonės dėl jos keitėsi, bet ji buvo visą laiką vienoda, ta pati. Ji teisinga lygiai dideliems ir mažiems reikalams, net sriubai iš dešros lazdelės. Tik padėkos už tą pasaką nelauk, vis tiek jos nesulauksi!

Laukinės gulbės

oli toli nuo čia, ten, kur žiemą išskrenda kregždės, gyveno karalius. Jis turėjo vienuolika sūnų ir vieną dukterį, vardu Elzytę. Visi broliai buvo karalaičiai ir vaikščiojo į mokyklą su žvaigždėmis ant krūtinės ir kalavijais prie šono. Jie rašydavo deimanto grifeliais aukso lentutėse ir išmokdavo viską atmintinai taip gerai, jog pasakydavo kaip iš rašto. Iš visko matyti buvo, kad jie karalaičiai. Sesutė Elzytė sėdėdavo stiklo suolely ir skaitydavo su paveikslėliais knygą, pirktą už pusę karalystės.

Tikrai gera buvo vaikams gyventi; bet toks gyvenimas neilgai truko!

Jų tėvas, tos šalies karalius, vedė piktą karalienę, kuri baisiai nepamėgo nelaimingų našlaičių. Jie tai patyrė jau nuo pirmos dienos: rūmuose buvo didelis pokylis, ir vaikai pradėjo „svečius“ žaisti. Paprastai tam žaislui vaikams duodavo saldžių pyragėlių, keptų obuolių ir daug dar kitokių gardžių daiktų. Bet šį kartą karalienė jiems smėlio puodelį tedavė ir pasakė, kad iš jo galėsią jie taisytis visokius valgius.

Po savaitės ji atidavė mažąją Elzytę į sodžių auginti kažkokiems ūkininkams, o paskui jos brolius taip priskundė karaliui, jog tas visai nustojo jais rūpintis.

— Lėkite, kur akys mato, ir ieškokit sau duonos patys! — tarė nedoroji karalienė. — Kad jūs pavirstumėt dideliais paukščiais ir neturėtumėt balso!

Bet vis dėlto jai nepavyko tiek pakenkti, kiek buvo norėjusi. Karalaičiai pavirto puikiausiomis laukinėmis gulbėmis. Kažkaip keistai surikę, išlėkė jie pro rūmų langus ir nuskrido tolyn per miškus ir girias.

Dar buvo labai anksti, ir Elzytė tebemiegojo, kai jie skrido pro tą vietą, kur ūkininkų trobelėje ji gyveno. Ištiesę savo ilguosius kaklus, ilgai jie, plasnodami sparnais, suko aplink stogą. Bet niekas jų nematė ir negirdėjo. Nieko negavę, iškilo jie lig pat debesų ir nuskrido tolyn. Skrido jie, skrido ir galop atskrido į didelį, tamsų mišką, kuris traukėsi lig pat jūros.

Nelaimingoji Elzytė, būdama sodiečio trobelėje, žaisdavo pasiėmus žalią lapelį. Kitokių žaislų ji neturėjo. Ji prasidurdavo lape skylutę, žiūrėdavo pro ją į saulę, ir jai tuomet rodydavosi, kad ji matanti skaisčiąsias savo brolių akis. Ir kiekvienas šiltas saulės spindulys, kuris pasiekdavo jos skruostelius, jai primindavo meilius brolių pabučiavimus.

Slinko diena po dienos. Vėjas, lėkdamas rožių krūmais, augančiais prieš laukininko trobelę, šnabždėdavo rožėms: „Ar yra kas už jus gražesnis?“ Rožės linguodamos galvas atsiliepdavo: „Elzytė gražesnė už mus!“ Ir kai sena ūkininkė šventadieniais, atsisėdusi ant trobelės slenksčio, skaitydavo savo maldaknygę, vėjas versdavo lapus ir sakydavo knygai: „Ar yra kas šventesnis už tave?“ — „Elzytė!“ — atsakydavo maldų knyga. Ir rožės, ir maldaknygė sakė tikrą tiesą.

Elzytei sukako jau penkiolika metų, ir tėvas vėl ją atsiėmė į namus. Bet karalienė, pamačiusi, kokia ji graži, papyko ir dar labiau ėmė jos nekęsti. Mielai ji būtų mergaitę pavertusi laukine gulbe, kaip jos brolius, tik tuo tarpu nedrįso to daryti: ji bijojo karaliaus, labai pasiilgusio savo dukters.

Anksti rytą karalienė nuėjo į marmuro pirtį, išdėtą minkštais pagalviais ir išklotą divanais. Ji paėmė tris rupūžes. Pabučiavo jas ir tarė vienai: „Atėjus Elzytei į pirtį, šok jai ant galvos, kad ji liktų tokia pat kvaila, kaip ir tu! — Šok jai ant kaktos, — tarė ji antrai, — kad ji taptų tokia bjauri, kaip tu, ir kad tėvas negalėtų jos pažinti! — Šok jai ant krūtinės, — pašnypštė ji paskutinei, — kad ji būtų pikta ir niekur nerastų ramybės!" Paskui ji suleido rupūžes į tyrą vandenį, kuris tuojau pasidarė žalias, pasišaukė Elzytę, nutaisė ją ir liepė lipti į vandenį. Tik Elzytė pasinėrė, viena rupūžė įkibo jai į plaukus, antroji šoko ant kaktos, o trečioji ant krūtinės. Bet Elzytė to ir stebėti nepastebėjo. Jai išlipus, ant vandens paviršiaus plaukė trys raudonos aguonos. Kad ne tie nuodai ir kad jas nebūtų pabučiavusi ragana, tos rupūžės būtų pavirtusios raudonomis rožėmis. Bet gėlėmis vis dėlto jos pavirto, nes buvo prie Elzytės širdies ir galvos. Mergaitė buvo taip šventa ir nekalta, jog ir kerai nieko negalėjo padaryti.

Pamačiusi tai, piktoji karalienė ištrynė Elzytę graikinio riešuto sultimis, ir jos oda pasidarė tamsiai rausva. Paskui jos gražų veidą ji ištepė dvokiančiu tepalu ir suvėlė jos puikiuosius plaukus. Nebegalėjai ir pažinti anos gražiosios Elzytės.

Tėvas, pamatęs ją, išsigando ir sakė, kad tai ne jo duktė esanti. Niekas kitas karalaitės daugiau nepažino, tik šuo sargas ir kregždės. Bet kam galvoj buvo, kad tie gyvulėliai žinojo tiesą!

Apsiverkė Elzytė ir atsiminė savo visus kažkur dingusius brolius. Paskui nuliūdusi išėjo iš rūmų ir kiaurą dieną klaidžiojo po laukus ir balas, kol priėjo didelį mišką. Ji pati nežinojo, kur eiti; bet jai buvo labai graudu, ir norėjo pamatyti savo brolių, kurie gal, kaip ji, vargo be pastogės. Ir Elzytė nusprendė jų ieškoti ir rasti, kad ir kažkaip sunku būtų.

Bebūnant Elzytei miške, užėjo naktis. Sutemus ji iškrypo iš kelio ir paklydo. Nebegalėdama pareiti namo, gavo nakvoti miške; sukalbėjo poterius ir atsigulė po kelmu ant minkštų samanų. Miške viešpatavo didžiausia tyla. Oras buvo minkštas, o aplinkui žolėje ir samanose žybčiojo lyg žalios ugnelės šimtai žibančių kirminėlių. Elzytė viena ranka truputį pajudino šakelę, ir šviesiosios kirmėlėlės tartum krintančios žvaigždelės nubiro žemėn.

Visą naktį ji sapnavo brolius; jie vėl su ja žaidę kaip seniau, kai vaikai tebebuvo, rašę aukso lentelėse deimanto grifeliukais ir vartę gražią su paveikslėliais knygą, atsiėjusią pusę karalystės. Bet lentelėse rašę nebe ratelius ir lazdeles kaip seniau, bet garsius jų padarytus darbus ir visus nutikimus, kuriuos jie buvo matę ir girdėję. O tos knygos paveikslai buvę gyvi: paukščiai giedoję, žmonės ėję iš knygos ir kalbėję su Elzyte ir jos broliais. Jai verčiant kitą lapą, jie vėl šokę atgal į savo vietas, kad nesuardytų tvarkos.

Kai Elzytė pabudo, saulė jau buvo aukštai. Ji, tiesa, jos negalėjo matyti: aukšti medžiai savo sužėlusiomis šakomis buvo ją visai užstoję. Medžių lapai nuo saulės spindulių mirgėjo kaip koks aukso tinklas. Nuo žalios žolės žiedų sklido gardus kvapas, o paukščiai suko aplinkui ties Elzyte ir beveik tūpėsi jai ant pečių. Kiek tolėliau ūžė vanduo: tai buvo daugybė upelių, tekančių į vieną ežerą labai gražiu smėlio dugnu. Aplink tą ežerą augo tankūs krūmai. Bet vienoj vietoj elniai pramynė taką, ir juo Elzytė priėjo prie ežero. Jo vanduo buvo neapsakomai giedras; jei vėjas nebūtų judinęs krūmų šakelių, tai būtum galėjęs pasakyti, kad jie dugne nupiešti: taip aiškiai buvo atsimušęs vandeny kiekvienas lapelis, — ir saulės nušviestas, ir tas, kuris paunksny buvo.

Elzytė pamatė atsimušusį vandeny savo veidą ir baisiai išsigando; jis buvo toks juodas ir bjaurus. Bet vos, pasisėmusi rieškutėmis vandens, pašlapino sau kaktą ir akis, ji

vėl paliko balta ir skaisti. Tada ji visai nusivilko ir įėjo į vandenį. Visame pasaulyje nebūtum radęs gražesnės karalaitės!

Apsivilkusi ir susipynusi savo ilguosius plaukus, ji priėjo prie verdančio šaltinio, rieškutėmis pasisėmė vandens, atsigėrė ir nuėjo toliau per mišką, pati nežinodama kur. Ji galvojo apie savo brolius ir tikėjo, kad Dievas jos neapleis. Dievas prisodino laukinių obelų alkstantiems pasotinti. Jis ir jai parodė vieną tokį medį, kurio šakos lūžo vaisiais. Elzytė jų pavalgė, šakas paramstė pėdelėmis ir nulindo gilyn į miško tankynę. Čia buvo taip tylu, jog ji girdėjo savo žingsnius ir kiekvieno po kojų paminto lapelio čiužėjimą. Jokio paukščio nematyti čia buvo, joks saulės spindulys negalėjo prasimušti pro tankias, sužėlusias medžių šakas. Elzytė pirmą kartą buvo tokioj didelėj girioj: medžiai augo aukšti, drūti ir tokie tankūs, jog liemuo liemenį plakė.

Sutemo tamsi naktis. Jokia kirmėlėlė nežibėjo samanose. Elzytė nuliūdusi atsigulė ant žolės. Čia jai pasirodė, kad medžių šakos ties ja prasiskyrusios ir atsivėręs dangus, ir į ją pažvelgęs savo geromis akimis pats Viešpats Dievas, o pro jo galvą ir rankas žiūrėję maži angelėliai.

Pakilusi ryto metą, ji pati nežinojo, ar tai sapnas buvęs, ar ne.

Ji nuėjo tolyn ir netrukus susitiko uogaujančią senutę. Ši davė jai saujelę uogų. Tada Elzytė paklausė, ar nemačiusi kartais ji miške vienuolikos raitų karalaičių.

— Ne! — atsakė senutė, — bet aš vakar čia mačiau upėje vienuolika gulbių su aukso karūnomis ant galvos.

Ir ji nuvedė Elzytę prie tos upės. Abu krantai buvo aukšti ir apžėlę medžiais, kurie savo ilgomis šakomis siekė kito kranto medžių šakas. Kur medžiai negalėjo susisiekti per upę, augo nusvirę į vandenį, ir jų didelės išsikerojusios šaknys kabėjo ore.

Elzytė atsisveikino su senute ir nuėjo pakrante į tą daiktą, kur upė plaukė į plačiąją jūrą.

Prieš karalaitės akis tvanksojo visoje savo gražybėje plačiausia jūra. Bet joje nematyti buvo jokios burės, jokio laivelio. Toliau keliauti Elzytė nebegalėjo. Ant kranto gulėjo nesuskaitoma daugybė mažų akmenėlių, kuriuos visus vanduo padarė apskritus. Stiklai, gelžgaliai, akmenys ir kiti daiktai, jūros bangų išmesti ant kranto, buvo lygūs ir švelnūs, kaip nutekinti. Vis tai buvo padaryta vandens, nors vanduo yra minkštesnis už Elzytės rankas. Ir žiūrėdama į jūrą, mergaitė galvojo: „Bangos nuolat paskui viena kitą ritasi ir lygina pačius kietuosius daiktus. Ir aš kaip tos bangos turiu nesiliaudama ieškoti. Dėkui jums už mokslą, greitosios vilnys! Kada nors — jaučia mano širdis — jūs nunešite mane pas mano mylimuosius brolius".

Ant kranto žolėje Elzytė pamatė vienuolika baltų gulbės plunksnų. Ji surinko jas visas į krūvą ir surišo. Plunksnos buvo rasotos: gal ten buvo rasos lašeliai, o gal ir kieno ašaros — kas dabar žino! Jūros krantas buvo dykas ir klaikus, bet Elzytė to klaikumo visai nejautė: jūros paveikslas nuolat mainėsi, ir kiekviena atmaina buvo vis gražesnė. Per kelias valandas ji mainėsi daugiau kartų, negu ežerai per visus metus. Jei užeidavo juodi debesys ir sutemdavo dangus — tada jūra taip atrodydavo, lyg norėtų pasakyti: „Ir aš galiu būti baisi". Tuomet imdavo pūsti vėjas, pakildavo didelės vilnys ir rūsčiai blaškydavo į viršų baltą putą. Kada atplaukdavo rausvi debesėliai ir vėjas nutildavo, jūra būdavo panaši į rožės lapelį: tai ji rodėsi žalia, tai balta. Bet kad ir labiausiai ji būdavo nurimusi, vis dėlto pakrantėj nesiliaudavo judėjusi, ir vanduo iš lengvo kilojosi kaip miegančio kūdikio krūtinė.

Prieš pačią saulės laidą Elzytė pamatė skrendant vienuolika laukinių gulbių su aukso karūnomis ant galvos; jos buvo išsitiesusios paskui viena kitą ir skrido tiesiog į kran-

tą. Elzytė tuojau pasislėpė už krūmelio. Gulbės nusileido netoli jos žemėn ir suplasnojo savo dideliais baltais sparnais.

Vos saulė nusileido, gulbių plunksnos staiga nukrito, ir vienuolika gražių karalaičių, Elzytės broliai, stovėjo ant jūros kranto. Ji balsu sušuko. Nors jie labai buvo atsimainę, bet ji tuojau juos pažino. Širdis jai pasakė, kad čia jos broliai. Ir ji puolė jiems ant kaklo ir ėmė juos visus vardais vadinti. Karalaičiai, pamatę savo seserį, taip pat nežinojo, ką iš džiaugsmo bedaryti. Jie ją taip pat tuojau pažino, nors buvo labai išaugusi ir išgražėjusi. Jie ir juokėsi, ir verkė, ir greitai iš vienas kito sužinojo, kaip piktai pasielgė su jais jų pamotė.

— Mes, — tarė vyresnysis brolis, — skraidome laukinėmis gulbėmis visą dieną, nuo saulės tekėjimo ligi nusileidžiant. Bet kaip tik ji nusileidžia, mes vėl žmonėmis virstame. Todėl mes visados iš anksto turime pasirūpinti, kad saulei leidžiantis turėtumėm po kojų kietą žemę; jei mes tuo metu lakiotumėm padebesiais, tai, palikę žmonėmis, gautumėm kristi žemyn. Čia mes negyvename; už jūros yra tokia pat graži, kaip ir ši, šalis. Bet į ten tolimas kelias: mes turime skristi per didžiausią jūrą, o joje nėra jokios salelės, kur galėtumėm pernakvoti. Tiktai puskelyje kyšo iš vandens vienui viena ir tokia maža uola, jog mes, tik kietai susispaudę, galime ant jos sutilpti. Jūrai labai siūbuojant, vilnys šoka per mūsų galvas, bet ir už tokią prieglaudą mes Dievui esame dėkingi. Ten mes nakvojame žmonėmis; kad ne ta uola, mes niekuomet negalėtumėm aplankyti mūsų brangiosios tėvynės, nes skristi į ten mes turime dvi ilgiausias metų dienas. Tiktai kartą metuose mums leista aplankyti tėvynę ir išbūti joje vienuolika dienų. Tada mes skrendame per didelį mišką, už jo matome pilį, kur mes gimėm ir kur gyvena mūsų tėvas, matome ir aukštą bažnyčią, kur guli palaidota mūsų motina. Čia kiekvienas medelis, kiekvie-

nas krūmelis artimas ir brangus mūsų širdžiai; čia taip pat tebelaksto po lygumas laukiniai arkliai, kaip lakstė mūsų mažose dienose; čia mes girdime tas pačias dainas, kurias patys seniau mėgdavom dainuoti. Čia mūsų tėvynė, čia mus visados širdis traukia, ir galop mes čia radome tave, mieloji, brangioji sesute! Tik dvi dienas mes dar galime čia būti. Paskui vėl turėsime lėkti už jūros, į neapsakomai gražų kraštą, bet ten mums labai ilgu. Kad taip mes galėtumėm tave kartu nusinešti? Bet mes neturime jokio laivo!

— Kaip aš galėčiau jus iš tų kerų išvaduoti? — klausė sesuo.

Taip jie praleido besišnekėdami kone visą naktį. Miegoti teko tik kelias valandas.

Elzytė atbudo nuo gulbių sparnų ūžesio: broliai vėl pavirto gulbėmis. Jie suko, suko ore didelius ratus ir paskui visai išnyko iš akių. Tiktai vienas iš jų, jaunesnysis, pasiliko prie sesers. Jis dėjo galvą jai prie krūtinės, o ji glostė jo sparnus; taip jiems praėjo visa diena. Vakare sugrįžo kiti ir, saulei nusileidus, jie vėl pavirto žmonėmis.

— Rytoj, — tarė vyresnysis, — mes lėksime iš čia ir grįšime tik po metų. Bet mes negalime tavęs vienos čia palikti. Ar turėsi tiek drąsos keliauti su mumis? Mano rankos stiprios ir galės pernešti tave per mišką; argi neištektų mūsų sparnams jėgų perkelti tave ir per jūrą?

— Tat imkite mane drauge! — tarė Elzytė.

Visą naktį broliai pynė ir nupynė iš plonučių karklo karnelių ir nendrių didelį, tvirtą tinklą. Elzytė atsigulė į jį, ir kai saulė užtekėjo, broliai pavirto laukinėmis gulbėmis, sužnybo tinklą snapais ir iškilo aukštai aukštai iki debesų su savo mylimąja sesute, kuri dar tebemiegojo. Saulės spinduliai plieskė jai tiesiog į veidą, ir todėl viena gulbė lėkė visados viršum jos galvos, dengdama ją savo plačiais sparnais nuo saulės.

Jau jie buvo toli nuo kranto, kai Elzytė atbudo. Skristi padangėmis per plačiausią jūrą, neturinčią nei galo nei krašto, jai rodėsi tikras sapnas. Šalia jos gulėjo padėta šakelė gražių išsirpusių uogų, kurias jai nuskynė jauniausias brolis. Dabar jis skrido viršum jos galvos ir gynė ją nuo saulės spindulių. Elzytė pažvelgė į jį savo meiliomis akimis ir dėkingai jam šyptelėjo.

Jie skrido taip aukštai, jog didžiausias laivas, kuris jiems apačioj buvo matyti, rodėsi didumo kaip kokia supantisi vilnyse balta žuvėdra. Paskui juos plaukė didelis kaip koks kalnas debesis, ir jame Elzytė pamatė savo ir vienuolikos gulbių šešėlius; tie šešėliai buvo milžiniško didumo. Tokio stebuklingo vaizdo Elzytė niekados nebuvo mačiusi. Bet vos tik saulė pakilo aukščiau ir debesys atsiliko toli užpakaly, oro vaizdas išnyko.

Visą dieną skrido jie be poilsio, bet, nešdami seserį, negalėjo taip greitai kaip pirma lėkti. Oras mainėsi, artinosi vakaras. Elzytė baimingai žiūrėjo į saulę, kuri nuolat sviro žemyn ir žemyn, o tos uolos jūroje vis dar nebuvo regėti. Jai pasimatė, kad gulbės labiau pradėjo plasnoti sparnais. O, tai ji buvusi kalta, kad gulbės negalėjusios greičiau paskristi! Ji žinojo, kad, saulei nusileidus, jie virs žmonėmis, nukris į jūrą ir prigers.

Ir Elzytė iš visos širdies pradėjo melstis. Bet uolos vis dar nebuvo regėti. Juodi debesys slinko vis artyn, ir vėjas pūtė vis smarkiau: matyti, artinosi audra. Galop baisus debesis aptraukė beveik visą dangų, ėmė nuolat žaibuoti ir griausti.

Štai saulė vienu kraštu beveik siekia jūros vandenį. Elzytei širdis ėmė drebėti... Tuo tarpu gulbės pradėjo taip smarkiai leistis žemyn, jog jai pasirodė, kad ji krintanti į vandenį. Bet jos vėl ėmė tiesiai skristi. O saulė jau pusiau įsmego į vandenį... Tada tik apačioj pamatė ji mažą uolikę, ne didesnę už jūros šuns galvą, išsikišusią iš vandens. Sau-

lė baigė leistis; štai jos tematyti siaurutis kraštelis... Bet tuo tarpu Elzytė koja palietė kietą žemę, ir paskutinis saulės spindulys užgeso. Elzytė pamatė stovinčius aplink save brolius, susikabinusius rankomis; jie vos vos tilpo ant uolos. Jūros vilnys šokinėjo aplinkui ir taškė juos, dangus nuolat žaibavo, griausmas nesiliaudamas griaudė, o sesuo ir broliai, susispaudę į krūvą, giedojo šventąsias giesmes, kurios juos ramino ir drąsino.

Auštant audra nutilo, ir dangus išsigiedrijo. Vos tik saulė užtekėjo, gulbės su seserimi nuskrido toliau. Jūra dar tebebangavo. Elzytė žiūrėjo į ją iš viršaus, ir baltos putos ant tamsiai žalių bangų jai rodėsi pulkais plaukiojančių gulbių.

Pakilus saulei kiek aukščiau, Elzytė priešais išvydo tarsi plaukiančią ore kalnuotą šalį su blizgančiais ledų kalnais ant uolų viršūnių; tarp kalnų margavo puiki pilis, ilgumo per kelias mylias; apačioj žaliavo palmių miškai ir gražios, didumo kaip malūno ratai gėlės. Elzytė paklausė, ar čia nebūsianti tik ta šalis, į kurią jie skrenda. Gulbės atsakė, kad dar ne: ji matanti prieš save Fatos Morganos* oro pilį, kuri nuolat mainantis; į tą pilį joks gyvas žmogus negalįs patekti. Elzytė nenutraukdama akių žiūrėjo į ją; bet staiga kalnai, miškai ir pilis išnyko, o jų vietoje atsirado dvidešimt gražių, panašių į viena kitą bažnyčių su aukštais bokštais ir su smailais langais. Ji girdėjo net vargonų balsą, bet tai buvo tik tolimas jūros ūžimas. Paskui tos bažnyčios pasidarė visiškai arti, bet vienu metu jos pavirto į didžiausią laivyną, plaukiantį visu greičiu; ji pažvelgė žemyn — tai buvo tik rūkas, kuris bolavo ant vandens. Taip mainėsi nuolat prieš ją vaizdai, kol galop iš tikrųjų pasirodė tas kraštas, į kurį jie skrido. Ten matyti buvo gražūs mėlyni, apaugę medžiais kalnai, dideli miestai ir pilys. Dar prieš saulės laidą

---

* Fata Morgana — miražo fėja, deivė (*vert.*)

ji atsidūrė ant uolos, prie didelio urvo, kurio sienos iš vidaus buvo apžėlusios visokiais vijokliais; rodėsi, kad visas urvas buvęs išklotas žaliais divanais.

— Pažiūrėsim gi, kas tau šią naktį prisisapnuos! — tarė jaunesnysis brolis, rodydamas Elzytei jos patalą.

— O, kad man Dievas pasakytų nors per sapną, kaip išgelbėti jus! — tarė ji. — Apie tai aš kiauras dienas galvoju.

Prieš guldama Elzytė prašė Dievo padėti ir taip karštai meldėsi, jog ir užmigusi kartojo maldos žodžius. Ir ji sapnavo, kad skrendanti aukštai oru į Fatos Morganos pilį; o priešais jos patikti išeinanti pati fėja, tokia graži ir skaisti, bet kaip du vandens lašai panaši į tą senutę, kuri davė miške uogų ir papasakojo apie gulbes su aukso karūnomis ant galvų.

— Tavo brolius galima išgelbėti, — tarė ji, — tik ar turėsi tiek drąsos ir kantrybės? Tiesa, vanduo minkštesnis už tavo gražias rankas, tačiau dilina akmenis; bet vanduo nejaučia skausmo, kurį pajus tavo pirštai; jis neturi širdies, todėl negali turėti jokios baimės ir kančių, kurias tu gausi patirti. Ar tu matai mano rankose dilgynę? Tokios pat dilgynės auga ir aplink tą urvą, kur tu miegi. Tiktai šios dilgynės ir dar tos, kur auga kapuose, tinka tavo reikalui — gerai įsidėmėk tai. Jų tu turėsi pati prisirauti, nors tau ant visų rankų didžiausios pūslės šoktų. Paskui išmink dilgynes kojomis, tuos pluoštus susuk ir iš jų numegzk vienuolika marškinių su ilgomis rankovėmis; tais marškiniais apvilk gulbes, ir tavo broliai bus išgelbėti. Bet atmink, kad nuo tos valandos, kada tu pradėsi savo darbą, iki tos, kada pabaigsi, neturi nei žodžio pasakyti, kad tas darbas ir daug metų truktų. Pirmas žodis, kurį tu ištarsi, kaip kalavijas pervers tavo brolių širdis. Jų gyvybė kaba ant tavo liežuvio galo. To nepamiršk!

Tada fėja Elzytės ranką palietė su dilgyne; kaip ugnis nudegino ją, ir ji atbudo. Jau buvo visai išaušę, ir šalia jos žemėje gulėjo pamesta lygiai tokia pat dilgynė, kokią ji matė

sapne. Tada Elzytė atsiklaupusi pasimeldė ir išėjo iš urvo prie darbo.

Ji ėmė rauti savo dailiomis rankomis dilgynes, kurios ją degino kaip ugnis; didelės pūslės šoko jai ant rankų ir kojų; bet ji džiaugdamasi kentė skaudulius, kad tik išvaduotų savo brangiuosius brolius. Ji mynė dilgynes basomis kojomis ir verpė iš jų žalius siūlus. Saulei nusileidus, parskrido broliai ir baisiai išsigando pamatę, kad sesuo nebekalba. Iš pradžios jie manė, kad tai būsiąs naujas piktosios pamotės padarymas, bet dirstelėję į jos rankas, suprato, kad ji nustojusi kalbėti dėl jų išgelbėjimo, ir jaunesnysis brolis ėmė verkti. Ir ten, kur krito jo ašaros, pūslės dilo, ir tų vietų nebesopėjo.

Elzytė dirbo visą naktį; miegas jai nelindo — jai terūpėjo broliai. Visą kitą dieną, kol gulbės lakiojo, ji buvo viena, bet niekados dar taip greitai jai nebėgo laikas. Vieni marškiniai jau buvo pabaigti, ir ji pradėjo kitus.

Staiga Elzytė išgirdo kalnuose rago balsą ir kažko nusigando. Balsas vis artinosi. Paskui ir šunys girdėti buvo lojant. Elzytė įbėgo į urvą, surišo surinktąsias dilgynes į kūlelį ir pati ant jo atsisėdo.

Tuo tarpu iš krūmų išlindo didelis šuva, paskui jį — antras ir trečias. Jie baisiai lojo lakstydami aplinkui. Po kiek laiko prie urvo susirinko visi medžiotojai. Gražiausias ir dailiausias iš jų buvo tos šalies karalius. Jis priėjo prie Elzytės — niekuomet dar nebuvo matęs tokios gražios mergaitės!

— Kaip tu čia atsiradai, tokia gražuolė? — paklausė jis jos. Bet Elzytė pakraipė tik galvą — kalbėti negalėjo; vienas jos pasakytas žodis galėjo pražudyti brolius. Kad karalius nepastebėtų jos nudilgintų rankų, ji pridengė jas prikyšte.

— Eikim drauge! — tarė karalius, — čia tau ne vieta. Jei tavo širdis tokia pat graži kaip veidas, aš aptaisysiu tave

šilkais, uždėsiu ant galvos aukso karūną, ir tu viešpatausi mano gražiausiuose rūmuose.

Ir jis pasisodino ją priešais ant arklio. Elzytė verkė ir laužė rankas, bet karalius neklausė. Jis ją ramino ir meiliai kalbino:

— Neverk, aš noriu tik tavo laimės. Ateis laikas, ir tu už tai man dėkosi!

Ir jis nujojo su ja per kalnus, o medžiotojai nusekė paskui.

Saulei leidžiantis, ji išvydo priešais didelį karaliaus miestą, daugybę bokštų ir bažnyčių. Karalius įvedė Elzytę į savo rūmus, kur aukštose marmuro salėse mušė fontanai, o sienos ir lubos buvo išpuoštos paveikslais. Bet ji į nieką nežiūrėjo, buvo nuliūdusi ir verkė. Nesipriešindama ir nesidžiaugdama, davėsi ji aptaisyti karališkais drabužiais, įpinti į kasas perlus ir užmauti ant sužeistų rankų plonas pirštinėles.

Aptaisyta tokiais drabužiais Elzytė buvo tokia graži, jog prieš ją visi nulenkė savo galvas. Karalius apskelbė, kad ji būsianti jo pati, nors vyskupas kraipė galvą ir sakė, kad ta girios gražuolė — bene tik esanti ragana, pagadinusi karaliaus akis ir apkerėjusi jo širdį.

Bet karalius jo neklausė. Jis liepė muzikantams griežti, nešti pačius brangiuosius valgius, o gražios mergaitės turėjo šokti prieš Elzytę. Paskui pats karalius ėmė ją vedžioti po kvepiančius sodus ir puikiausias sales, bet ji buvo vis nuliūdusi. Galų gale karalius atidarė mažą kambarėlį šalia jos miegamojo. Kambarėlis buvo nukabintas brangiais žaliais divanais ir panašus į tą urvą, kur ji pirma gyveno. Ant grindų gulėjo sruoga dilgynių, o palubėje kabėjo jau pabaigti marškiniai. Visus tuos daiktus, kaip kokią retenybę, buvo pasiėmęs ir parnešęs į rūmus vienas medžiotojas.

— Čia tu gali mąstyti apie savo buvusius namus! — tarė karalius. — Štai tavo pradėtas darbas; tarp tokių gra-

žybių dabar tau kartais malonu gal bus atsiminti anuos laikus.

Pamatė Elzytė taip brangų širdžiai darbą, pirmą kartą jos lūpos nusišypsojo ir išblyškę skruostai vėl paraudo. Vėl žybtelėjo jai viltis, kad galėsianti išvaduoti brolius, ir pabučiavo karaliui ranką, o karalius prispaudė ją prie savo krūtinės ir liepė viso miesto varpais paskelbti savo vestuves. Ir girios gražuolė nebylė liko karalienė.

Vyskupas vis dar mėgino atkalbinėti, bet jo žodžiai negalėjo atitraukti karaliaus širdies nuo Elzytės. Karalius vestuves iškėlė, ir karūną ant Elzytės galvos turėjo uždėti pats vyskupas; iš piktumo jis taip tvirtai užtraukė jai ant kaktos karūnos lankelį, jog kiekvienam kitam būtų skaudu buvę, bet ji visai to nepasakė: kas jai buvo tas kūno skausmas, jei jos širdį draskė neapsakomas brolių gailesys! Jos lūpos tebebuvo surakintos, — juk vienas jos žodis galėjo pražudyti brolius, bet jos akys rodė, kad ji pradedanti mylėti gerą ir gražų karalių, kuris kaip įmanydamas rūpinos ją pralinksminti. Kiekvieną dieną jis darėsi jai brangesnis. O, kad ji būtų galėjusi pasisakyti jam savo sielvartą! Bet ji negalėjo atverti burnos, turėjo būti nebylė, ligi pabaigs savo darbą. Ir ji slapčia eidavo naktį į mažą kambarėlį, panašų į urvą, ir ten mezgė marškinius vienus po kitų. Bet pradėjus septintus, ji pritrūko verpalo.

Ji žinojo, kad reikalingos jai dilgynės auga kapinėse, bet ji pati turėjo jų prisirauti. Kaip išeiti iš rūmų ir nueiti į kapus?

„O, ką reiškia pirštų skaudėjimas palyginti su kančia, kuri drasko mano širdį! — galvojo ji sau. — Bet šiaip ar taip, turiu eiti. Visagalis manęs neapleis!“

Drebėjo jai širdis, tartum pradedant piktą kokį darbą, kai ji mėnesienoje ėjo į sodą, o iš ten ilgomis alėjomis ir tuščiomis gatvėmis į kapus. Kapuose ant akmenų sėdėjo bjaurios raganos. Jos vilkosi savo skarmalus, lyg rengdamo-

sios maudytis, savo ilgais išdžiūvusiais pirštais kasė neseniai supiltus kapus, traukė iš jų numirėlius ir graužė jų kūnus. Elzytei reikėjo eiti pro tas raganas, o jos, įspyrusios savo baisias akis, žiūrėjo į ją; bet ji vis meldėsi ir rovė dilgynes. Prisirovus parsinešė jas į rūmus.

Tiktai vienas žmogus viską matė: tai buvo vyskupas. Tik jis vienas nemiegojo. Dabar jis visai įsitikino, kad tai tikra tiesa, ką jis buvo spėjęs apie karalaitę.

„Dabar viskas aišku, — galvojo jis, — ji ragana ir todėl apkerėjo karalių ir visus žmones.“

Per išpažintį papasakojo jis karaliui, ką matęs ir ko bijojęs. Ir kada rūstūs apkaltinimo žodžiai ėjo iš jo lūpų, medžio drožti šventųjų paveikslai lingavo galvas, lyg norėdami sakyti: „Netiesa, Elzytė nekalta!“ Bet vyskupas tai išaiškino savaip: jis tvirtino, kad šventieji piktinąsi dėl karalienės nuodėmių. Dvi didelės ašaros nuriedėjo karaliui per skruostus, ir jis parėjo namo nuliūdęs ir susigraužęs. Nuo to laiko miegas jam nebelindo, bet jis apsimesdavo miegąs ir matydavo, kaip Elzytė keldavosi iš lovos. Taip būdavo kiekvieną naktį. Visados palydėdavo jis ją pasekomis ir matydavo, kaip ji prasidarydavo mažojo kambarėlio duris ir pranykdavo.

Karaliaus veidas kiekvieną dieną rodėsi vis labiau apsiniaukęs. Tą atmainą Elzytė pastebėjo, bet nežinojo jos priežasties ir kentė kaip dėl jo, taip ir dėl savo brolių. Gailios ašaros riedėjo ant karalienės aksomo ir purpuro ir ten kaip briliantai mirgėjo. Visi, kurie matė jos brangius drabužius, pavydėjo jai ir norėjo jos vietoje būti.

Tuo tarpu jos darbas buvo beveik pabaigtas, beliko numegzti vieni marškiniai, bet ji vėl pritrūko verpalo. Dar vieną kartą, paskutinį kartą, ji turėjo nueiti į kapus ir surauti dar kelias saujas dilgynių. Jai baisu buvo ir atsiminti apie tą sunkią nakties kelionę ir bjauriąsias raganas, bet jos

pasiryžimas gelbėti brolius buvo dar didesnis ir toks pat tvirtas, kaip tikėjimas į Visagalį.

Elzytė išėjo. Karalius ir vyskupas nusekė paskui. Jie matė, kaip pro geležinius vartus ji įčiaužė į kapus. Prisiartinę jie pastebėjo sėdint ant akmenų bjauriąsias raganas. Tada išsigandęs karalius apsigręžė ir parėjo; jis manė, kad jų tarpe esanti ir ta, kurią jis taip mylėjo ir taip aukštai iškėlė.

— Tegu ją teisia žmonės! — tarė karalius.

Ir žmonės nuteisė ją sudeginti ant laužo.

Iš puikiųjų karaliaus rūmų išgabeno ją į tamsų drėgną požemį, kur pro langelio geležis, baisiai kaukdamas, pūtė vėjas. Vietoj minkštų pagalvių davė jai tas pačias dilgynes, kurias ji buvo susirovusi paskutinį kartą; atsigulusi padėjo ji ant jų savo galvą, o užsiklojo šiurkščiais ir dygiais marškiniais, jos pačios nudirbtais. Laukti, kad būtų geriau, ji negalėjo. Melsdamasi ji vėl ėmėsi darbo. Gatvėse vaikai dainavo tam tyčia sudėtas apie ją pajuokimo dainas, ir niekas nepaguodė jos žodžiu.

Staiga vakare prie pilies langelio ji išgirdo plasnojant gulbę. Tai buvo jaunesnysis Elzytės brolis. Jam pasisekė surasti seserį, o ši ėmė net iš džiaugsmo verkti, nors žinojo, kad ši naktis bene tik bus jai paskutinė. Bet darbas jau beveik buvo pabaigtas, ir broliai buvo arti.

Netrukus atėjo vyskupas praleisti su ja paskutines valandas: jis taip buvo prižadėjęs karaliui. Bet Elzytė pakratė galvą ir paprašė akimis ir ženklais jo išeiti; ji turėjo šią naktį baigti savo darbą, kad nebūtų viskas veltui — ir jos kančios, ir ašaros, ir nemiegotos naktys. Vyskupas išėjo užsirūstinęs, bet vargšė Elzytė žinojo, kad ji nekalta, ir varė savo darbą toliau.

Norėdamos kuo nors padėti, mažos pelytės bėgiojo po grindis ir nešiojo dilgynes prie Elzytės kojų; o strazdas, atsi-

tūpęs ant langelio geležies, visą naktį guodė ją linksmiausiomis savo giesmelėmis.

Auštant, dar gerokai prieš saulės tekėjimą, Elzytės broliai pasibeldė į rūmų vartus ir pareikalavo, kad juos nuvestų pas karalių. Jiems atsakė, kad tai negalimas esąs daiktas, kad karalius dar tebemiegąs, ir niekas nedrįstąs jo kelti. Jie prašyte prašė ir grasyte grasė. Galop atėjo sargyba, paskui ir pats karalius pažiūrėti, kas čia atsitikę. Tuo tarpu užtekėjo saulė, ir broliai išnyko.

Tiktai vienuolika laukinių gulbių pakilo nuo rūmų ir aukštai oru nuskrido tolyn.

Iš miesto pro vartus ėmė virste virsti būriai žmonių: visi norėjo pamatyti, kaip degins raganą. Sena kumelė traukė ratus, kuriuose sėdėjo Elzytė; užsivilkti jai buvo duoti stori pakulnio marškiniai; gražieji jos plaukai buvo išsidraikę ant pečių, o skruostai kaip drobė išblyškę. Ji vis meldėsi, jos lūpos nuolat krutėjo, o pirštai mezgė žalią verpalą. Net vežama žudyti ji nemetė darbo iš rankų; dešimt marškinių gulėjo padėti prie jos kojų, vienuoliktus tebemezgė. Minia tyčiojos ir visokius juokus iš jos darė.

— Aure ragana, aure ragana! Žiūrėkit, kažką murma! Ji turi ne maldaknygę, tik tą prakeiktą mezginį. Ištraukim jį iš jos ir sudraskykim į skudurus!

Minia žmonių apstojo ją iš visų pusių ir norėjo sudraskyti jai marškinius; bet tuo metu atskrido vienuolika laukinių gulbių, sutūpė aplink ją ant ratų kraštų ir suplasnojo savo galingais sparnais. Išsigandusi minia atsitraukė:

— Tai — dangaus ženklas! Tikrai ji nekalta! — nibždėjo daugumas, bet balsu nedrįso to pasakyti.

Budelis jau buvo begriebiąs ją už rankos, bet ji atstūmė budelį ir skubindama užmetė ant gulbių vienuolika marškinių. Tą pačią valandą iš gulbių pavirto vienuolika gražių karalaičių. Tik jaunesniajam stigo vienos rankos; vietoje tos

rankos jis turėjo gulbės sparną, nes jo marškiniams buvo trūkę vienos rankovės: Elzytė nesuspėjo jos primegzti.

— Dabar aš galiu kalbėti! — tarė Elzytė. — Aš nekalta!

Ir žmonės, matydami tą stebuklą, priklaupė prieš ją, kaip prieš šventą; o ji puolė broliams ant kaklo ir apalpo, — jos jėgas pakirto nežmoniškos kančios, mirties baimė ir tas netikėtas džiaugsmas.

— Taip, ji nekalta! — tarė vyresnysis brolis ir papasakojo visą tą istoriją. Ir jam bekalbant ore pasklido toks gardus kvapas, lyg būtų kilęs nuo milijonų rožių. Kiekvienai laužo malkai išdygo šaknys ir išaugo šakos. Prieš visų akis stovėjo didžiausias krūmas, visas aplipęs raudonomis kvepiančiomis rožėmis; o to krūmo viršūnėje kaip kokia žvaigždė žibėjo baltas puikus žiedas. Karalius nuskynė jį ir prisegė Elzytei prie krūtinės. Tada ji atsigavo nurimusi, pilna džiaugsmo ir laimės.

Ir visi varpai patys ėmė gausti, paukščių suskrido didžiausi pulkai, ir į rūmus nutraukė tokia vestuvių procesija, kokios nebuvo matęs joks kitas karalius.

Piemenėlė ir kaminkrėtys

artą prie didelio veidrodžio ant staliuko stovėjo piemenėlė ir kaminkrėtys. Piemenėlė buvo labai daili: jos skrybėlaitė ir kurpelės buvo paauksuotos, prie krūtinės turėjo prisisegusi raudoną rožę, rankoj laikė ilgą lazdą. Kaminkrėtys irgi buvo gražus, nors visas juodas kaip anglis, tik veidas baltas.

Jie abudu buvo iš trapaus porceliano, stovėjo arti viens kito, gerai išsipažino ir susižadėjo.

Čia pat sėdėjo senas kinas, tris kartus didesnis už juos ir mokėjęs linguoti galvą. Jis buvo taip pat iš porceliano, todėl tvirtino, kad piemenėlė esanti jo anūkė, nors tos giminystės išrodyti negalėjo.

Prieš veidrodį stovėjo sena, labai sena indauja su išpjaustytais visokiais pagražinimais: rožės, tulpės, briedžio galvos su ragais — tik viskas nuo senumo pajuodiję. Per vidurį buvo išrėžtas visas žmogus, bet toks keistas, jog niekas be juoko negalėjo į jį žiūrėti. Jis turėjo ožio kojas, galvą su rageliais ir ilgą barzdą. Vaikų jis buvo pramintas „generolas Ožiakojis“. Jis visą laiką vypsojo, akis įspyręs į piemenėlę, o ta nei pažvelgti į jį nenorėjo. Bet vieną gražią dieną

jis paprašė iš kino jos rankos. Tas tik linktelėjo galvą, tuo reikšdamas savo sutikimą.

— Puikų gausi vyrą! — tarė kinas. — Nepamiršk, kad jis iš raudonojo medžio! O kokia garbė vadintis generoliene Ožiakojiene! Aš mažiausio abejojimo neturiu, kad indaujos stalinės pilnos sidabro, ir nieko nesakau, kas gali būti jos vogtuvuose!

— Aš nesutinku! — sušuko piemenėlė. — Aš nenoriu kraustytis į tą juodą indaują! Jis jau ten turi uždaręs gal vienuolika porceliano pačių!

— Tai gerai, tu būsi dvylikta! — pasakė kinas. — Dar šią naktį, kai baldai pradės braškėti, jūs atšoksite vestuves!

Taip nusprendęs, kinas palingavo galvą ir užmigo.

Vargšė piemenėlė pažvelgė į kaminkrėtį ir pradėjo verkti.

— Klausyk, — tarė ji jam, — ar negalėtumėm kur toli pabėgti ir išsigelbėti?

— Mano brangioji, aš padarysiu viską, kaip tu liepsi! — atsakė kaminkrėtys. — Bėgam tuojau! Iš mano darbo pragyvensim abudu.

— Norėčiau, kad mes jau būtumėm pabėgę! — karščiavosi ji. — Nenurimsiu, kol mes nebūsime toli nuo čia! Tiktai kur ir kaip bėgti?

— Nebijok, nėra lengvesnio daikto! — ramino ją kaminkrėtys.

Jis jai liepė pirma leistis staliuko kojų išraitymais, paskui pastatė ties ja savo kopetėles, ir bematant abudu buvo žemėj.

Bet prie indaujos tuojau pasidarė didelis sujudimas. Briedžiai norėjo pašokę lėkti, o generolas Ožiakojis ėmė rėkti kinui:

— Aure jie bėga! Aure jie bėga!

Piemenėlė ir kaminkrėtys baisiai išsigando ir sulindo į dėžę, stovėjusią ties langu. Ten jie rado senovines suplyšu-

sias kortas ir sustatytą lėlių teatrą. Teatro scena rodė, kaip pikti žmonės atskyrė mylinčią mergaitę nuo jos mylimo. Jų nelaimė pravirkdė piemenėlę — juk jos likimas buvo labai panašus!

— Ne, negaliu žiūrėti! — tarė ji. — Lipam greičiau iš čia!

Kai, išlipę iš dėžės, pažvelgė į staliuką, pamatė kiną atbudus nuo Ožiakojo riksmo ir labai linguojant galvą.

— Žiūrėk, kinas eina čia! — sušuko išsigandus piemenėlė. — Dabar mus pagaus!

— Nebijok! — tarė ją ramindamas kaminkrėtys, nors pats iš baimės drebėjo. — Pasislėpkim aure į aną kampe stovinčią vazą su rožėmis, ir jis mūsų neras!

— Ne, ne! — pasipriešino piemenėlė. — Girdėjau, kad vaza buvo su kinu kadaise susižadėjusi, todėl ji gali mus išduoti. Kito kelio išsigelbėti nėra, kaip tik pabėgti kur į tolimą kraštą!

— Bet ar tu nebijai ilgos kelionės vargų? — klausė jos kaminkrėtys. — Ar tu pagalvojai, kad iš tolimo krašio mes niekados šičia nebegrįšim?

— Aš viską apgalvojau! — atsakė piemenėlė. — Tik greičiau bėkim!

— Bėgti galima tik mano keliu, — sakė jai kaminkrėtys, — o mano kelias, kaip tu žinai, yra kaminas; jis labai tamsus ir baisiai siauras. Jo viršuj mūsų niekas jau nebepasieks, ir mes galėsime iš ten regėti visą pasaulį.

Prisiartinę jie pradarė dureles ir įžengė į krosnį.

— Koks čia tamsumas! — pasakė piemenėlė, bet narsiai sekė paskui kaminkrėtį. Jis netrukus jai parodė žvaigždę, matomą iš apačios ir švietusią jiems kelią lipti.

Kelias buvo tikrai nelengvas, ir kaminkrėtys turėjo nemaža padėti savo piemenėlei kopti į jų laimės vietą.

Galop jie prilipo kamino galą, tik jautėsi labai nuvargę.

Viršum jų buvo dangus, pilnas žvaigždžių, o apačioj į

visas puses ėjo miesto stogai ir stogai. Regėti buvo taip toli, taip toli, jog vargšei piemenėlei pradėjo suktis galva. Niekados ji nemanė, kad pasaulis gali būti toks platus. Ji prisiglaudė prie savo kaminkrėčio peties ir ėmė verkti.

— Koks platumas, koks platumas! — stebėjosi ji. — Mane baimė ima! Kam reikėjo mums bėgti nuo savo staliuko? Aš vėl norėčiau ant jo stovėti! Aš niekados nebūsiu laiminga, jei mes negrįšime atgal! Vesk mane žemyn, jei nors truputį mane myli!

Kaminkrėtys visaip ją atkalbinėjo nuo grįžimo, liepė prisiminti senį kiną, tą baidyklę generolą ir viską, nuo ko jie bėgo, kaip įmanydamas drąsino, bet nieko negalėjo padaryti. Apsikabinus ji verkė ir tiek prašė, jog tas pagaliau sutiko grįžti.

Kelionė atgal nebuvo malonesnė kaip į viršų, tik gal kiek greitesnė. Prislinkę prie krosnies durelių, jie sustojo ir pasiklausė. Buvo tylu ramu, ir jie drąsiai sušoko į vidų.

Bet ką jie išvydo?

Kinas gulėjo kniūpsčias ant grindų. Norėdamas juos vytis, jis šoko žemėn ir susikūlė. Jo galva buvo nudužus nuo kaklo ir pasiritusi toliau. Generolas Ožiakojis tebevypsojo senoj vietoj.

— Baisus daiktas! — sušuko raudodama piemenėlė. — Mano senelis užsimušė! Dėl mūsų kaltės jis taip žuvo!

— Neraudok, dar jį galima sutaisyti! — ėmė ją guosti kaminkrėtys. — Įkals jam per kaklą šakaliuką, užmaus ant jo galvą, ir vėl bus kaip naujas! Dar daug prisakys jis mums nemalonumų!

— Ar tikrai taip? — klausė kiek apsiraminusi piemenėlė.

Ir jie vėl užsikraustė ant staliuko ir sustojo savo senose vietose.

— Vadinas, — tarė kaminkrėtys, — kam gi mes tiek keliavom ir be reikalo vargom!

— O, — atsakė piemenėlė, — kad tik man senelis būtų sutaisytas!

Ir jis buvo sutaisytas, kaip sakė kaminkrėtys, tik nebegalėjo linguoti galvą: šakaliukas, perkištas nuo nugaros per kaklą, nedavė lankstytis.

Kai sutaisė, jį vėl patupdė šalia piemenėlės. Ir generolas Ožiakojis, neilgai laukęs, į jį prabilo:

— Nuo susikūlimo tau atsirado daug didybės! Tiesą sakant, nėra ko čia labai pūstis! Bet tai mažmožis, geriau sakyk, ar sutinki atiduoti man savo anūkės ranką?

Piemenėlė ir kaminkrėtys abudu pažvelgė į kiną, drebėdami, kad tik jis sutikdamas nelinktelėtų galvos. Bet jis nebegalėjo jos palenkti dėl įstatyto per kaklą šakaliuko ir duoti sutikimo ženklą.

Tokiu būdu piemenėlė ir kaminkrėtys gyveno laimingi drauge tol, kol vieną gražią dieną patys sudužo.

Kiauliaganis

Gyveno toks neturtingas kunigaikštis. Jo kunigaikštystė buvo labai maža, bet vis dėlto galėjo išmaitinti jam pačią, ir jis sugalvojo vesti.

Buvo tikrai nepaprastas daiktas, kad jis išdrįso paklausti imperatoriaus dukters: „Ar eisi už manęs?“ Jis turėjo garbingą vardą ir žinojo, kad šimtai karalių dukterų būtų mielai sutikusios tekėti už jo. O ką jam atsakė ta imperatoriaus duktė? Paklausykim, kaip ten buvo.

Ant kunigaikščio tėvo kapo augo neregėtos grožybės rožių krūmas. Žydėjo jis tik sykį per penkerius metus ir krovė tik vieną vienintelį žiedą. Bet ta rožė labai gardžiai kvepėjo, uostydamas turėjai pamiršti visus šios žemės vargus ir rūpesčius. Tas kunigaikštis turėjo dar lakštingalą, o kai ji giedodavo, rodėsi, kad jos gerklėj sudėtos visos dangaus melodijos. Tą rožę ir lakštingalą turėjo gauti princesė, todėl rožė ir lakštingala buvo sudėtos į sidabrines dėžutes ir nusiųstos princesei.

Imperatorius liepė nunešti siuntinį į didžiąją salę, kur princesė su rūmų damomis žaidė „svečius“ — kito darbo ji neturėjo. Pamačiusi dėžutes su dovanomis, iš džiaugsmo ji suplojo delnais.

— Kad čia būtų maža katytė! — sušuko ji, paėmusi vieną dėžutę. Bet toj dėžėj buvo rožių krūmas su gražiu žiedu.

— Kaip dailiai padaryta! — stebėjosi visos rūmų damos.

— Daugiau kaip dailiai, — atsiliepė imperatorius, — tiesiog gražiai!

Bet princesė pauostė rožę ir tik nepravirko.

— Fe! — tarė ji. — Ji ne dirbtinė, o tikra!

— Fe! — atkartojo visos rūmų damos. — Tikra!

— Palaukit, nesikarščiuokit, pažiūrėkim, kas yra kitoj dėžutėj, — tarė imperatorius.

Iš dėžutės pasirodė lakštingala ir ėmė taip gražiai giedoti, jog niekas nedrįso ką prikišti.

— Superbe! Charmant![1] — gyrė rūmų damos. Jos kalbėjo visos prancūziškai, viena prasčiau už kitą.

— Kaip šitas paukštelis man primena mirusios karalienės tabokinę su muzika! — pasakė vienas senas kiemiškis. — Toks pat tonas, toks pat ir atlikimas!

— Tiesa! — tarė imperatarius ir pravirko kaip vaikas.

— Tikiuosi, kad tas paukštis nėra gyvas? — paklausė princesė.

— Gyvų gyviausias! — atsakė pasiuntiniai, atnešę tas dovanas.

— Tai tegu skrenda, kur nori! — tarė princesė ir liepė kunigaikščio neleisti pro duris.

Bet jis nenustojo vilties, išsitepė veidą tamsiais dažais, užsismaukė kepurę ant akių ir pasibeldė į duris.

— Labą dieną, imperatoriau! — tarė jis. — Ar negaučiau kokio darbo čia prie rūmų?

— Daug kas čia dabar ieško darbo, visiems negali ištek-

---

[1] Puiku! Gražu! (*pranc.*)

ti, — atsakė imperatorius. — Beje, man reikalingas toks, kur ganytų kiaules, turiu aš jų baisiai daug.

Tokiu būdu kunigaikštis tapo imperatoriaus kiauliaganiu. Gyventi gavo jis mažutį kambariūkštį prie kiaulių migio. Visą dieną jis ten dirbo šneipštė ir lig vakaro padarė tokį gražų puodą su skambaliukais aplink. Puodui verdant, skambaliukai skambino seną gražią dainelę:

Augustinai, kas tik buvo,
Viskas dingo, viskas žuvo.

Bet didžiausia gudrybė buvo ta, kad laikant pirštą ant garo, einančio iš to puodo, galima buvo tuojau sužinoti, kas kokius valgius verda visame mieste. Juk tai buvo nepalyginti geresnis daiktas kaip tikroji rožė!

Princesė išėjo pasivaikščioti su visomis rūmų damomis ir išgirdo skambalėlių melodiją. Išgirdusi labai apsidžiaugė — ji pati mokėjo su fortepijonu paskambinti tą dainelę „Augustinai, kas tik buvo“, ir tai su vienu pirštu.

— Oi, ir aš tai moku! — tarė princesė. — Turi būti mokytas kiauliaganis! Eikit kas iš jūsų ir paklauskit, už kiek atiduotų tą prietaisą!

Viena rūmų dama turėjo eiti, bet eidama įsimovė kojas į medines klumpes.

— Kiek nori už tą puodą? — paklausė ji.

— Dešimtį princesės pabučiavimų! — atsakė kiauliaganis.

— Dieve saugok! — sušuko rūmų dama.

— Pigiau nebus! — griežtai pasakė kiauliaganis.

— Ką jis pasakė? — paklausė princesė.

— To negaliu atkartoti! — atsiliepė rūmų dama. — Baisus daiktas!

— Tai pakuždėk man į ausį!

Ir ji pakuždėjo.

— Koks nepraustaburnis! — pasipiktino princesė ir buvo beeinanti tolyn, tik skambaliukai vėl gražiai suskambėjo:

Augustinai, kas tik buvo,
Viskas dingo, viskas žuvo!

— Palauk! — tarė princesė. — Eik ir paklausk, ar jis nesutiks atiduoti už dešimtį pabučiavimų rūmų damų?

— Ne, dėkui! — atkirto kiauliaganis. — Dešimtį pabučiavimų princesės, kitaip nebus puodo!

— Koks užsispyrėlis! — sakė princesė. — Nieko nepadarysi! Tik jūs apstokit mane, kad niekas nematytų.

Rūmų damos apstojo princesę iš visų pusių su savo plačiais sijonais, kiauliaganis gavo dešimtį pabučiavimų, o princesė puodą.

Koks buvo džiaugsmas! Visą vakarą ir visą kitą dieną puodas turėjo kunkuliuoti, visame mieste nebuvo nei vienos virtuvės nuo rūmų šambeliono lig menkiausio kurpiaus, kad princesė nežinotų, kokie valgiai buvo verdami.

Rūmų damos šoko ir plojo delnais.

— Žinom, kas šiandien verda saldžią sriubą, o kas košę! Žinom, kas valgys sklindžius, o kas kotletus! Kaip įdomu!

— Baisiai įdomu! — patvirtino vyriausia rūmininkė.

— Taip, bet laikykit prikandusios liežuvius, atsiminkite, kad esu imperatoriaus duktė!

— Suprantamas daiktas! — atsakė visos.

Kiauliaganis, vadinas, kunigaikštis (bet niekas nežinojo, kad jis nėra tikras kiauliaganis) laiko negaišo ir padirbo tokią tarškynę, jog sukama ji griežė gražiausius valsus, polkas ir visus kitus šokius, išrastus nuo pasaulio pradžios.

— Tai yra superbe! — tarė pro šalį eidama princesė. — Niekados nesu girdėjusi panašaus gražumo! Eik ir paklausk,

kiek jis norėtų už tą instrumentą, bet daugiau aš jo nebebučiuosiu!

— Nori šimto pabučiavimų! — atsakė rūmų dama, grįžusi nuo kiauliaganio.

— Gal pasiuto! — sušuko princesė ir nuėjo tolyn. Bet paėjusi kiek kelio sustojo. — Reikia remti meną, — tarė ji. — Juk esu imperatoriaus duktė! Pasakyk, kad gaus dešimtį pabučiavimų, o kitus iš rūmų damų!

— Bet mes nelabai norėtumėm! — priešinosi rūmų damos.

— Tuščia kalba: — pasakė princesė. — Jei aš jį bučiavau, tai ir jūs turite pasiaukoti! Nepamirškite, kad aš jus peniu ir moku algą!

Ir rūmų dama gavo vėl eiti pas kiauliaganį.

— Šimtas pabučiavimų princesės! — atrėžė jis. — Jei ne, neregės tarškynės!

— Stokit aplink! — paliepė princesė. Ir visos rūmų damos apstojo ją, o kiauliaganis ėmė bučiuoti.

— Koks ten susigrūdimas prie to kiaulių migio? — tarė imperatorius, išėjęs į balkoną. Jis patrynė akis ir užsidėjo akinius. — Tai rūmų damos, eisiu žemyn pažiūrėti, ką ten jos veikia.

Jis giliai įsispyrė į savo jau gerokai numintas šlepetes ir paskuboms nušlepsėjo per kiemą.

Tylėdamas jis prislinko prie būrio rūmų damų, o tos beskaitydamos pabučiavimus nei justi nejuto jo ateinant; jos tik žiūrėjo, kad kiauliaganis negautų jų nei per daug, nei per maža. Imperatorius pasistiebęs pažvelgė.

— Gi čia kas? — sušuko jis, pamatęs dukterį bučiuojantis su kiauliaganiu, ir, nusimovęs vieną šlepetę, kad gi paukštelės jai per galvą tuo metu, kada kiauliaganis ją bučiavo aštuoniasdešimt šeštą kartą.

— Šalin nuo manęs! — suriko įtūžęs imperatorius. Ir abudu, princesė ir kiauliaganis, buvo ištremti iš jo viešpatystės.

Princesė ėmė verkti, o kiauliaganis juokavo, ir lietus smarkiai lijo.

— Oi, aš nelaiminga! — raudojo princesė. — Kodėl netekėjau už gražaus kunigaikščio? Oi, kokia aš nelaiminga!

Kiauliaganis pasislėpė už medžio, nusiplovė nuo veido tamsius dažus, nusimetė skarmalus, apsivilko puikiais savo drabužiais ir atėjęs pasirodė toks gražus, jog princesė iš nustebimo ir pagarbos nusilenkė prieš jį.

— Dabar aš tave niekinu! — tarė jis. — Tu nenorėjai tekėti už tikro kunigaikščio; nemokėjai suprasti rožės ir lakštingalos svarbos, o bučiavai kiauliaganį už menkus žaisliukus. Kaip pasiklosi, taip išmiegosi!

Paskui sugrįžo į savo kunigaikštystę ir užtrenkė duris prieš pat jos nosį. Dabar ji stovėjo lauke ir dejavo:

Augustinai, kas tik buvo,
Viskas dingo, viskas žuvo!

Coliukė

Gyveno kartą viena moteriškė, ji labai norėjo turėti mažą vaiką, bet nežinojo, kur gauti. Nuėjo ji pas seną žynę ir sako:

— Labai norėčiau turėti mažą vaiką, ar nepasakytum, kur galėčiau gauti?

— Menka čia bėda, — atsakė žynė. — Še tau miežio grūdą: čia ne paprastas grūdas, ne toks, kur auga lauke ar lesa vištos. Pasodink tą grūdą į gėlų puodą, paskui pamatysi, kas bus.

— Dėkui tau! — pasakė moteriškė, davė žynei dvylika skatikų ir sugrįžo namo.

Namie pasodino į puodą tą grūdą, iš jo tuojau išaugo didelis gražus žiedas, panašus į tulpę, tik jo lapeliai buvo užsidarę kaip pumpuras.

— Koks gražus žiedas! — tarė moteriškė ir pabučiavo jo raudonai geltonus lapelius. Pabučiavus žiedas visas tuojau išsiskleidė, ir tada paaiškėjo, kad čia yra tikra tulpė. Žiedo vidury ant žalio krėsliuko sėdėjo mažučiukė graži mergytė. Ji tebuvo colio didumo, todėl jai buvo duotas vardas Coliukė.

Jos lopšys buvo valakiško riešuto kevalas, čiužinys — mėlynos žibutės žiedelis, apklotas — rožės lapelis. Tam lopšy miegojo naktį, o dieną žaidė ant stalo. Moteriškė pastatė

ant stalo lėkštę su vandeniu ir sudėjo į ją gėles taip, kad jų kotai buvo pasinėrę vandeny, o žiedai pagal kraštus aplink ėjo vainiku. Lėkštės vidury plūduriavo didelis tulpės lapelis, Coliukė galėjo ant jo sėdėti ir plaukyti nuo vieno krašto iki kito, irklai buvo du balto arklio plaukai. Tai buvo labai gražu. Coliukė mokėjo dar dainuoti ir tokiu gražiu ir maloniu balsu, kokio niekas pasauly negirdėjo.

Vieną naktį, jai begulint savo gražiam lopšely, pro išmuštą langą įšoko bjauri rupūžė, tokia didelė ir šlapia. Ji užsirito ant stalo, kur po rožės lapeliu miegojo Coliukė.

— Tai bus graži pati mano sūnui! — tarė rupūžė, čiupo riešuto kevalą, kur gulėjo mergaitė, ir iššoko nuo lango į daržą.

Per daržą bėgo platus upelis, jo krantas buvo šlapias, tikras liūnas, ir ten gyveno rupūžė su savo sūnum. Ui, koks jis buvo bjaurus — visai kaip motina! „Kva, kva, kva!“ — buvo viskas, ką jis galėjo pasakyti, pamatęs gražią Coliukę riešuto kevale.

— Ššš! Nerėk taip garsiai, — sudraudė senė rupūžė, — dar gali atbusti ir pabėgti, ji lengvesnė už gulbės pūkus! Vidury upės užkelsim ją ant vandenės lelijos lapo, tas lapas jai pasirodys kaip sala. Nuo jo ji nepabėgs, o tuo tarpu mes liūne įtaisysim patogius namus jums gyventi.

Upėj augo daug vandenių lelijų, jų platūs žali lapai plaukė po vandenį. Vienas didelis lapas buvo toliausia nuo kranto. Senė rupūžė priplaukė prie to lapo ir užkėlė ant jo riešuto kevalą su Coliuke. Atbudo vargšė mergaitė anksti rytą, mato — iš visų pusių aplink vanduo, kranto negali pasiekti, ir ėmė gailiai verkti.

Senė rupūžė, nulindusi į liūno apačią, šveitė su asiūkliais pirkios vidų, kad jaunai marčiai būtų gražu gyventi. Paskui priplaukė kartu su savo bjauriu sūnum prie lapo, kur buvo Coliukė. Norėjo paimti jos lovelę ir pastatyti jau-

navedžių kambaryje. Senė rupūžė žemai nusilenkė prieš Coliukę ir tarė:

— Štai čia matai mano sūnų, jis bus tavo vyras, ir jūs dailiai gyvensite liūne.

— Kva, kva, kva! — vėl tas sukvaksėjo.

Paskui paėmė mažą gražią lovelę ir nuplaukė su ja, o Coliukė pati sėdėjo ant žalio lapo ir verkė. Ji nenorėjo nei gyventi pas rupūžę, nei tekėti už jos bjauraus sūnaus. Mažos žuvytės, plaukančios netoliese, matė rupūžę, girdėjo jos kalbą ir iškišo galvas iš vandens, norėdamos pamatyti mažąją mergytę. Žuvytėms labai pagailo gražios mergaitės, kad jai reiks gyventi pas bjaurią rupūžę. „Ne, to nebus!" — nutarė jos, susibūrė vandenyje aplink žalią stiebą, ant kurio laikėsi žiedas, ir nugraužė su dantimis kotą. Tada lapas atsiskyrė ir ėmė eiti pavandeniui, o Coliukė, būdama ant jo, nuplaukė kartu su juo, ir rupūžė nebegalėjo jos pavyti.

Coliukė plaukė vis tolyn ir tolyn. Paukšteliai, tupėdami krūmuose, žiūrėjo į ją ir giedojo: „Kokia graži maža mergytė!" O lapą vanduo vis nešė ir galop nunešė į svetimą kraštą. Gražus mažas drugelis seniai skraidė aplink ją ir galop nusileido ant lapo — baisiai jam patiko Coliukė. Ji labai džiaugėsi, kad rupūžė nebegalėjo jos pavyti, kad tos vietos, pro kurias plaukė, buvo neapsakytai gražios. Saulė švietė į vandenį, ir jis atrodė kaip žibantis auksas. Coliukė paėmė savo diržielį ir vieną galą pririšo drugeliui už kojos, o kitą — prie lapo, ir lapas pradėjo greičiau plaukti, o kartu ir ji, nes stovėjo ant to lapo.

Pro šalį skrido karkvabalis. Pastebėjęs mergaitę, jis apkabino jos liekną liemenėlį ir užskrido ant medžio, o žalias lapas nuplaukė tolyn upe, kartu su juo ir drugelis; jis buvo pririštas prie lapo ir negalėjo atsipalaiduoti.

Kas gali apsakyti, kaip išsigando vargšė Coliukė, užnešta į medį! Bet ji daugiau krimtosi dėl gražaus balto drugelio, pririšto prie lapo; ji žinojo, kad jeigu jis neatsipalai-

duos, tai mirs badu. O karkvabaliui tas visai nerūpėjo. Jis įsitaisė su ja ant didžiausio lapo, davė jai valgyti saldžių žiedo sulčių ir pasakė, kad ji labai graži, nors visai nepanaši į karkvabalį. Paskui svečiuodamiesi susirinko visi karkvabaliai, kur gyveno tame medyje, ir ėmė žiūrinėti Coliukę iš visų pusių. Karkvabalaitės judino čiuptuvėlius ir sakė: „Jos tėra dvi kojos, kokia vargšė! Ji neturi čiuptuvėlių! Koks laibas jos liemuo! Visai panaši į žmogų, kokia ji bjauri!" Bet Coliukė buvo tokia graži! Taip galvojo pradžioj pagavęs ją karkvabalis, bet, girdėdamas visų kitų nuomonę, kad ji bjauri, pats pradėjo taip manyti ir nebenorėjo jos daugiau turėti. Tegu ji einanti, kur norinti. Jis nuskrido su ja nuo medžio žemėn ir pasodino ant ramunės. Coliukė labai verkė, kad jos nenorintys dėl negražumo nei karkvabaliai. O iš tikrųjų ji buvo maloniausia mergytė, kokia tik gali būti: gležna ir skaisti kaip gražiausias rožės lapelis.

Visą vasarą gyveno Coliukė viena dideliame miške. Ji nusipynė lovytę iš žolelių ir pakabino po varnalėšos lapu, kad lietus jos neužlytų; valgė saldžias žiedų dulkeles ir gėrė rytais ant lapų žibančią rasą. Taip gyvenant, praėjo vasara ir ruduo, artinosi šalta ir ilga žiema. Visi paukšteliai, kur jai taip gražiai giedojo, jau išskrido į šiltus kraštus. Medžių lapai nukrito, žolynai nuvyto, ir tas didelis varnalėšos lapas, po kuriuo gyveno, pagelto, išdžiūvo ir susisuko. Nuplyšo jos drabužėlis, ir ji baisiai šalo — juk buvo tokia maža ir gležna. Pradėjo snigti, ir jai kiekviena snaigė reiškė tiek, kiek mums visa ližė sniego: mes esame dideli, o ji tebuvo vieno colio. Apsisuko sausą lapelį, bet tas visai nešildė, ir ji drebėjo nuo šalčio. Reikėjo kraustytis iš čia.

Prie pat miško, kur gyveno, buvo didelis laukas rugių, bet jie seniai buvo nupjauti, tik plika sausa rugiena barkšojo iš sušalusios žemės. Coliukė ėjo per rugieną kaip per tankų mišką, ir jai baisiai buvo šalta. Beeidama priėjo pelės urvą. Šiltai ir sočiai čia gyveno pelė, jos aruodai buvo pilni

javų, virtuvėj ir kamaroj prikrauta visokio maisto. Coliukė sustojo prie durų kaip elgeta ir paprašė mažo miežio grūdelio; jau dvi dienos ji nieko nebuvo nurijusi.

— Vargšelė tu mano! — tarė lauko pelė, ji buvo gera sena pelė. — Eik greičiau į vidų, sušilk ir pavalgyk su manim!

Coliukė jai labai patiko, ir ji tarė:

— Gali pas mane gyventi žiemą, tik švariai ir gražiai laikyk mano namus ir sakyk pasakas, aš jas be galo mėgstu.

Coliukė su viskuo sutiko, ir nuo to laiko ji gerai gyveno.

— Netrukus turėsime svečią, — pasakė vieną dieną pelė. — Kartą savaitėj mane aplanko mano kaimynas. Jis gyvena geriau už mane, turi didelius puikius namus ir vilki gražiais juodo aksomo kailiniais. Jei jis panorėtų tave vesti, būtum viskuo aprūpinta. Bet jis yra aklas. Turėsi jam sakyti gražiausias pasakas, kur tu moki.

Bet netraukė jos tekėti už to pelės kaimyno, jis buvo kurmis. Netrukus atėjusį svečią su juodais aksomo kailiniais pelė ėmė jai girti, kad jis esantis labai turtingas ir mokytas, kad jo namai dvidešimt kartų didesni už jos pačios namus, tik jis nekenčiantis saulės ir gėlių, nes jų niekados nematęs. Tada Coliukė padainavo porą dainelių, ir kurmis už jos gražų balsą iš karto ją pamilo, bet, būdamas labai rimtas, jai to nesakė. Buvo neseniai jis išsikasęs ilgą koridorių, einantį nuo jo namų lig pelės urvo. Pelė ir Coliukė gavo jo leidimą vaikščioti tuo koridorium, kada tik panorės. Liepė joms nebijoti negyvo paukštelio, gulinčio tam koridoriuj. Tai buvo tikras paukštelis su sparnais ir snapu, matyti, neseniai miręs ir palaidotas kaip tik ten, kur savo koridorių kurmis kasė.

Kurmis įsikando mažutį puvėklį — jis, kaip žinoma, naktį žiba — ir, eidamas priešakyje, švietė kaip su žiburiu

ilgą ir tamsų koridorių. Kai priėjo prie tos vietos, kur gulėjo negyvas paukštelis, kurmis įrėmė savo platų snukį į lubas ir ėmė rausti žemę. Bematant pasidarė anga, ir pro ją krito šviesa. Vidury aslos gulėjo negyva kregždė, jos gražūs sparneliai buvo suglausti, galvutė ir kojytės įtrauktos į plunksneles — ji turėjo žūti nuo šalčio. Coliukė labai gailėjo kregždelės, ji taip mėgo paukštelius, linksminusius ją savo giesmelėmis visą vasarą. Bet kurmis paspyrė su savo trumpa koja ir pasakė:

— Daugiau jau tu nebepypsėsi! Nėra nelaimingesnio daikto už paukštį! Garbė Dievui, nei vienas mano vaikas nėra paukštis. Juk paukščiai nieko daugiau nemoka, tik pypsėti, o žiemą turi dvėsti badą.

— Štai kur man išmintinga kalba! — atsiliepė lauko pelė. — Ką padės paukščiui pypsėjimas atėjus žiemai? Turi badą dvėsti ir šalti!

Coliukė nepratarė nei žodžio. Bet kai kurmis su pele nusigręžė, ji pasilenkė, praskyrė kregždės plunksneles ties galva ir pabučiavo jos užmerktas akis.

— Gal čia bus ta pati kregždė, kur man vasarą taip gražiai giedojo, — kalbėjo ji sau. — Kiek mane džiugino tas mielas paukštelis!

Paskui kurmis užtaisė skylę, pro kurią skverbėsi šviesa, ir parlydėjo pelę su jos gyventoja namo. Bet naktį Coliukė negalėjo užmigti. Ji atsikėlė iš lovos, nupynė iš šiaudelių didelį gražų apklotą, nusinešus į koridorių juo užklojo negyvą paukštelį, o iš abiejų šonų apkamšė rasta pelės kambaryje vata, kad šilčiau būtų gulėti drėgnoj žemėj.

— Sudiev, mielas paukšteli! — pasakė ji. — Sudiev ir dėkui tau už tavo gražų giedojimą vasarą, kada visi medžiai žaliavo ir saulė skaisčiai švietė. Paskui ji pridėjo savo galvą prie paukštelio krūtinės ir baisiai nustebo, pajutusi ten ką tuksint. Tai buvo paukštelio širdis. Jis nebuvo miręs, tik nuo šalčio sustingęs, o dabar sušildytas vėl atgijo.

Rudenį visos kregždės skrenda į šiltus kraštus, o jei kuri pasivėlina, tai ji sušąla, krinta žemėn, ir šaltas sniegas ją užkloja.

Coliukė drebėjo iš baimės; paukštis buvo didelis, labai didelis palyginti su ja, turėjusia ūgio tik vieną colį. Bet atsidrąsinusi dar šilčiau apklojo kregždelę, jai ant galvos atnešė mėtos lapelį, kuriuo gulėdama pati klojėjo.

Kitą naktį ji vėl nuėjo pas kregždę. Ji buvo gyva, bet dar labai silpna, tik truputį atmerkė akis ir pažiūrėjo į Coliukę, stovėjusią su gabaliuku puvėklio vietoj žibinto.

— Dėkui tau, miela mažyte! — tarė kregždė. — Gerai sušilau. Greitai sustiprėsiu ir vėl skraidysiu po saulę.

— Oi, — atsakė Coliukė, — dabar prastas oras, šąla ir sninga. Gulėk savo šiltam patale, aš tave prižiūrėsiu.

Atnešė mergytė vandens su žiedo taurele, kregždė išgėrė ir apsakė, kaip ji susižeidusi sparnelį į erškėčių krūmą ir negalėjusi išlėkti į šiltus kraštus su kitomis kregždėmis; atėjus šalčiams, ji sustingusi ir nukritusi žemėn; daugiau ji nieko nemenanti ir nežinanti, kaip čia patekusi.

Visą žiemą išbuvo kregždė po žemių, meiliai apie ją vaikščiojo Coliukė. Nei kurmis, nei lauko pelė neužjautė jos nelaimingos ir nei kartą nebuvo ten, kur ji gulėjo.

Vos atėjus pavasariui ir saulei sušildžius žemę, kregždė atsisveikino su Coliuke. Coliukė atkišo kurmio padarytą skylę. Saulė nušvietė tamsų koridorių, ir kregždė paklausė mergytės, ar nenorėtų kartu su ja išlėkti, galėtų sėdėti jai ant nugaros, nuskristų abidvi toli, į žalią girią. Bet Coliukė žinojo, kad lauko pelei sopėtų širdį, jei ją pamestų.

— Ne, negaliu su tavim lėkti, — tarė Coliukė.

— Lik sveika, mano geroji mergyte! — pasakė kregždė ir pakilo į orą. Coliukė ilgai žiūrėjo, kur ji skrido, labai ją mylėjo, ir jos akys pilnos pritvino ašarų.

— Vyt-vyt! Vyt-vyt! — sučirpsėjo kregždė ir nuskrido į girią. Coliukė buvo labai nuliūdusi. Ji negalėjo išeiti į saulę,

o pasėti aplink pelės namus javai išaugo tokie aukšti, jog jai rodėsi didelis, tankus miškas, nes ji tebuvo vieno colio.

— Tau pasipiršo mūsų kaimynas kurmis, — tarė vieną dieną lauko pelė. — Kokia tu laiminga! Dabar turi pasisiūti kraitį — ir vilnonių drapanų, ir skalbinių. Pasirūpink, kad turėtum visko, kai tapsi kurmio pačia.

Ir Coliukė turėjo kiauras dienas verpti, o pelės pasamdyti keturi vorai be paliovos audė. Kurmis ateidavo kas vakaras ir vis kartojo, kad kai pasibaigsianti vasara ir saulė nustosianti taip deginti — dabar esanti žemė kieta kaip akmuo, — tada jis atšoksiantis vestuves su Coliuke. Bet mergytė tuo visai nesidžiaugė, ji negalėjo pakęsti nuobodaus kurmio. Kiekvieną rytą, saulei tekant, ir kiekvieną vakarą, jai leidžiantis, ji išsprukdavo pro duris ir, vėjui supant javų varpas, matė mėlyną dangų. Tada ji galvojo, koks gražus ir šviesus yra pasaulis, labai norėjo pamatyti savo kregždelę, tik ta negrįžo: dabar ji buvo nuskridusi toli toli, į žalią girią.

Kai atėjo ruduo, Coliukės kraitis buvo visas sutaisytas.

— Už mėnesio bus tavo vestuvės, — tarė lauko pelė.

Bet Coliukė ėmė verkti, sakydamasi visai nenorinti tekėti už to nuobodaus kurmio.

— Niekų kalba! — tarė lauko pelė. — Nesiožiuok, tuoj tau suleisiu savo baltus dančius! Gauni tokį puikų vyrą! Net karalienė neturi tokių gražių juodų kailinių! Jo virtuvė ir padėjimai lūžte lūžta visokių gėrybių! Dievui tik sakyk dėkui už tokį vyrą!

Ir štai atėjo vestuvių diena. Kurmis atkeliavo nusivesti nuotakos giliai po žemių, kur nesiekė saulės šviesa, nes jis jos nekentė. Sunku buvo mergytei amžinai atsisveikinti su skaisčia saulute, ir ji, pelės leista, išėjo paskutinį kartą pasigėrėti jos šiltais spinduliais.

— Sudiev, karštoji saulute! — sušuko Coliukė, stovėdama prie urvo slenksčio, ir iškėlė rankas aukštyn. Paskui paėjo toliau į lauką; javai buvo nupjauti, iš žemės stirksojo

tik sausa ražiena. — Sudiev ir tau, — tarė ji ir apkabino ten augusį raudoną žolynėlį. — Pasveikink nuo manęs mielą kregždelę, jei kada ją paregėsi!

— Vyt-vyt, vyt-vyt! — pasigirdo staiga jos balsas kur aukštai.

Pakėlė Coliukė galvą ir pamatė pro šalį skrendančią kregždę. Pažinusi savo gerąją mergytę, ji labai apsidžiaugė, o ta raudodama jai papasakojo, kaip ji nenori tekėti už to bjauraus kurmio ir gyventi po žemių, kur niekados nešviečia saulė.

— Šit ateina šalta žiema, — tarė kregždė. — Aš išlėksiu toli toli, į šiltus kraštus. Nori lėkti kartu su manim? Sėsk man ant nugaros, tik tvirtai prisirišk su diržu, ir mes nulėksime toliausia nuo to bjauraus kurmio ir jo tamsaus urvo. Mes skrisime per aukštus kalnus į šiltus kraštus, kur saulė skaisčiau šviečia kaip čia, kur esti vasara kiaurus metus ir žydi gražiausios gėlės. Lekiam, lekiam, miela Coliuke! Tu išgelbėjai mane nuo mirties, kai aš gulėjau sustingusi šaltame požemyje.

— Gerai, lėksiu su tavim! — pasakė Coliukė.

Ji atsisėdo ant kregždės nugaros, kojomis įsispyrė į iškėstus jos sparnus ir prisirišo su dirželiu prie didžiausios plunksnos. Iškilusi į orą, kregždė skrido per girias ir jūres, per aukštus kalnus, kur niekados nenutirpsta sniegas. Coliukei pasidarė šalta iškilus į padebesius, bet ji įsikasė giliai į kregždės plunksneles, paliko iškišus tik galvelę, kad galėtų matyti visas gražybes.

Atskrido į šiltą kraštą. Saulė ten švietė daug skaisčiau, ir dangus buvo du kartus aukštesnis, o ant kalnelių ir patvoriais augo puikiausios žalios ir raudonos vynuogės, medžiuose noko apelsinų ir citrinų vaisiai. Kvepėjo mirtomis ir mėtomis, o takais lakstė gražūs vaikai, gaudydami dideles margas peteliškės. Bet kregždė skrido vis toliau, ir tos vie-

tos buvo vis gražesnės ir gražesnės. Ant mėlyno ežero kranto tarp didelių medžių stovėjo balto marmuro senovinė pilis. Aukšti pilies stulpai buvo apsivynioję vynuogių lazdomis, viršum pastogėj buvo daug kregždžių lizdų. Viename lizde gyveno ta atskridusi su Coliuke kregždė.

— Čia mano namai! — tarė ji. — O tu išsirink sau apačioj gražų žolynėlį, aš tave pas jį nunešiu, tu ten įsikursi ir gyvensi jaukiausiai.

— Oi kaip gražu! — sušuko Coliukė ir suplojo savo mažomis rankutėmis.

Gulėjo ten žemėj sudužęs aukštas balto marmuro stulpas, jis virsdamas buvo sutrupėjęs į tris gabalus, dabar tarp tų atlaužų augo gražios baltos gėlės. Kregždė nunešė Coliukę ant vienos gėlės plataus žiedo. Koks netikėtas daiktas! Vidury žiedo buvo mažutis žmogeliukas, ne didesnis už Coliukę, ir toks skaidrus kaip iš krištolo! Ant galvos jis turėjo gražią aukso karūną, o už pečių žibančius sparnus. Tai buvo gėlių dvasia elfas. Tokios dvasios — berniukas arba mergytė — gyveno kiekvienoj gėlėj, o tas buvo jų visų karalius.

— Dieve, koks jis gražus! — pakuždėjo Coliukė kregždei.

Kregždės mažasis karalaitis labai išsigando: palyginti su ja, jis tebuvo mažas ir silpnas padarėlis. Bet išvydęs Coliukę, jis nežinojo, ką iš džiaugsmo besakyti — tokios gražios mergaitės niekados dar nebuvo regėjęs! Nusiėmė jis nuo savęs aukso karūną, uždėjo ją Coliukei ir paklausė, kuo ji vardu ir ar nesutiktų už jo tekėti ir tapti visų gėlių karaliene. Čia buvo kitoks jaunikis, tai ne rupūžės vaikas ar kurmis su juodais aksomo kailiniais, todėl, ilgai negalvodama, davė sutikimą už jo eiti. Iš visų gėlių ėmė skristi maži berniukai ir mergytės, o tokie gražūs, jais Coliukė negalėjo atsigėrėti. Visi atnešė nuotakai po dovaną, bet labiau-

siai jai patiko skaidrūs žiogo sparneliai. Juos uždėjo jai ant pečių, ir ji dabar galėjo skraidyti nuo vienos gėlės ant kitos. Koks buvo malonumas! Kregždė tupėjo aukštai savo lizde ir giedojo gražiausias vestuvių giesmeles, bet širdies gilumoje liūdėjo, kad reikia skirtis su mylimąja Coliuke.

— Tu daugiau nebūsi vadinama Coliukė, — tarė gėlių karalaitis: — tai negražus vardas, o tu tokia graži! Mes dabar tave vadinsime Maja.

— Sudiev, sudiev! — tarė kregždė susigraudinusi ir išskrido iš šiltų kraštų į tėvynę, į tolimą Daniją. Ten ji susilipdė sau lizdelį ties langu, kur gyvena žmogus, mokantis sakyti pasakas. Jis girdėjo jos „vyt-vyt, vyt-vyt“, ir iš jo mes sužinojome visą tą istoriją.

Jūros karalaitė

oli jūros vidury vanduo toks mėlynas kaip gražiausios rugiagėlės žiedas ir toks skaidrus kaip krištolas, bet jis labai gilus — toks gilus, jog joks inkaras negali pasiekti dugno. Reikėtų ant viena kitos sustatyti daug varpinių, kad jos išlįstų į viršų. Tenai, pačioj gilumoj, turi savo namus jūros gyventojai.

Nemanykite, kad jūros dugne tėra vienas baltas smėlis; ne, ten auga nuostabiausi medžiai ir žolynai, kurių tokie gležni stiebai ir lapai, jog jie kaip gyvi kruta nuo mažiausio vandens judėjimo. Tarp jų šakų plauko didelės ir mažos žuvys, kaip čia žemėj skraido paukščiai. Pačioj giliojoj vietoj stovi jūros karaliaus rūmai; jų sienos koralo, aukšti smailūs langai gintaro, stogas sraigių, kurios atsidaro ir užsidaro, destis kur teka vanduo. Tas atrodo labai gražu, nes sraigėse žiba puikiausi perlai, iš kurių kiekvienas gali puošti karaliaus karūną.

Jūros karalius buvo daug metų našlys, ir jo ūkį žiūrėjo senutė motina. Ji buvo išmintinga moteriškė, bet labai didžiavosi savo aukštu kilimu; todėl ji ant uodegos turėjo dvylika austrių, o tuo tarpu kitos didikės tegalėjo jų turėti šešias. Bet apskritai ji buvo verta didžiausių pagyrimų, ypač už gražų savo anūkių auklėjimą. Jos buvo šešios ir visos

labai gražios, bet jaunėlė visų gražiausia; tačiau kaip visos nėrovės kojų vietoj ji turėjo žuvies uodegą. Ištisas dienas karalaitė žaidė rūmuose, didelėse salėse, kur pasieniuose augo geltonos gėlės. Pro atvirus gintaro langus plaukė žuvys, kaip pas mus skraido į kambarius kregždės, artinosi prie karalaičių, ėdė iš jų rankų ir davėsi glostyti.

Prieš rūmus buvo didelis sodas, kuriame augo šviesiai raudoni ir tamsiai mėlyni medžiai; jų vaisiai tviskėjo kaip auksas, o žiedai — kaip liepsna. Stiebai ir lapai nuolat judėjo. Dirva, kur augo tie medžiai, buvo smulkiausias smėlis ir toks mėlynas, kaip degančios žvakės liepsna. Apskritai jūros dugne visi daiktai turėjo žydrą spalvą, todėl labiau rodėsi, kad esi ne jūros vandeny, bet aukštai ore ir matai dangų iš viršaus ir apačios. Visai nurimus vėjui, galėjai matyti net saulę. Tada ji buvo panaši į raudoną žolyną, iš kurio taurelės tryško šviesa.

Kiekviena karalaitė turėjo sode savo kampelį, kur galėjo kasti ir sodinti gėles, kokias tik norėjo. Viena pasidarė lysę banginio pavidalo; kita norėjo, kad jos lyselė būtų panaši į mažą jūros nėrovę; bet jaunėlė padarė ją apskritą kaip saulė ir pasodino raudonas kaip saulė gėles. Keista ji buvo mergaitė: vis tylėjo ir kažko svajojo. Jos seserys gėrėjosi visokiais nuostabiais daiktais, gautais iš sudužusių laivų, o ji mėgo tik raudonas kaip saulė gėles ir marmurinę gražaus jaunikaičio statulą. Statula buvo dailiai padaryta iš balto marmuro ir pateko į jūros dugną nuskendus vienam laivui. Karalaitė pasodino prie statulos raudoną gluosnį ir puikiai išaugino; jo šakos nusviro per statulą ir siekė mėlyną smėlį, kur jų šešėlis, linguojant medžiui, bėgo į vieną ir antrą pusę. Atrodė, kad viršūnė su šaknimis žaidė ir bučiavosi.

Bet nieko taip nemėgo karalaitė, kaip klausyti pasakojant apie žmones, gyvenančius žemėj. Senelė turėjo jai pasakoti viską, ką žinojo apie laivus ir miestus, apie žmones ir žvėris. Ypač jai tiko tas, kad žemėj gėlės kvepia, tuo tarpu

jūros dugne jos neturi jokio kvapo, kad miškai tenai žali ir kad žuvys, kurios laksto po šakas, gieda taip garsiai ir gražiai, jog negali atsiklausyti. Žuvimis senelė vadino mažus paukštelius, nes kitaip karalaitė nebūtų supratusi: juk ji niekados nematė paukščių.

— Kada sueis jums penkiolika metų, — tarė senelė, — gausite leidimą išplaukti į jūros paviršių, sėdėti mėnesienoj ant uolos krašto ir žiūrėti į plaukiančius pro šalį laivus. Tada pamatysite miškus ir miestus.

Netrukus turėjo sueiti penkiolika metų vyresniajai seseriai, kitos karalaitės buvo jaunesnės visos už kita kitą metais, todėl pačiai mažajai reikėjo laukti dar penkerių metų, ligi galės išplaukti į viršų ir pamatyti, kas darosi žemėj; bet visos seserys pasižadėjo apsakyti viena kitai, ką pamatys pirmą kartą ir kas joms labiausiai patiks, nes senelė joms pasakojo nelabai daug, ir buvo dar nemaža dalykų, apie kuriuos jos norėjo sužinoti daugiau.

Bet nei viena karalaitė netroško taip išplaukti į jūros paviršių, kaip jaunėlė, — ta pati, kuriai reikėjo ilgiausiai laukti tos valandos ir kuri visados tylėjo ir svajojo. Ne kartą ji stovėjo naktį prie atviro lango ir žiūrėjo aukštyn pro tamsiai mėlyną vandenį, kuriame pliuškėjo žuvys. Ji matė mėnesį ir žvaigždes, kurios, tiesa, buvo ne skaisčios, bet daug didesnės, negu mums rodosi. Jei kartais pro jas slinko debesėlis, tai ji manė, kad ties ja plaukia banginis arba laivas, pilnas žmonių. O šiems, žinoma, negalėjo nei į galvą ateiti, kad apačioj, jūros dugne, žiūri į juos maža nėrovė, ištiesusi savo baltas rankas į vairą.

Galop vyresniajai sukako penkiolika metų, ir ji gavo leidimą pakilti iš jūros dugno.

Sugrįžusi atgal, ji pasakojo, ir jos pasakojimams nebuvo galo. Geriausias, jos nuomone, daiktas buvo — gulėti gražiu oru mėnesienoj smėlio seklumoj ir žiūrėti į miestą, kur žiba nesuskaitomi žiburiai kaip žvaigždės, klausyti mu-

zikos ir važiuotų žmonių bildesio, gražėtis aukštais bokštais ir gėrėtis varpų gaudimu.

Gal dėl to, kad jai buvo nepasiekiama, jaunėlė sesuo geidė labiau už kitus tai pamatyti savo akimis. O, kaip godžiai ji klausė sesers pasakojimų! Stovėdama vėlai vakare prie atviro lango ir žiūrėdama į tamsiai mėlyną vandenį, ji vaizdavosi didelį miestą, visą jo trenksmą ir judesį, ir jai net rodėsi, kad ji girdi varpų balsą.

Kitais metais gavo leidimą antroji sesuo kilti iš jūros dugno ir plaukti, kur nori. Ji išplaukė į paviršių kaip tik tą valandą, kada leidosi saulė, ir tas reginys jai pasirodė visų gražiausias. Visas dangus tviskėjo, pasakojo ji paskui, kaip auksas, o debesys... bet tam gražumui nusakyti jai trūko žodžių. Raudoni ir mėlyni debesys plaukė ties ja, bet dar greičiau už juos skrido, tartum koks ilgas baltas apdangalas, pulkas laukinių gulbių į tą pusę, kur buvo saulė. Karalaitė irgi norėjo plaukti kartu su jomis į tą pusę, bet staiga nusileido saulė, ir jūros ir debesų rausvumas užgeso.

Dar metams praslinkus, išplaukė trečioji sesuo. Ji buvo visų drąsiausia ir įplaukė į upę, kuri tekėjo į jūrą. Iš abiejų kraštų stovėjo žali kalneliai, apaugę vynuogėmis; tarp smagių miškų margavo gražūs vasarnamiai ir pilys. Medžių šakose giedojo paukščiai, o saulė taip kaitino, jog ji turėjo nuolat nertis į vandenį, norėdama suvilgyti savo degantį kūną. Mažoj įlankėlėj maudėsi pulkas vaikų ir linksmai šūkaudami taškė vandenį. Karalaitė norėjo su jais pažaisti, bet vaikai išsigandę išbėgiojo. Ča atbėgo mažas juodas žvėrelis, — ji nežinojo, kad tai šuva, — ir ėmė taip piktai loti, jog karalaitė pabūgo ir skubindama sugrįžo į jūrą. Nors jai teko patirti baimės, bet ji negalėjo pamiršti puikių miškų, žalių kalnelių ir gražių vaikų, kurie mokėjo plaukyti po vandenį, nors neturėjo žuvies uodegų.

Ketvirtoji sesuo nebuvo tokia drąsi; ji laikėsi jūros vidurio ir paskui pasakojo, kad ten esą gražiausia: matai jūrą

aplink per daug mylių, o dangus atrodo lyg didelis stiklinis varpas, apvožtas tau ant galvos. Labai toli, lyg žuvėdras, matė ji plaukiant laivus, šokinėjant ir vartantis ore delfinus ir leidžiant iš šnervių šimtus fontanų didelius banginius.

Galop atėjo penktosios sesers eilė. Jos gimimo diena buvo žiemą, todėl jai teko pirmą kartą pamatyti tą, ko kitos seserys nematė. Jūra turėjo žalsvą spalvą, visur plaukė dideli ledo kalnai; jie žibėjo, kaip paskui pasakojo karalaitė, tartum perlai, o tuo tarpu buvo didesni už bokštus, statomus žmonių. Tie kalnai buvo visokio pavidalo. Karalaitė atsisėdo ant aukščiausiojo, ir visi laivai baimingai šalinosi nuo tos vietos, kur ji sėdėjo ir kur vėjas žaidė jos ilgais plaukais.

Vakarop dangus apsiniaukė, pradėjo žaibuoti ir griausti, o pajuodavusi jūra ėmė aukštai kiloti ledo kalnus, kurie žaibų šviesoj buvo panašūs į ugnies stulpus. Nuo visų laivų nuimstė bures, žmonės be galvų lakstė ir puldinėjo po dangčius. Bet jūros karalaitė ramiai sėdėjo ant plaukiančio kalno ir žiūrėjo, kaip šviesūs žaibai zigzagais raižė siuntančią jūrą.

Kiekviena sesuo, išplaukusi pirmą kartą į jūros paviršių, negalėjo atsidžiaugti tuo, ką matė. Bet paskui jos galėjo kilti iš vandens, kiek norėjo, todėl ilgainiui niekas jų nebestebino. Po kokio mėnesio seserys jau sakė, kad niekur nėra taip jauku ir ramu kaip namie.

Dažnai vakarais visos penkios seserys susiimdavo už rankų ir išplaukdavo į jūros paviršių. Jos turėjo puikius balsus, kokių žmonės neturi, ir pakilus audrai, kada žūva daug laivų, jos priplaukdavo prie jų ir saldžiai giedodavo, kad jūros dugne yra gražu ir kad žmonės be reikalo bijo ten leistis. Bet žmonės jų nesuprasdavo ir manydavo, kad čia audra kaukia; tiesą sakant, jie niekados negalėdavo pamatyti visų jūros dugno stebuklų, nes, sudužus laivui, jie skęsdavo ir į jūros karaliaus rūmus atplaukdavo negyvi.

Išplaukus seserims į paviršių, jaunoji karalaitė likdavo viena namie ir žiūrėdavo į jas iš paskos; ją ėmė verksmas, bet nėrovės neturi ašarų, ir dėl to joms dar sunkiau.

— A, kada gi aš sulauksiu penkiolikos metų! — sakė ji. — Aš žinau, kad iš visos širdies pamėgsiu tą pasaulį, kur yra ant vandens, ir žmones, kurie ten gyvena.

Galų gale jai sukako penkiolika metų.

— Štai ir tu dabar didelė ir sulaukei ko geidei, — tarė senelė. — Eikš, tave aptaisysiu, kaip ir kitas tavo seseris.

Ji uždėjo jai ant galvos baltų lelijų vainiką, o tų lelijų žiedo lapeliai buvo perlo, ir prisegė prie karalaitės uodegos aštuonias dideles austres, kad visi žinotų, kokio aukšto ji kilimo.

— Man sopa nuo jų! — tarė karalaitė.

— Ką padarysi! Dėl gražumo reikia kiek pakentėti, — atsakė senelė.

O, su kokiu džiaugsmu ji būtų numetusi tą visą papuošalą ir sunkųjį vainiką! Raudoni žiedai iš jos pačios sodo kur kas labiau tiko, tik nieko negalėjo padaryti.

— Sudiev! — tarė ji ir iškilo aukštyn, lengva ir šviesi kaip vandens burbuliukas.

Saulė tik buvo nusileidusi, kai ji iškišo galvą iš vandens; bet debesys tebešvietė purpuru ir auksu, ir ant paraudusio dangaus nuostabiai mirgėjo vakarinė žvaigždė; oras buvo gražus ir tylus, jūra nurimusi. Netoli savęs išvydo didelį laivą trimis stiebais; tik viena burė buvo pakelta, nes jokio vėjelio nebuvo; visur ant lynų ir karčių sėdėjo jūreiviai. Nuo dangčio sklido muzikos ir giesmių balsai, o kai sutemo, uždegė šimtus įvairių spalvų žiburėlių.

Karalaitė priplaukė prie kajutės stiklo langelio, pro kurį, kai ją pakeldavo banga, žiūrėjo į vidų ir matė daugybę puikiai išsipuošusių žmonių. Bet visų gražiausias buvo jaunas princas didelėmis juodomis akimis; jis turėjo tikrai ne daugiau per šešiolika metų; buvo kaip tik jo gimimo diena,

todėl visas laivas taip linksminosi. Ant dangčio šoko jūreiviai, ir kai atėjo pas juos princas, šimtai raketų iškilo į orą; aplink laivą tapo šviesu kaip dieną. Karalaitė išsigando ir tuojau pasinėrė į vandenį; bet greit vėl iškišo galvą, ir čia jai pasimatė, kad visos dangaus žvaigždės nukrito į jūrą. Niekados dar nebuvo mačiusi tokio nuostabaus reginio. Didelės saulės sukosi aplink ją, puikiausios ugnies žuvys lėkė į mėlyną orą, ir tas viskas spindėjo vandeny. Tačiau laive buvo taip šviesu, jog galėjai matyti ne tik žmones, bet ir mažiausius daiktus. O, koks gražus buvo jaunasis princas! Jis šypsodamas spaudė visiems rankas, o muzika trenkė puikios nakties vidury.

Jau buvo vėlu, bet jūros karalaitė negalėjo atitraukti akių nuo laivo ir gražiojo princo. Įvairiaspalviai žiburiai užgeso, raketos nebekilo į orą, armotos nebegaudė. Tik jūra viena kažkaip dusliai ūžė. Tačiau karalaitė vis dar suposi ant bangų ir žiūrėjo į kajutės langus. Bet štai pakilo vėjas ir papūtė į laivą; ėmė kelti bures vieną po kitos; bangos didėjo, juodi debesys aptraukė dangų, tolumoj ėmė rodytis žaibai. Supratę ateinant audrą, jūreiviai vėl nuėmė bures. Laivas baisiai suposi nertėjančioj jūroj; bangos šoko ant viena kitos kaip dideli juodi kalnai, tartum norėdamos numušti aukštuosius stiebus, bet laivas lyg gulbė vikriai narstė tarp bangų, nukrisdamas žemyn ir vėl iškildamas ant jų gūbrio. Nėrovei toks plaukymas buvo malonus, bet žmonės kitaip galvojo. Laivas visas braškėjo, bangos lenkė storas lentas. Staiga didysis stiebas nulūžo kaip šiaudas, ir laivas pakrypo į šoną; vanduo ėmė sunktis į vidų. Dabar tik nėrovė suprato, koks pasidarė žmonėms pavojus; ji pati turėjo saugotis plaukiančių vandeny sijų ir rąstgalių. Kartais taip tamsu tapdavo, jog ji nieko nebematė; bet kada sužaibuodavo, vėl pasidarydavo šviesu, ir galėjai matyti viską, ką veikė žmonės laive. Bet ji ieškojo akimis vieno princo ir, sudužus laivui, pastebėjo jį krintant į vandenį.

Iš karto karalaitė apsidžiaugė, nes princas turėjo dabar nusileisti pas ją į dugną. Bet ji greit atsiminė, kad žmonės negali gyventi vandeny, kad jis atplauks į tėvo rūmus jau nebegyvas. Ne, jis neturi mirti! Ir ji šoko plaukti pro rąstus ir lentas, pamiršusi, kad ji gali nuo jų lengvai žūti. Giliai pasinerdama ir vėl iškildama ant bangų, galop priplaukė princą, kuris jau nebegalėjo laikytis ant vandens paviršiaus. Jo rankos ir kojos buvo nusilpusios, gražios akys užmerktos — būtų tikrai miręs, kad jo nebūtų pagriebusi nėrovė. Ji pakėlė jo galvą iš vandens ir leido bangoms nešti, kur jos nori.

Rytą audra nutilo, bet laivo neliko nei pėdsako. Iš vandens pakilo saulė, raudona ir skaisti. Išblyškę princo skruostai kiek paraudo, bet akys buvo vis dar užmerktos. Karalaitė pabučiavo aukštą ir gražią jo kaktą ir atmetė atgal drėgnus jo plaukus. Jai pasirodė, kad jaunasis princas panašus į marmuro jaunikaitį jos sode; ji dar kartą jį pabučiavo, iš visos širdies trokšdama, kad jis išliktų gyvas.

Čia ji pastebėjo atokiai kietą žemę su aukštais melsvais kalnais, ant kurių viršūnės žibėjo baltas sniegas, lyg ten ilsėtųsi pulkai gulbių. Apačioj, ant kranto, žaliavo puikus miškas, o aukščiau stovėjo kažkokie rūmai — kaip ir bažnyčia, kaip ir vienuolynas. Sode prie tų rūmų augo citrinų ir apelsinų medžiai, o prie vartų stovėjo aukštos palmės. Jūra darė ties ta vieta mažą įlankėlę, ramią, bet labai gilią. Ten, į tą uolą, ant kurios gulėjo vandens suneštas baltas smėlis, karalaitė nunešė princą. Ji padėjo jį ant smėlio taip, kad galva būtų kiek aukščiau už liemenį ir galėtų gauti daug karštų saulės spindulių.

Tuo tarpu baltuose rūmuose suskambino varpais, ir į sodą pasipylė daugybė jaunų mergaičių. Tada karalaitė atplaukė kiek atgal, pasislėpė už akmenų, išlindusių iš vandens, ir apsidengė krūtinę ir plaukus jūros puta, kad nie-

kas nepastebėtų jos veido. Iš čia ji ėmė žiūrėti, kas ištiks nelaimingąjį princą.

Netrukus prie tos vietos prisiartino jauna mergaitė. Iš pradžios, matyti, ji labai persigando, bet jos baimė greit praėjo. Ji pasišaukė žmonių, ir karalaitė pamatė, kad princas atsigavo ir visiems maloniai šypsosi. Tik vandens karalaitei jis nenusišypsojo: juk jis nežinojo, kad ji jam išgelbėjo gyvybę. Ji labai nuliūdo ir, kai princą nuvedė į didžiuosius namus, nusiminusi nėrė į gilumą ir sugrįžo į savo tėvo rūmus.

Ir pirma karalaitė buvo tyli, bet nuo tos dienos tapo dar tylesnė. Seserys jos klausinėjo, ką ji matė pirmą kartą iškilusi į jūros paviršių, bet ji nieko nepasakojo.

Ne kartą paskui ji plaukė tai rytą, tai vakare į tą vietą, kur buvo palikusi princą. Ji matė nokstant sode vaisius ir juos raškant, matė tirpstant ant kalno viršūnių sniegą, bet princo ji nematė — ir kiekvieną kartą sugrįžusi namo darėsi liūdnesnė. Vienintelis jos džiaugsmas buvo sėdėti savo sodely uždėjus rankas ant gražiosios marmuro statulos, panašios į princą. Savo gėlių daugiau nebežiūrėjo; jos išaugo, apžėlė visus takus ir taip susipynė su medžiais savo stiebais ir lapais, jog sode tapo visai tamsu.

Galop ji nebegalėjo ilgiau tverti ir viską papasakojo vienai savo seseriai; tuojau apie tai sužinojo visos kitos seserys, bet daugiau niekas, išskyrus dvi tris nėroves, kurios taip pat niekam nepasakojo, išskyrus artimiausias savo drauges. Viena iš jų pažino princą; ji taip pat buvo mačiusi laivo šventę ir papasakojo, iš kur yra princas ir kur jo karalystė.

— Einam, sesute! — tarė jūros karalaitei seserys ir, susiėmusios rankomis, nuplaukė į tą vietą, kur turėjo būti princo pilis.

Pilis buvo šviesiai geltono akmens su marmuro laiptais; vieni laiptai ėjo tiesiai į jūrą. Stogą puošė puikūs paauksuo-

ti bokštai, o tarp kolonų, kurios ėjo aplink visus rūmus, stovėjo marmuro statulos, visai kaip gyvos. Pro aukštus langus buvo matyti puikios salės, kurių durys buvo apkabintos brangiomis šilko užuolaidomis ir grindys aptiestos divanais, o sienas puošė tokie dideli ir gražūs paveikslai, jog negalėjai atsižiūrėti. Pačios didžiosios salės vidury buvo didelis fontanas; jo srovė mušė lig pūstų stiklo lubų, pro kurias saulės spinduliai krito į vandenį ir nuostabius žolynus, augančius plačiame baseine.

Dabar karalaitė žinojo, kur gyvena princas, ir dažnai vakarais ėmė ten lankytis. Ji prisiartindavo prie žemės daug arčiau, negu kuri jos sesuo, ir net drįsdavo plaukti į siaurą perkasą po puikiu marmuro balkonu, nuo kurio darėsi ilgas šešėlis ant vandens. Čia ji sustodavo ir ilgai žiūrėdavo į jaunąjį princą, kuris manė, kad niekas mėnesio šviesoj ten jo nemato.

Kartais vakarais princas plaukė puikioj laivėj, iškaišytoj vėliavomis. Tada ji žiūrėjo iš žalių nendrių, ir kai vėjas pūtė skaisčiai baltą jos apdangalą, žmonės manė, kad ten gulbė pleveno sparnais.

Dažnai naktį, kai žvejai gaudė žuvį su žiburiais, ji girdėjo juos pasakojant apie princo gerumą ir džiaugėsi jam išgelbėjusi gyvybę, kada jis jau be sąmonės buvo blaškomas vilnių. O jis nieko apie tai nežinojo ir net per sapną negalėjo jos atsiminti.

Kiekvieną dieną žmonės jai darėsi malonesni; kiekvieną dieną ji labiau norėjo gyventi kartu su jais žemės pasauly, kuris jai rodėsi daug didesnis už vandens. Juk jie galėjo plaukti laivais per jūres, lipti kalnais aukščiau debesų; o žemės, kurios buvo jų valdžioje, traukėsi su miškais ir laukais daug daug toliau, kaip gali išmatyti akys. Ji labai norėjo daugiau sužinoti apie žmones ir jų gyvenimą, bet seserys negalėjo į visus jos klausimus atsakyti.

Todėl ji kreipėsi į senelę, kuri gerai pažino pasaulį, buvusį už vandenų.

— Jei žmonės neskęsta, — paklausė mažoji karalaitė, — tai ar jie gyvena amžinai? Ar jie taip pat miršta, kaip ir mes?

— Taip, — atsakė senutė, — jie irgi turi mirti, ir jų gyvenimas net trumpesnis už mūsų. Mes galim gyventi tris šimtus metų, bet mirę pavirstame jūros puta, net neturim kapo, kurį lankytų mūsų artimieji. Mes neturim nemirtingos vėlės; po mirties mums neprasideda naujas gyvenimas; mes — kaip žalios nendrės: nupjautos, jos daugiau nebežaliuoja. O žmonės turi nemirtingą vėlę, kuri gyvena amžinai, gyvena net tada, kada kūnas jau seniai pavirtęs į dulkes; ta vėlė po mirties lekia į šviesųjį orą, į skaisčiąsias žvaigždes. Kaip mes kylame aukštyn iš jūros ir matome žemės šalis, taip žmonių vėlės kyla į nežinomus laimingus kraštus, kurių mes niekados neregėsim.

— Kodėl gi mes neturime nemirtingos vėlės? — liūdnai paklausė nėrovė. — Aš mielai atiduočiau visus tris šio gyvenimo amžius už tai, kad nors vieną dieną tapčiau žmogum ir paskui laimėčiau amžiną gyvenimą.

— Geriau apie tai negalvok, — tarė senelė, — mes čia gyvenam daug geriau ir esam laimingesni, kaip žmonės savo žemėje.

— Vadinas, aš mirsiu ir pavirsiu jūros puta? Nebegirdėsiu daugiau vilnių muzikos, nebereregėsiu savo gražiųjų gėlių ir karštosios saulės? Argi nieko negalima padaryti, kad gaučiau nemirtingąją vėlę?

— Nieko! — atsakė senelė. — Jei bent koks žmogus taip tave pamiltų, jog tu būtum jam brangesnė už tėvą ir už motiną, jei jis pavestų tau visą savo širdį ir visus jausmus, jei paduotų prieš kunigą ranką žadėdamas amžiną ištikimybę, tik tada jo vėlė galėtų pereiti į tavo kūną, ir tu taptum žmogaus laimės dalininke. Jis duotų tau vėlę, bet savo pa-

siliktų sau. Tik to niekados nebus! Kas čia mūsų laikoma gražu, — tavo žuvies uodega, — ten, žemėje, yra bjauru. Keistą turi žmonės supratimą apie gražumą: kas nori būti gražus, tam reikia turėti du bjaurius ramstelius, kurie vadinasi kojos!

Mažoji karalaitė atsiduso ir nuliūdusi pažiūrėjo į savo žuvies uodegą.

— Tenkinkis savo likimu, — tarė senutė, — geriau linksminkimės ir dainuokim per tuos tris šimtus metų, kuriuos mes gyvenam. Tai tikrai netrumpas laikas; paskui ir ilsėtis bus malonu. Šiandien naktį bus rūmų pokylis.

Pokylis buvo puikus: žemėj tokių niekuomet nesti. Didžiosios šokių salės sienos ir lubos buvo storo, bet skaidraus stiklo. Pasieniais eilėmis gulėjo tūkstančiai didžiausių sraigių, raudonų ir žalių, su mėlynais žiburėliais, nuo kurių šviesu buvo ne tik rūmuose, bet ir toli aplink jūroj. Galėjai matyti visas žuvis, dideles ir mažas, kurios priplaukdavo prie stiklinių sienų. Vienų žvynai buvo skaisčiai raudoni, kitų žibėjo kaip auksas arba sidabras. Per salės vidurį bėgo platus upelis, kuriame šoko jūros gyventojai į savo pačių dainavimo balsą. Tokių nuostabių balsų žmonės neturi. Mažoji karalaitė giedojo gražiausiai; visi jai plojo rankomis ir uodegomis. Valandėlei jos širdy kilo džiaugsmas. Ji žinojo, kad gražesnio už jos balso nėra nei jūroj, nei žemėj. Bet ji vėl greit atsiminė sausumos pasaulį, atsiminė gražųjį princą ir vėl nuliūdo, kad neturi kaip jis nemirtingos vėlės. Ji nematant išslinko iš tėvo rūmų ir tuo laiku, kada kiti šoko ir linksminosi, sėdėjo viena nuliūdusi savo sodely. Staiga išgirdo ant vandens rago balsą ir pagalvojo: „Štai jis dabar plauko su laive. Jis man brangesnis už viską pasauly. Nuolat apie jį galvoju ir mielai į jo rankas atiduočiau visą savo gyvenimo laimę. Aš viską padaryčiau, kad tik gaučiau nemirtingą vėlę. Kol seserys šoks, eisiu pas jūros raganą, kurios visados taip bijojau, gal ji galės man kuo padėti“.

Ir jaunoji karalaitė, išėjusi iš savo sodelio, nuplaukė į kriokiantį verpetą, už kurio gyveno ragana. Niekados dar nebuvo plaukusi tokiu keliu; čia nebuvo jokių augalų, vienas plikas smėlis lig pat verpeto, kur kriokdamas taip sukosi vanduo kaip malūno ratas ir traukė į gilumą viską, kas tik jam kliuvo. Per tą baisųjį verpetą karalaitė turėjo plaukti į jūros raganos gyvenimą. Čia kelias visą laiką ėjo per karštus kunkuliuojančius purvus, kuriuos ragana vadino savo durpinėmis pelkėmis. Už jų stovėjo jos namai kažkokiame keistame miške; visi medžiai ir krūmai buvo polipai, perpus gyvūnai, perpus augalai, panašūs į šimtagalves gyvates, augančias iš žemės. Jų šakos buvo panašios į ilgas slidžias rankas, o pirštai — į vikrius kirminus: nuo šaknų lig viršūnės polipai judino savo sąnarius ir ką tik jūroj nutverdavo savo lanksčiais pirštais, niekados daugiau nebepaleisdavo. Paimta siaubo, jūros karalaitė prieš juos sustojo: širdis smarkiai mušė iš baimės; jau ji buvo besukanti atgal, bet atsiminė princą ir nemirtingąją žmogaus vėlę, ir vėl sugrįžo jos drąsa. Stipriai pririšo ant galvos plaukus, kad negalėtų polipai jų pagriebti, prispaudė rankas prie krūtinės ir greitai, kaip tik gali žuvis lėkti, nuplaukė pro bjauriuosius polipus, kurie šoko jos gaudyti savo kibiais pirštais. Plaukdama pastebėjo, kad jie savo rankose lyg geležinėse replėse laikė viską, ką tik buvo pagriebę. Polipų naguose barkšojo nuskendusių žmonių ir gyvulių kaulai, sudužusių laivų vairai, dėžės ir kiti daiktai. Tarp jų buvo pasmaugta ir viena nėrovė. Tas buvo baisiausia.

Galop ji priplaukė didelę pelkę. Didelės riebios gyvatės ir driežai drybsojo išvertę bjaurius baltai geltonus pilvus. Vidury pelkės stovėjo namai, statyti iš baltų skenduolių kaulų; čia sėdėjo jūros ragana ir penėjo iš burnos rupūžę, kaip žmonės peni cukrum mažas kanarėles. Bjaurias riebias gyvates ji vadino savo viščiukais ir leido joms žaisti ant savo plačios išpurtusios krūtinės.

— Žinau, ko tau reikia, — tarė ragana. — Nors tai yra iš tavo pusės kvailas daiktas, bet išpildysiu tavo norą, nes tas pridarys tau daug bėdos, mano gražioji karalaite! Norėtum žuvies uodegos vietoj gauti du ramstelius, kuriais žmonės vaikščioja, kad tave pamiltų jaunasis princas, o tu gautum nemirtingąją vėlę!

Tarus tuos žodžius, ragana taip garsiai ir bjauriai nusikvatojo, jog iš baimės nukrito nuo jos krūtinės rupūžės ir gyvatės ir ėmė raitytis žemėj.

— Tu ateini labai laiku, — traukė toliau ragana. — Rytoj, saulei nusileidus, aš jau nebegalėčiau be metų padėti. Aš tau pataisysiu gėrimo, kurį tu paimsi ir nusineši į žemę prieš saulės tekėjimą; ten atsisėsk ant kranto ir išgerk; tada tavo uodega perskils į dvi lygias dalis, ir kiekviena iš jų pavirs tuo, ką žmonės vadina gražia kojyte. Bet tau skaudės, taip skaudės, lyg aštrus kalavijas kiaurai tave pervertų. Kas tave pamatys, visi sakys, kad tu gražiausia mergaitė pasauly. Tačiau liksi lengva kaip oras, nei viena žemės šokėja negalės susilyginti su tavim; bet einant lyg peiliais badys tavo kojas, ir varvės iš jų kraujas. Jei sutinki viską iškęsti, galiu tau padėti.

— Gerai, — atsakė drebančiu balsu karalaitė, pagalvojusi apie princą ir nemirtingąją vėlę.

— Bet žinok, — tarė ragana, — gavusi žmogaus pavidalą, niekados nebeatvirsi nėrove. Niekados nebegrįši į tėvo rūmus, niekados nebereg ėsi seserų! Ir jei princas nepamils tavęs taip, kad dėl to pamirštų tėvą ir motiną, jei neprisiriš visa širdžia ir neprisieks prieš altorių amžinos tau ištikimybės, tai negausi ir nemirtingosios vėlės. Kitą rytą, kai jis ves, plyš tavo širdis, ir tu pavirsi jūros puta.

— Sutinku! — tarė mažoji karalaitė ir išblyško kaip mirtis.

— Bet turėsi man atlyginti! — traukė toliau ragana, — ir tas bus nepigu. Tu turi gražiausią jūros pasauly balsą ir

tikiesi juo sužavėti princą. Bet tą balsą turi atiduoti man. Už savo brangųjį gėrimą noriu gauti geriausia, ką tu turi. Juk į jį aš turiu įpilti savo pačios kraujo, kad jis būtų smarkus kaip aštrus kalavijas!

— Bet jei atimsi iš manęs balsą, — tarė jaunoji karalaitė, — kas gi man tada beliks?

— Tavo gražusis veidelis, tavo lengva kaip vėjo pūstelėjimas eisena, tavo skaisčiosios akys, — atsakė ragana, — to visai gana žmogaus širdžiai sužavėti. O ką, jau prapuolė tau noras? Iškišk savo liežuvėlį, aš jį nupjausiu už stebuklingąjį gėrimą.

— Kas bus, tas, — tarė karalaitė, ir ragana užkaitė katilą tam gėrimui virti.

— Švarumas yra geras dalykas! — pasakė ji ir ėmė šveisti katilą gyvų žalčių ryšulėliu. Paskui ji pradraskė sau krūtinę ir įvarvino į katilą kelis lašus juodo savo kraujo. Kildami aukštyn, garai virto visokiais pavidalais, net baimė žiūrint ėmė.

Kas minutę ragana metė į katilą vis naujų šakelių, ir kai skystimas užvirė, pasigirdo tartum krokodilo verksmas. Pagaliau gėrimas buvo sutaisytas; jis buvo skaidrus kaip tyriausias vanduo.

— Še, imk, — tarė ragana ir nupjovė mažajai karalaitei liežuvį. Nėrovė nustojo žado; ji nebegalėjo nei giedoti, nei kalbėti.

— Jei polipai mėgins tave griebti, kai grįši per mišką, — pasakė ragana, — tik tėkšk vieną lašelį to gėrimo, tuojau jų rankos ir pirštai subyrės į tūkstantį kąsnelių.

Bet jūros karalaitei nieko nereikėjo daryti: pamatę tviskantį kaip žvaigždę jos rankoje skaidrų gėrimą, polipai patys nuo jos baimingai sukosi. Greit ir be jokių kliūčių perplaukė ji mišką, pelkes ir ūžiantį verpetą.

Štai jau pasirodė tėvo rūmai; šokių salės žiburiai buvo užgesę, visi kietai miegojo. Bet ji nebedrįso pas namiškius

eiti, buvo be žado ir turėjo amžinai juos palikti. Skausmas suspaudė jai širdį. Ji nuslinko patylomis į sodą, nuraškė po gėlelę iš kiekvienos seserų lysės, nusiuntė tėvų namams tūkstantį pabučiavimų ranka ir iškilo į tamsiai mėlynos jūros paviršių.

Dar nebuvo išaušę, kai ji priplaukė princo pilį ir atsisėdo ant puikiųjų marmuro laiptų. Mėnuo skaisčiai švietė. Ji išgėrė raganos vaistus, ir lyg aštriausias kalavijas pervėrė visą jos kūną. Ji neteko sąmonės ir parvirto kaip negyva.

Tik saulės spinduliai palietė žemę, ji atbudo; visame kūne jautė didelį sopulį; šalia jos stovėjo gražusis princas ir žiūrėjo į ją savo juodomis kaip naktis akimis; ji susidrovėjusi nuleido akis ir nustebusi pamatė, kad uodegos vietoj atsiradusios dvi gražiausios kojytės. Bet ji buvo nuoga ir apsidengė savo ilgais tankiais plaukais. Princas jos paklausė, kaip čia pateko, o ji tik pažvelgė savo tamsiai žydromis akimis, nes kalbėti juk negalėjo. Tada princas paėmė ją už rankos ir nusivedė į pilį. Raganos tiesa buvo sakyta: einant karalaitei taip diegė kojas, lyg jas būtų kas raižęs adatomis ir peiliais, bet ji kantriai kentė. Lengva kaip plunksna ėjo ji kartu su princu, ir jis kaip ir visi kiti stebėjosi jos neregėtai dailia eisena.

Karalaitę aptaisė brangiais šilkų drabužiais, ir ji tapo pirma pilies gražuolė, bet buvo be žado, negalėjo nei kalbėti, nei giedoti. Atėjo prieš princą ir jo tėvus išpuoštos šilkais ir auksu vergės ir ėmė dainuoti. Ypač viena jų gražiai dainavo, ir jai princas plojo delnais. Karalaitė nuliūdo, nes ji žinojo, kad pirma mokėjo daug gražiau už jas visas dainuoti, ir tarė sau: „O, kad jis žinotų, jog aš dėl jo atidaviau savo balsą!“

Padainavusios vergės ėmė šokti su muzika. Čia ir nėrovė ištiesė savo baltas dailias rankas, atsistojo ant pirštų galų ir ėmė suktis po salę. Taip nuostabiai šokant niekas dar nebuvo matęs. Kiekvienas judesys didino jos gražumą, jos akys daugiau sakė širdžiai, negu visų vergių dainos.

Visi labai gražėjosi, bet visų labiausiai princas, kuris ją praminė savo radvilėle. Ir ji vis šoko ir šoko, nors kiekvieną kartą, kai jos koja siekė žemę, jai buvo taip skaudu, lyg eitų per aštriausius peilius. Princas pasakė, kad ji visados pas jį liks, ir jai buvo leista miegoti prieš jo kambario duris ant aksomo pagalvio.

Jis liepė pasiūti jai vyriškus drabužius, kad galėtų raita su juo jodinėti. Jie jodinėjo po kvepiančius miškus, kur medžių šakose giedojo paukšteliai, o žalios šakelės braukė jai per pečius; kartu laipiojo į aukštus kalnus, ir nors iš jos kojų bėgo kraujas taip labai, jog visi tą matė, bet ji juokėsi ir su džiaugsmu sekė paskui princą ten, kur po jais plaukė debesys lyg pulkai paukščių į svetimus kraštus.

Naktimis, kada visa pilis miegodavo, ji išeidavo ant plačiųjų marmuro laiptų, lipdavo žemyn ir leisdavo savo žaizdotas kojas į šaltą jūros vandenį, kuris jas gaivindavo ir malšindavo sopulius; tada ji minėdavo savo artimuosius, paliktus jūros dugne.

Kartą naktį, susikabinusios rankomis, plaukė pro šalį jos seserys ir dainavo liūdną dainą. Karalaitė pamojo joms, seserys ją pažino ir papasakojo, kaip visi jos pasigedę gailėjo. Kitą naktį seserys vėl aplaukė pas ją, o kartą iš tolo ji matė net savo senelę, kuri jau daug metų nesirodė ant vandens paviršiaus, ir patį jūros karalių su karūna ant galvos; jie tiesė į ją rankas, bet nedrįso plaukti taip arti prie žemės kaip seserys.

Kiekvieną dieną karalaitė darėsi princui artimesnė, bet jis žiūrėjo į ją kaip į gerą, meilų vaiką, ir jos vesti visai nemanė. O norėdama gauti nemirtingąją vėlę, ji turėjo tapti jo pačia arba pavirsti jūros puta, jam vedus kitą.

„Ar tu myli mane labiausiai už viską?“ — rodos, klausė jūros karalaitės akys, kai jis, paėmęs ją už rankų, bučiavo į kaktą.

— Taip, tu man labai maloni, — sakė princas, — tu turi gerą širdį; tu esi daugiausia man atsidavusi ir panaši į vieną jauną mergaitę, kurią kartą mačiau ir daugiau greičiausiai nebereigėsiu. Plaukiau sykį laivu, laivas sudužo, vilnys išmetė mane ant kranto arti gražios bažnyčios, kur tarnauja Dievui jaunos mergaitės; pati jaunoji rado mane ant kranto ir išgelbėjo man gyvybę; aš ją mačiau tik du kartus ir ją vieną tegalėčiau pamylėti. Bet tu panaši į ją ir beveik man ją išstūmei iš širdies. Ji užsidarė nuo šio pasaulio už storų vienuolyno sienų, bet gerasis dangus man atsiuntė tave, ir mes niekados nesiskirsime.

„A, jis nežino, kad aš jam išgelbėjau gyvybę! — galvojo nėrovė. — Aš jį išnešiau iš jūros bangų ir paguldžiau ant kranto, kur stovi miške vienuolynas. Pati pasislėpiau jūros putose ir žiūrėjau, ar ateis žmonės jo gelbėti. Tada mačiau tą gražiąją mergaitę, kurią jis myli labiau už mane. — Ir karalaitė giliai atsiduso — verkti ji nemokėjo. — Bet ta karalaitė yra užsidariusi vienuolyne, ir jis jos daugiau niekur nebesusitiks. O aš gyvenu prie jo ir jį matau kiekvieną dieną; galiu juo rūpintis, galiu mylėti, galiu jam atiduoti visą savo gyvenimą.“

Bet štai žmonės ėmė kalbėti, kad princas veda kito karaliaus gražią dukterį, kad jis ruošia laivą plaukti į tą kraštą ir ima daug palydovų. Jis sakąsis keliaująs apžiūrėti to karaliaus žemės, bet iš tikrųjų norįs pamatyti jo dukterį. Girdėdama tas kalbas, nėrovė kraipė galvą ir sau šypsojo; juk ji geriau žinojo visas princo mintis.

— Aš turiu vykti, — tarė jis jai, — aš turiu vykti pažiūrėti gražiosios princesės, nes to nori mano tėvai; bet jie manęs nevers jos vesti. Aš negaliu jos mylėti. Ji nepanaši į tą nuostabiąją vienuolyno mergaitę, į kurią panaši tu. Jei man teks kada vesti, tai aš imsiu tik tave, mano bežade gražuole kalbančiomis akimis!

Ir jis bučiavo jos raudonas lūpas, glostė ilgus plaukus ir glaudė savo galvą prie jos krūtinės, kurioje mušė širdis, trokštanti žmogaus laimės ir nemirtingosios vėlės.

— Juk tu nebijai vandens, mano vaikeli? — klausė jis, kai jie stovėjo ant didelio laivo dangčio, kuris juos turėjo nešti į to karaliaus kraštą. Ir jis jai pasakojo apie audras, apie nuostabias jūros žuvis ir apie viską, ką narai mato jūros dugne; ji klausė pasakojant šypsodama; juk ji geriau žinojo, kas ten yra.

Mėnesienoj, kada visi laive sumigo, išskyrus vairininką, ji atsisėdo ant laivo galo ir ėmė žiūrėti į skaidrų vandenį. Ji matė savo tėvo rūmus; ant stogo stovėjo senelė su sidabro karūna ant galvos ir žiūrėjo į laivo apačią. Bet štai ir jos seserys išplaukė į paviršių; jos žiūrėjo į ją nuliūdusios ir grąžė savo baltas rankas. Ji linktelėjo joms galvą, nusišypsojo ir norėjo apsakyti, kaip jai gera, kokia ji laiminga, bet čia pasirodė jūreivis, ir seserys panėrė į gilumą. Jūreivis manė, kad tas baltumas, kur plaukė ant vandens, buvo tik jūros puta.

Kitą dieną laivas įplaukė į puikios sostinės uostą. Visais varpais skambino; nuo visų aukštųjų bokštų sklido trimitų balsai, o kareiviai, kurie turėjo pakelti princą, buvo sustoję į eiles su plevėsuojančiomis vėliavomis ir žibančiais durtuvais. Kiekvieną dieną buvo daromos naujos iškilmės; pokyliai ir koncertai ėjo paskui vienas kitą, bet princesės dar nebuvo mieste. Ji mokėsi toli vienuolyne, kur jai buvo diegiamos visos karališkos dorybės. Galop ji parvyko.

Jūros karalaitė nekantriai laukė jos pasirodant, ir kai pamatė, tikrai turėjo pripažinti, kad meilesnės ir gražesnės mergaitės niekados nebuvo mačiusi. Veidas buvo skaistus, iš ilgų tamsių blakstienų žibėjo mėlynos geros akys.

— Tai tu, — sušuko princas, — tai tu mane išgelbėjai, kai aš pusgyvis gulėjau ant kranto!

Ir savo žadėtąją prispaudė prie širdies.

— O, koks aš laimingas! — sakė jis jūros karalaitei. — Dabar įvyko, apie ką aš net svajoti nedrįsau. Žinau, kad tu džiaugiesi mano laime, nes tu labiausiai mane myli.

Nėrovė bučiavo jo rankas, ir jai rodėsi, kad jos plyšta iš skausmo širdis. Juk pirmą po vestuvių rytą ji turi mirti ir pavirsti jūros puta!

Vėl ėmė skambinti varpais, pasiuntiniai lakstyti po gatves ir skelbti apie princo vestuves. Jaunikis ir jaunoji padavė vienas antram rankas, ir vyskupas juos palaimino. Nėrovė stovėjo išpuošta šilkais ir auksu ir laikė jaunosios šleifą, bet ausys negirdėjo iškilmingos muzikos, akys nematė puikiosios ceremonijos; ji galvojo apie ateinančią mirtį ir apie tai, ko nustojo šiame pasauly.

Tą patį vakarą jaunieji turėjo grįžti į tėvynę. Armotos griaudė, vėliavos plevėsavo, o ant laivo dangčio jiems buvo padaryta palapinė iš aukso ir purpuro.

Vėjas išpūtė bures, ir laivas lyg žuvėdra ėmė skristi bangomis.

Sutemus buvo pridegta daugybė spalvotų žiburių; jūreiviai ėmė smagiai šokti ant dangčio. Nėrovė atsiminė tą vakarą, kada pirmą kartą buvo išplaukusi ant jūros paviršiaus ir mačiusi tokią pat iškilmę ir linksmybę, ir taip pat pradėjo šokti. Ji lakstė po dangtį tartum kregždė vaikoma vanago, ir iš visų pusių ėjo pagyrimai: niekados taip nuostabiai ji nešoko. Tiesa, jos gležnas kojas tartum peiliai raižė, bet jokio sopulio nejautė: širdies skausmas buvo daug didesnis. Ji žinojo, kad mato paskutinį kartą princą, dėl kurio ji pametė tėvo namus ir visus artimuosius, neteko gražiojo savo balso ir kasdieną baisiausias kentėjo kančias, o jis jų ir matyti nemato. Paskutinį kartą ji kvėpavo su juo tuo pačiu oru, žiūrėjo į mėlyną jūrą ir žvaigždėtą dangų. Dabar jos laukia amžinoji naktis, be minčių ir be sapnų, nes ji neturi vėlės ir niekados neturės.

Šokiai ir muzika užsitęsė labai ilgai. Nėrovė šoko ir juokėsi, bet širdy turėjo mirties skausmą. Galop jaunieji nuėjo į savo palapinę.

Laive viskas nutilo, visi sumigę ilsėjosi, vienas vairininkas savo vietoj budėjo. Jaunoji jūros karalaitė pasirėmė savo baltomis rankomis ant laivo krašto ir žiūrėjo į rytus, kur turėjo pasirodyti saulė. Ji žinojo, kad jos pirmas spindulys jai atims gyvybę. Staiga iš jūros gilumos iškilo jos seserys, kurios buvo taip pat išblyškusios, kaip ir ji; vėjas nebesklaidė ore jų ilgųjų plaukų — jie buvo nukirpti.

— Mes atidavėme juos raganai, gelbėdamos tave nuo mirties. Ji davė mums peilį — štai jis! Žiūrėk, koks aštrus! Prieš saulės tekėjimą turi juo perdurti princo širdį, ir kai šiltas jo kraujas apšlakstys tavo kojas, jos vėl suaugs į žuvies uodegą, tu vėl tapsi nėrove, sugrįši pas mus į dugną ir išgyvensi savo tris šimtus metų, ligi pavirsi balta puta ant jūros paviršiaus. Tik skubink! Vienas iš jūsų turi, ligi saulė patekės, mirti. Geroji senelė vis gaili tavęs, nuslinko jos žili plaukai iš sielvarto, kaip žuvo mūsų nuo raganos žirklių. Nužudyk princą ir grįžk pas mus! Tik skubink! Ar matai raudoną juostą aure ten, dangaus pakrašty? Per kelias minutes pasirodys saulė, ir tavęs nebebus!

Seserys sunkiai atsiduso ir išnyko vandeny.

Jūros karalaitė atitraukė purpuro divaną, užtiestą ant palapinės durų, ir pamatė gražųjį princą. Ji pasilenkė ant jo, pabučiavo į kaktą, pažvelgė į dangų, paraudusį nuo aušros šviesos, pažiūrėjo į žibantį peilį ir vėl nukreipė akis į princą, kuris ir per sapną minėjo savo jaunos pačios vardą — dabar ji viena buvo jo galvoj. Ir ranka, laikiusi peilį, sudrebėjo. Švyst ir nutėškė jį toli nuo savęs į paraudusias nuo ryto šviesos bangas; ir ten, kur jis nukrito, rodos, iš vandens ištiško kraujo lašai. Dar kartą gęstančiomis akimis pažvelgė karalaitė į princą, paskui šoko nuo laivo į jūrą ir tuojau pajuto savo kūną leidžiantis puta.

Štai iš jūros pakilo saulė; šilti jos spinduliai nušvietė šaltą jūros putą, bet karalaitė nejautė mirties. Ji matė karštąją saulę ir kažkokias keistas skaidrias esybes, kurios šimtais sukosi ties ja; pro jas ji galėjo matyti baltas laivo bures ir rausvus debesėlius. Balsai jų skambėjo lyg muzika, bet tokia tyli, jog jokios žmogaus ausys negalėjo jos girdėti, kaip jokios žmogaus akys negalėjo jų pačių matyti; jos neturėjo sparnų, bet laikėsi ore savo lengvumu.

Nėrovė dabar pastebėjo, kad ir jos toks pat kūnas, kaip jų, ir kad vis labiau ir labiau skiriasi nuo jūros putų.

— Kur aš einu? — paklausė kildama į orą, ir jos balsas, kaip ir anų esybių, skambėjo tartum nuostabiausia muzika, su kuria negali lygintis jokie žemės garsai.

— Pas oro dukteris, — atsakė lengvosios esybės. — Nėrovės neturi nemirtingos vėlės ir gali ją įgyti tik per žmogaus meilę. Joms amžiną gyvenimą gali duoti kiti. Oro dukterys irgi neturi nemirtingosios vėlės, bet ją gali užsitarnauti gerais darbais. Mes skrendame į šiltuosius kraštus, kur žmonės žūva nuo troškaus, sugedusio oro, ir jį ten vėsiname. Mes skleidžiame ore gėlių kvapą, gydome ir džiuginame žmones. Darydamos per tris šimtus metų gerus darbus, mes gaunam nemirtingąją vėlę ir džiaugiamės amžinąja laime kartu su žmonėmis. Tu, vargše, visa širdžia troškai to, ko trokštame ir mes; tu kentėjai ir vargai. Tu dabar iškilai į oro dvasių pasaulį ir gali pati gerais darbais laimėti nemirtingąją vėlę.

Jūros karalaitė pakėlė nušvitusį savo veidą į saulę, ir jos akys pirmą kartą pritvino ašarų.

Visi laivo žmonės vėl sukilo ir sujudo. Ji matė princą su savo pačia ieškant jos visur, nuliūdę jie žiūrėjo į siūbuojančias putas, lyg jausdami, kad ji bus įšokusi į bangas. Ir tada nematomai pabučiavo ji princesės kaktą, nusišypsojo princui ir kartu su kitais oro vaikais nulėkė ant rausvo debesėlio, kuris plaukė padange.

— Per tris šimtus metų mes nueisim į dangaus karalystę!

— O gal ir dar greičiau, — sušnibždėjo viena oro duktė. — Nematomos mes skrendame į žmonių namus, kur yra vaikų, ir už kiekvieną dieną, kada randame vaiką, kuris džiugina savo tėvus ir stengiasi atlyginti jiems už jų rūpesčius, Viešpats trumpina mūsų mėginimo laiką. Vaikas nežino, kada mes įlekiame į kambarį; bet kada mes, džiaugdamosios juo, galim nusišypsoti, mums numetami vieneri to laiko metai; bet jei randame blogą vaiką, tai turime lieti sielvarto ašaras, ir kiekviena ašara prideda prie mūsų mėginimo dar vieną dieną.

TURINYS

Paukščiai ... 5
Drąsus cino kareivis ... 13
Nauji karaliaus drabužiai ... 19
Bėgikai ... 25
Šeimedžio močiutė ... 30
Olė-Lukojė ... 38
Klausas ir Klauselis ... 51
Sniego karalienė ... 63
Bjaurusis ančiukas ... 97
Sriuba iš dešros lazdelės ... 109
Laukinės gulbės ... 124
Piemenėlė ir kaminkrėtys ... 142
Kiauliaganis ... 148
Coliukė ... 155
Jūros karalaitė ... 167

GRAŽIAUSIOS ANDERSENO PASAKOS
I dalis
Redaktorius *Viktoras Vaitkūnas*
Iliustravo *Dalia Dapkutė*

SL 888. 1997 11 15. 11,53 leidyb. apsk. l. Užsak. Nr. 558
„Vaigos" leidykla, K. Škirpos 15—17, 3043 Kaunas.
Spausdino AB „Vilspa", Viršuliškių skg. 80, 2056 Vilnius.
Sutartinė kaina

An 19 **Gražiausios** Anderseno pasakos I d. / Iš vokiečių kalbos verte Juozas Balčikonis; iliustr. dail. Dalia Dapkutė. — Kaunas, Vaiga, 1997.— 191 p. iliustr.

ISBN 9986-432-80-4

Anderseno pasakos — tai beribis ir nuostabus fantazijos pasaulis, neįtikėtinai skaidrus ir trapus kasdienybės apsiaustyje. Į kiekvieną pasaką žengi tarsi į stebuklą, po kurio jau nebebūsi toks kaip anksčiau, nes suprasi, kas yra ilgesys, skausmas, gėris... Coliukė, Jūros karalaitė, Sniego karalienė — jos, o ir daugybė kitų veikėjų, lydėjo iš vaikystės į suaugusiųjų pasaulį dar jūsų senelius, dabar štai ateina į jūsų namus, o kažkada, po daugybės metų, lankys jau ir jūsų vaikaičius. Nes fantazija yra amžina, nes gėris yra amžinas... Daugybė yra tų priežasčių, bet svarbiausia viena: juk tai paties Anderseno pasakos.

UDK 839.8-93

